

Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 60/2021

Burmistrza Biskupca

z dnia 4 marca 2021 roku

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026

Marzec 2021

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
1. Metodologia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026	6
2. Uwarunkowania programowe i prawne Strategii	9
3. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Biskupiec	12
3.1. Procesy demograficzne	12
3.2. Sytuacja ekonomiczna i rynek pracy	14
3.3. Poziom życia mieszkańców	16
3.3.1 Warunki mieszkaniowe	16
3.3.2. Ochrona zdrowia	16
3.3.3. Edukacja	17
3.3.4. Kultura i sport	19
3.3.5 Kapitał społeczny	21
3.3.6. Bezpieczeństwo publiczne	24
3.4. Pomoc społeczna	24
3.4.1.Organizacja pomocy społecznej w Gminie Biskupiec	24
3.4.2.Główne powody udzielania świadczeń z systemu pomocy społecznej	29
4. Jakość życia w Gminie Biskupiec w opinii przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji pozarządowych	33
5. Główne problemy społeczne Gminy Biskupiec w ujęciu polityki społecznej	47
5.1. Bezrobocie i bierność zawodowa	47
5.2. Sytuacja rodzin	49
5.3.Sytuacja osób niepełnosprawnych i długotrwale chorujących	52
5.4. Sytuacja osób starszych	53
5.5. Problem uzależnień	54
5.6. Przemoc w rodzinie	55
6. Główne wnioski i prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	57
7. Analiza SWOT	60
8. Wizja, misja i cel główny Strategii	62
9. Cele strategiczne, cele operacyjne i działania	63
9.1.Cel strategiczny 1. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu ich podstawowych funkcji w szczególności opiekuńczo- wychowawczych	63
9.2.Cel strategiczny 2. Wspieranie aktywności zawodowej i społecznej osób bezrobotnych	65

9.3. Cel strategiczny 3. Wyrównywanie szans oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością	67
9.4. Cel strategiczny 4. Poprawa standardu życia osób starszych	69
9.5. Cel strategiczny 5. Przeciwdziałanie problemom uzależnień, przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji	71
9.6. Cel strategiczny 6. Poprawa warunków na rzecz rozwoju kapitału społecznego	73
9. Wdrażanie, monitoring oraz finansowanie realizacji Strategii	76
Spis tabel	78
Spis wykresów	78

Wprowadzenie

Strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi lokalny element polityki społecznej państwa. Jest dokumentem wyznaczającym cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązywania problemów społecznych. Obowiązek tworzenia gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z art. 17 ust.1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2020 poz. 1876), na mocy którego, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy „opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026 jest w znacznej mierze zbliżona układem do poprzedniego dokumentu, tj. *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec do roku 2020*. Dokument zawiera diagnozę sytuacji społecznej oraz prognozę zmian społecznych w perspektywie najbliższych 6 lat.

Utrwalenie zmiany społecznej wymaga dalszej aktywności, nakierowanej na budowanie zintegrowanego systemu wsparcia społecznego, umożliwiającego wszystkim mieszkańcom Gminy rozwój, poprawę jakości życia oraz zapobieganie pojawianiu się zagrożeń dla funkcjonowania społeczności lokalnej.

Pomoc społeczna działa w sytuacjach, w których zostały zagrożone podstawowe warunki egzystencji osoby lub rodziny, bądź też jakość ich życia obniżyła się poniżej społecznie akceptowanego minimum. Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin. Realizacja zadań wynikających z potrzeb ma umożliwić osobom i rodzinom bytowanie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Takie zjawiska jak: ubóstwo rodzin i osób, zwłaszcza starszych, bezrobocie, problemy egzystencji osób samotnych, starszych i niepełnosprawnych, niedostatek materialny rodzin, szczególnie wielodzietnych, problemy opiekuńczo-wychowawcze, uzależnienia i przemoc w rodzinie to trudne problemy społeczne, które stoją do rozwiązania przed władzami samorządowymi oraz instytucjami pomocy społecznej na poziomie lokalnym. Od skuteczności ich rozwiązywania zależy funkcjonowanie wspólnoty samorządowej, jaką stanowi gmina.

Strategia pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Dokument określa misję oraz wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób

przyczynić się do rozwiązywania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki. Strategia wskazuje na kluczowe trudności społeczne, z jakimi borykają się mieszkańcy Gminy Biskupiec oraz ich potrzeby. Jest dokumentem, który wyznacza cele i kierunki działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów z obszaru pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała z jednej strony od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, a z drugiej – od szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych. Coraz częściej uznaje się rolę ekonomii społecznej jako elementu spójnej polityki pomocowej.

Celem strategii są działania długofalowe polegające na inwestycji w kapitał ludzki, edukację, poprawę sytuacji materialnej rodzin, działania na rzecz poprawy rynku zatrudnienia i poprawy przedsiębiorczości. Strategia ma pobudzać aktywność organizacji i instytucji, działających w obszarze pomocy społecznej oraz rozwoju społeczno- gospodarczego gminy.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych zorientowana jest na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, wsparcia specjalistycznego realizowanego w formie zarówno indywidualnej, jak i grupowej, rozwoju świadczeń rzeczowych oraz współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną w gminie, a także instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej, obejmującym również zapobieganie wykluczeniu społecznemu, w tym osób starszych i niepełnosprawnych, edukację, bezpieczeństwo publiczne oraz ochronę zdrowia. Tym samym przyjęcie Strategii, jej wdrożenie oraz monitoring i nadzór nad realizacją, a następnie ewaluacja, pozwolą na rozwiązanie, czy chociaż częściowe ograniczenie uciążliwości problemów społecznych, które są obecne w życiu mieszkańców Gminy Biskupiec.

Opracowując lokalną strategię uwzględniono dokumenty programowe unijne, krajowe, wojewódzkie i lokalne, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz środowisk lokalnych i społeczności lokalnej.

Przyjmując *Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026* władze Gminy Biskupiec podejmują obietnicę aktywnej działalności sprzyjającej wspieraniu mieszkańców gminy w przezwyciężaniu problemów społecznych oraz ciągłej aktywności na rzecz uczynienia obszaru gminy miejscem przyjaznym i atrakcyjnym dla wszystkich mieszkańców oraz osób chcących związać swoje życie osobiste i zawodowe z Gminą Biskupiec. Strategia jest wieloletnim dokumentem programowym, który ma istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców gminy. Wyznacza kierunki i ramy dla planowanych zmian. W miarę zmieniającej się sytuacji społecznej strategia może być uzupełniana o nowe działania i cele. W trakcie realizacji będzie ona poddawana stałej kontroli, czy przyjęte cele i zadania są nadal aktualne oraz czy nie zmieniły swojej hierarchii.

Niniejszy dokument został opracowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec do roku 2020*. Jakkolwiek planowanie strategiczne zwykle jest obarczone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk oraz procesów społecznych, to niniejszy dokument był opracowany w warunkach utrudnionych z uwagi na sytuację, której na tak dużą skalę nasze społeczeństwo wcześniej nie doświadczyło. Ogłoszony w marcu 2020 roku stan pandemii

koronawirusa wiązał się z ograniczeniem działalności gospodarczej, zmniejszeniem zakresu lub wyłączeniem funkcjonowania instytucji i zakładów pracy oraz izolacją społeczną. Trudno dziś prognozować skutki izolacji rodzin, pogłębienia wewnętrznych problemów z uwagi na pozostawanie w domach oraz pogorszenie sytuacji zawodowej i społecznej. Z tego względu strategia, opracowywana w warunkach dużej niepewności, oparta została na danych, informacjach i prognozach dostępnych w okresie jej przygotowania, natomiast pozwala na elastyczność działania oraz dokonanie modyfikacji w przypadku, gdy sytuacja ulegnie zmianie lub okaże się nieprzystająca do prognoz.

1. Metodologia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026 obejmuje wiele obszarów, kwestii i problemów, mających wpływ na jakość życia mieszkańców gminy. Uzasadnieniem dla jej opracowania i wdrożenia jest konieczność przeciwdziałania zagrożeniom, które uniemożliwiłyby zrównoważony rozwój. W treści dokumentu szczególne miejsce zajmują obszary i działania umożliwiające osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Metodologia opracowania Strategii wynika głównie z treści zapisów zawartych w art.16b ustawy o pomocy społecznej. Zgodnie z treścią powołanego zapisu, Strategia zawiera:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b) kierunków niezbędnych działań,
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - d) wskaźników realizacji działań.

Dokument Strategii wskazuje także sposób monitorowania wskaźników, określa zasady ewaluacji i aktualizacji treści zawartych w opracowaniu oraz promocji podejmowanych działań na poziomie lokalnym. Diagnoza sytuacji społecznej i ekonomicznej Gminy Biskupiec stanowi podstawę do określenia zasięgu i natężenia problemów społecznych występujących na obszarze gminy.

Dla potrzeb opracowania Strategii diagnoza została przeprowadzona metodą analizy dokumentów statystycznych obrazujących poziom życia mieszkańców i rozwój Gminy Biskupiec, dostępnych w Banku Danych Lokalnych GUS oraz sprawozdań MPiPS-03¹ ze świadczeń pieniężnych i w naturze, udzielanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Biskupcu – zwany dalej OPS – w latach 2017-2019. Do analizy danych wybrano trzyletni horyzont czasowy, pokazujący istotne zmiany w obszarze problemów społecznych. Do uzupełnienia diagnozy sytuacji Gminy Biskupiec wykorzystano także „Ocenę zasobów pomocy społecznej Gminy za 2019 rok”, która sporządzana jest corocznie, zgodnie z treścią art.16a przywoływanej już ustawy o pomocy społecznej, pokazując możliwości i zasoby gminy niezbędne do rozwiązywania problemów społecznych. W opracowaniu diagnozy uwzględniono zasady partycypacji społecznej, konsultując zakres analizowanych w strategii zagadnień z przedstawicielami lokalnych instytucji, zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych przedstawicieli społeczności lokalnej na temat rodzaju i natężenia występowania problemów społecznych.

¹Sprawozdanie MPiPS-03 jest dokumentem statystyki publicznej, obrazującym stan problemów społecznych przez pryzmat świadczeń pieniężnych w naturze i usługach, udzielanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej, osobom kwalifikującym się do tych świadczeń po spełnieniu kryteriów ustalonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Do definiowania problemów społecznych o podłożu ekonomicznym zastosowano między innymi wskaźnik kwalifikacji² do świadczeń pomocy społecznej zakładając, że osoby i rodziny, które skorzystały z pomocy i wsparcia OPS doświadczają rozmaitych trudności definiowanych w kategoriach problemu społecznego (np. bezrobocia, niepełnosprawności), stanowią więc obiektywnie wybraną próbę reprezentatywną spośród wszystkich mieszkańców gminy, potwierdzającą występowanie określonego problemu społecznego. Proces identyfikacji problemów uwzględniał także opinie lokalnych liderów, osób znaczących i specjalistów zajmujących się zawodowo rozwiązywaniem problemów społecznych, w tym pracowników socjalnych, asystentów rodziny, członków Zespołu Interdyscyplinarnego, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji i innych. Prognoza zmian społecznych oparta została na szczegółowej analizie sytuacji Gminy Biskupiec oraz badaniu obszarów problemowych. Analizie poddano też możliwości rozwiązywania problemów społecznych z uwzględnieniem istniejącej infrastruktury i potencjału społecznego jakim dysponuje Gmina.

W Strategii określono cel główny, cele szczegółowe i działania niezbędne do rozwiązania lub zminimalizowania skutków problemów społecznych, zidentyfikowanych na terenie Gminy. Cele strategiczne wyznaczono zgodnie z koncepcją S.M.A.R.T, która zwiększa szansę na ich osiągnięcie. Zgodnie z tą koncepcją sformułowane cele są szczegółowe – zawierają konkretny i jednocześnie prosty, jednoznaczny przekaz, a ich zrozumienie nie powinno stanowić kłopotu i pozostawiać miejsca na luźną interpretację, mierzalne tj. sformułowane tak, że można liczbowo wyrazić stopień ich realizacji lub przynajmniej umożliwić jednoznaczną „sprawdzalność” tej realizacji, adekwatne do możliwości wykonawców, a jednocześnie atrakcyjne dla społeczności pod względem rezultatów, realne tj. możliwe do osiągnięcia oraz terminowe, czyli określone konkretnym przedziałem czasowym.

Do oszacowania wskaźników realizacji celu wykorzystano regułę CREAM, co oznacza, że wskaźniki określone dla danego celu i zadań niezbędnych do jego osiągnięcia są: precyzyjne – jasno zdefiniowane i bezsporne (C-clear), odpowiadające przedmiotowi pomiaru i jego oceny (R-relevant), ekonomiczne – mogą być mierzone w ramach racjonalnych kosztów (E-economic), adekwatne – dostarczające wystarczającej informacji na temat realizacji strategii i postępu w procesie jej wdrażania (A-adequate) oraz mierzalne – łatwe do zmierzenia i podlegające niezależnej walidacji (M-monitorable).

Kierunki zmian zostały zaplanowane z uwzględnieniem podstawowych zasad polityki społecznej, w tym zasady pomocniczości, zasady szerokiego zasięgu skutków oraz zasady partycypacji społecznej. Zasada pomocniczości to jedna z najważniejszych zasad pracy socjalnej, która sprowadza się do poglądu, że obowiązkiem społeczności jest wspomaganie jej części składowych w naturalnym rozwoju. Istotnym założeniem jest zakres tej pomocy: społeczność nie może ingerować w sprawy, z którymi poszczególne jednostki są w stanie poradzić sobie same, lecz jedynie tam, gdzie pomoc jest niezbędna. Zasada szerokiego zasięgu skutków nakazuje podejmowanie działań, których pozytywne rezultaty (skutki) będą odczuwalne przez jak największą liczbę odbiorców usług społecznych, bliska zasadzie powszechności. Zasada partycypacji społecznej natomiast zakłada udział jednostek w większej grupie, formacji, projekcie czy instytucji.

Najwięcej uwagi poświęcono działaniom profilaktycznym i zaradczym, aby zapobiegać występowaniu sytuacji problemowych w funkcjonowaniu społeczeństwa. System wdrażania

²Jako wskaźnik kwalifikacji uznano liczbę osób zakwalifikowanych do udzielenia pomocy po spełnieniu kryterium określonego w art.8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

działań strategicznych oparto na programach o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym, odnoszących się do rozwiązywania poszczególnych problemów zdiagnozowanych na obszarze gminy. W procesie wdrażania Strategii przewidziano także zastosowanie różnorodnych projektów, w tym projektów socjalnych oraz innych narzędzi wsparcia i aktywizacji adresowanych do wielu grup beneficjentów (odbiorców działań). Proponowany system może być modyfikowany jeśli wystąpią uzasadnione potrzeby, a samorząd gminy podejmie stosowne uchwały.

W procesie monitorowania i oceny postępów w realizacji strategii uwzględniono obowiązek informowania przedstawicieli władz oraz społeczności lokalnej o efektach i rezultatach uzyskiwanych w trakcie wdrażania strategii w formie sprawozdań rocznych, składanych Radzie Miejskiej wraz z rocznym sprawozdaniem z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

W pracę nad strategią zaangażowany został Zespół Zadaniowy ds. opracowania strategii, powołany Zarządzeniem nr 337/2020 z dnia 19.10.2020r., skupiający przedstawicieli lokalnych podmiotów działających w sferze polityki społecznej, takich jak:

1. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Biskupcu;
2. Urząd Miejski w Biskupcu;
3. Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy;
4. Gminna Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
5. Szpital powiatowy w Biskupcu;
6. Zespół Szkolno-Przedszkolny nr1 w Biskupcu;
7. Filia Powiatowego Urzędu Pracy w Biskupcu;
8. Komisariat Policji w Biskupcu;
9. Centrum Kultury Turystyki i Sportu w Biskupcu;
10. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Biskupcu;
11. Stowarzyszenie Pomocy Dziecku i Rodzinie „Barka”.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026 została poddana konsultacjom społecznym

2. Uwarunkowania programowe i prawne Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026 jest dokumentem wieloletnim, który uwzględnia zapisy dokumentów na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim.

W dniu 25 września 2015 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło Agendę 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*). Jest to program działań o bezprecedensowym zakresie i znaczeniu, definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Jego ramy wykraczają daleko poza, realizowane do tej pory, Milenijne Cele Rozwoju przyjęte w 2000 r. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. Europa 2030 będzie stanowić odpowiedź na pilne wyzwania stanowiące zagrożenie dla społeczeństwa, dobrobytu gospodarczego i środowiska naturalnego.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. *Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności Państwa.

W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także Strategię na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) stanowiącą aktualizację Strategii Rozwoju Kraju 2020. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony.

Istotnym dokumentem jest również Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. *Ekonomia Solidarności Społecznej* (KPRES), którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”.

W dniu 18 lutego 2020 roku Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął do realizacji Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego Warmińsko-Mazurskie 2030. Jego główny cel stanowi spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.

W województwie warmińsko-mazurskim rok 2020 stanowi końcowy rok obowiązywania kluczowych dokumentów, określających cele i zadania samorządów, instytucji pomocy społecznej, służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Z tego względu, niecelowe byłoby omawianie wojewódzkiej strategii polityki społecznej czy programów w zakresie wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych, czy rozwoju ekonomii społecznej. W dniu 5 stycznia 2021 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął do realizacji *Wojewódzki*

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2021-2026. Cel główny tego Programu to „Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie warmińsko – mazurskim”. Do 2022 roku obowiązuje natomiast *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*, w którym za cel postawiono „Stworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim”.

Strategia uwzględnia założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. Celem nadrzędnym Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2016-2025 jest „Poprawa funkcjonowania mieszkańców Powiatu olsztyńskiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym”. Zostanie on osiągnięty dzięki realizacji celów strategicznych oraz przypisanych im celów szczegółowych, uporządkowanych w pięciu priorytetowych obszarach interwencji:

1. Kompleksowy i spójny system wsparcia dzieci i młodzieży, rodziców oraz całych rodzin ;
2. Integracja społeczna osób marginalizowanych z powodu niepełnosprawności, choroby lub wieku;
3. Stymulowanie aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców;
4. Kreowanie warunków sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu ludności,
5. Poprawa współpracy oraz jakości usług społecznych w powiecie.

Kluczowym dokumentem strategicznym gminy jest natomiast Strategia Rozwoju Gminy Biskupiec na lata 2015-2025, przyjęta Uchwałą Nr XIX/1252016 z dnia 25 marca 2016 roku. Główny cel dokumentu został określony jako „Zrównoważony Rozwój Społeczno-Gospodarczy Gminy Biskupiec w oparciu o położenie geograficzne i naturalne uwarunkowania przyrodnicze”. Rozwój Gminy Biskupiec wpłynie na poprawę konkurencyjności gminy. Atrakcyjność gminy jako miejsca zamieszkania, prowadzenia biznesu, atrakcyjnego turystycznie ma na celu wzmocnienie lokalnej gospodarki, dającej miejsca pracy i zapewniającej dostęp do różnego rodzaju usług. Strategia gminy skoncentrowana jest wokół czterech głównych obszarach problemowych, w ramach których wyznaczono kierunki i cele rozwoju:

- I. Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, turystyczna i społeczna.
- II. Rozwój przedsiębiorczości.
- III. Wykształcone, aktywne, zaangażowane społeczeństwo i integracja wewnętrzna gminy.
- IV. Aktywne działania na rzecz rozwoju turystyki.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić następujące:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym,
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych,
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów ,
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,

- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym,
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych ,
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci,
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej,
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych,
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3,
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – kodeks cywilny,
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – kodeks rodzinny i opiekuńczy.

3. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Biskupiec

3.1. Procesy demograficzne

Gmina Biskupiec jest jedną z 12 gmin należących do powiatu olsztyńskiego. Położona jest w centralnej części województwa warmińsko-mazurskiego, na pograniczu pojezierzy olsztyńskiego i mrągowskiego. Jest to gmina miejsko-wiejska, powstała z połączenia dwóch jednostek administracyjnych – miasta Biskupiec i gminy Biskupiec. Obejmuje 53 miejscowości wiejskie oraz miasto Biskupiec, które jest ośrodkiem Gminy i siedzibą władz samorządowych. Gmina zajmuje obszar o powierzchni 290,4 km², z czego 57,8% stanowią użytki rolne, 26,1% lasy, a 5,5% wody. Na jej obszarze znajduje się 15 jezior, wśród których do największych należy jezioro Dadaj o powierzchni 976,8 ha.

Gminę Biskupiec na koniec 2019 roku zamieszkiwało 18 977 mieszkańców, z czego 51,9% stanowiły kobiety, a 48,1% mężczyźni. Liczba mieszkańców gminy w odniesieniu do lat ubiegłych wykazuje tendencję malejącą. Na zmniejszenie liczby ludności zasadniczy wpływ mają dwa czynniki. W latach 2017-2019 w gminie corocznie odnotowywane było ujemne saldo migracji na pobyt stały, co oznacza, że więcej osób wyjeżdżało niż się tu osiedlało. W 2017 roku saldo migracji wynosiło -64 osoby, w 2018 roku -32, a w 2019 roku -51 osób, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dawało salda odpowiednio: -3.36, - 1.84, - 1.68.

Drugim czynnikiem wpływającym na zmiany liczby ludności jest przyrost naturalny. W latach 2017-2019 nie wykazywał jednoznacznej tendencji – podczas, gdy w 2017 i 2018 roku przyjmował wartości dodatnie (odpowiednio 11 i 48), to w roku 2019 roku osiągnął wartość ujemną (-5). To też jest jednak istotna informacja, ponieważ przyrost o niewielkich wartościach dodatnich bądź nie wykazujący tendencji wzrostowej, może nie zniwelować ubytku ludności, następującego w drodze migracji na pobyt stały.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące zmian demograficznych w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Ludność	19036	19066	18977
Liczba kobiet	9823	9856	9860
Liczba mężczyzn	9213	9210	9137
Urodzenia żywe	117	212	181
Zgony	166	164	186
Przyrost naturalny	11	48	-5
Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały	-64	-32	-51
Saldo migracji zagranicznych na pobyt stały	6	3	4
Saldo migracji na 1000 ludności	-3.36	-1.84	-1.68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

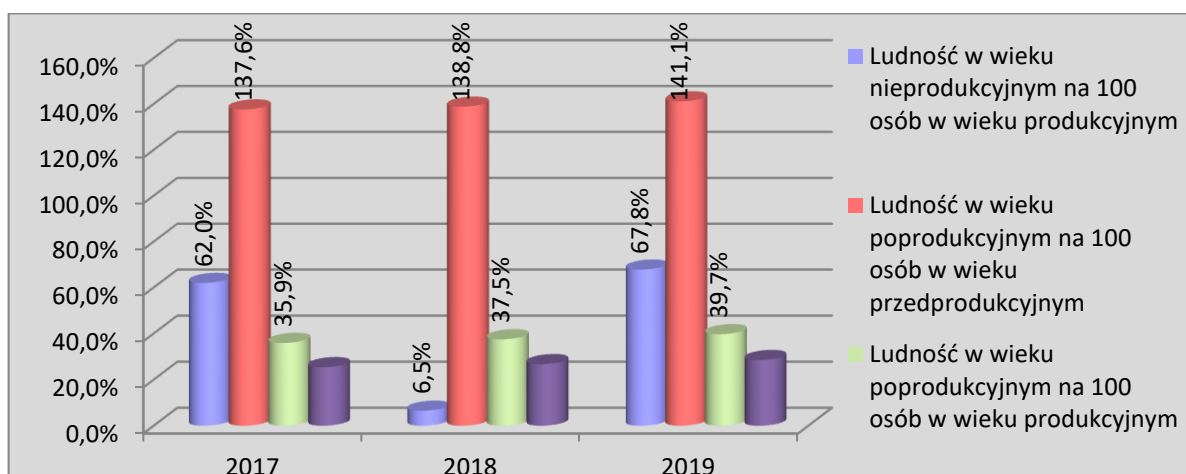
Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich wartościach przyrostu naturalnego. Społeczeństwo Gminy Biskupiec podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa warmińsko-mazurskiego, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym przede wszystkim dane dotyczące odsetka mieszkańców według funkcjonalnych grup wieku.

W latach 2017-2019 w Gminie Biskupiec można zaobserwować:

- wzrost odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia zaledwie o 0,7 %;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18- 64 lata, kobiety 18-59 lat) z 61,7 % do 59,6 %;
- wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat wzwyż) – z 22,2% do 28,5%.

Ludność Gminy Biskupiec wg ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2019 przedstawia się następująco:

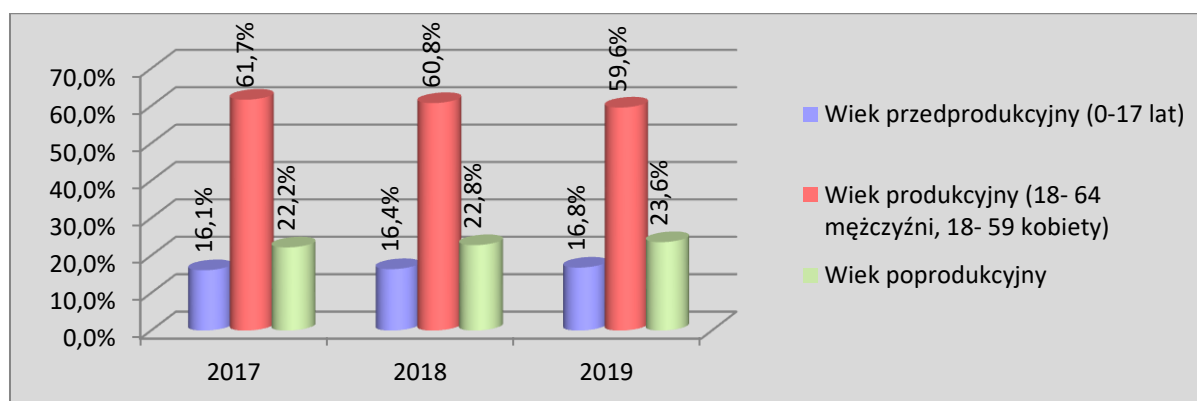
Wykres 1. Ludność gminy Biskupiec według ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2019

Źródło: Bank Danych Lokalnych (stan w dniu 31 XII.2019)

Zjawisko „starzenia się” społeczeństwa potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego ludności Gminy Biskupiec w latach 2017-2019. W 2019 roku na sto osób w wieku produkcyjnym w gminie przypadało 39,7 osób w wieku poprodukcyjnym i 67 osób w wieku nieprodukcyjnym. Natomiast na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym było 141,1 osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi wyniósł 28,5%. W porównaniu do roku 2017 wszystkie te wskaźniki wzrosły. Najsilniejszy wzrost odnotowano w przypadku wskaźnika ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – o 5,8 punktu, najmniejszy natomiast w przypadku współczynnika ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – o 3,8 punktu.

Wykres 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019

Źródło: Bank Danych Lokalnych (stan w dniu 31 XII.2019)

Powyższe dane pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska starzenia się społeczeństwa gminy. Dynamika wzrostu odsetki osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności gminy utrzymuje się na dość wysokim poziomie, wynosząc w analizowanym okresie 1,4 punktu procentowego.

Zwiększenie się liczby osób w wieku starszym rodzi potrzebę skoncentrowania uwagi na zapewnieniu odpowiednich warunków życia tej grupy mieszkańców tj. podejmowania działań w kierunku zapewnienia pomocy i wsparcia w utrzymaniu samodzielności życiowej, a także zapewnienia warunków do aktywności życiowej przy wykorzystaniu potencjału i zasobów osób starszych. Spowolnienie procesu starzenia się społeczeństwa Gminy Biskupiec jest możliwe, o ile przyrost naturalny będzie się utrzymywał na dodatnim poziomie, a młodzi ludzie będą pozostawać w gminie, tu się osiedlać i tu zakładać rodziny.

3.2. Sytuacja ekonomiczna i rynek pracy

Na sytuację ekonomiczną gminy istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m. in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

W Biskupcu na 1000 mieszkańców pracuje 306 osób. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz od wartości dla Polski. W tej liczbie 42,8% stanowią kobiety, a 57,2% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w Biskupcu wynosiło w 2019 roku 11,4% (14,5% wśród kobiet i 8,7% wśród mężczyzn), co również oznacza większe wartości w gminie niż w województwie czy kraju. 21,4% aktywnych zawodowo mieszkańców Biskupca pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 37,3% w przemyśle i budownictwie, a 14,7% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 2,0% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

W Gminie Biskupiec w 2019 roku w rejestrze REGON zarejestrowane były 1 573 podmioty gospodarki narodowej, z czego 1 154 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 156 nowych podmiotów, a 80 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najczęściej (161) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (116) w roku 2015. W tym samym okresie najczęściej (181) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2009 roku, najmniej (80) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2019 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Gminie Biskupiec najczęściej (67) jest stanowiących spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (1 500) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających od 0 do 9 pracowników. Ponad 3% podmiotów (54) jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, przemysł i budownictwo wskazało 24,3% podmiotów (383), a 72,2% podmiotów (1 136) w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Biskupiec najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (21,4%) oraz *Budownictwo* (20,3%)³.

³https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Biskupiec_powiat_olsztynski#urzedy-i-instytucje

Dość znaczna liczba mieszkańców utrzymuje się z pracy w gospodarstwie rolnym, których zgodnie z kartotekami podatkowymi na terenie gminy jest 976. Największą grupę stanowią gospodarstwa do 10 ha tj. 701 gospodarstw, natomiast 275 gospodarstw jest o wielkości powyżej 10ha.

Turystyka w gminie Biskupiec ma również istotny wpływ na lokalny rynek pracy szczególnie w okresach sezonowych. Na terenie gminy funkcjonują dwa hotele, liczne gospodarstwa agroturystyczne oraz baza noclegowa w postaci domków letniskowych i pokoi do wynajęcia. Jest również schronisko młodzieżowe. Obiekty te są położone w malowniczych miejscach co jest zachętą dla turystów z innych regionów Polski i z zagranicy. Na terenie gminy prosperują również liczne restauracje oferujące przyjezdnym kuchnię regionalną. Turystyka w gminie stanowi istotną gałąź rozwoju gospodarczego i tym samym tworzy miejsca pracy. Położenie gminy daje możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu i czynnego wypoczynku w krajobrazie lasów, jezior oraz zabytków przyrody.

Do najważniejszych firm produkcyjnych działających na terenie gminy Biskupiec należą: Neotherm sp. zo.o sp. Komandytowa, Zakłady Mięsne Warmia; Telmex Sp. z o.o. Zakład MMI Sleeping w Biskupcu; Polskie Nasiona Traw SOWUL & SOWUL Sp. z o.o.; Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe P.P.U.H. POMAROL S.A.; Warmińska Fabryka Okien POSTĘP Sp. z o.o.; TRAK-MET; Zakład Doświadczalny sp.z.o.o. w Biskupcu oraz powstała w 2017 roku fabryka płyt wiórowych Egger.

Obszar rynku pracy i przedsiębiorczości to z jednej strony działania ukierunkowane na osoby tj. na ich kompetencje, doświadczenie i aktywność zawodową, a z drugiej strony – wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Działania te uzupełniają się tworząc potencjał dla rozwoju gospodarczego regionu.

Zadania w obszarze aktywizacji zawodowej leżą w gestii Powiatu Olsztyńskiego, a bezpośrednio na terenie Gminy Biskupiec realizuje je Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego w Olsztynie filia w Biskupcu poprzez m.in. udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy, przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywanie analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

Na terenie Gminy Biskupiec prężnie działa Centrum Edukacji. Jest to placówka Warmińsko-Mazurskiego Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Olsztynie, realizująca kursy i szkolenia mające na celu doskonalenie zawodowe, przygotowanie do wykonywania pracy i uzyskania uprawnień zawodowych oraz szkolenia do potrzeb własnych. ZDZ Współpracuje m.in. z jednostkami samorządu terytorialnego, MOPS, GOPS, NGO, Urzędami Pracy, stowarzyszeniami, mikro, małymi, średnimi i dużymi przedsiębiorstwami, Zakładami Karnymi i osobami prywatnymi. W latach 2017-2019 Centrum Edukacji zorganizowało 136 kursów i szkoleń, przeszkoliło na w/w kursach łącznie 810 osób – z czego 344 osoby zgłosiły się na szkolenia z własnej inicjatywy, a 302 osoby zostały skierowane przez pracodawcę (mikro, małe, średnie lub duże firmy z terenu miasta i gminy Biskupiec), 161 osób po kursach uzyskało uprawnienia zawodowe potwierdzone odpowiednim certyfikatem/książeczką usprawnieniową. Realizowano również projekty takie jak „E-kompetencje bez barier”, „3 kroki do pracy” czy „Kurs, praca, aktywność”, w ramach których mieszkańcy gminy brali udział w kursach, szkoleniach i stażach zawodowych.

3.3. Poziom życia mieszkańców

Jednym z priorytetowych obszarów w polityce społecznej jest poziom życia mieszkańców. Zależny jest on nie tylko od potencjału gospodarczego i aktywności ekonomicznej. Poziom życia mieszkańców gminy można również określić na podstawie materialnych i niematerialnych aspektów życia, na które składają się m.in. sytuacja mieszkaniowa, ochrona zdrowia, edukacja czy kultura. Gmina Biskupiec w 2006 roku przystąpiła do międzynarodowej sieci Miast Cittaslow. Jest to międzynarodowe stowarzyszenie miast dobrego, spokojnego życia, które powstało we Włoszech w 1999 roku. Bycie w Cittaslow symbolizuje spokojne, bezstresowe życie w miasteczkach należących do sieci, które przeciwstawiane jest pośpiechowi życia w wielkich aglomeracjach. Sieć stawia na poprawę wizerunku miasta, jakości życia, promocję poprzez uwzględnienie i poszanowanie tradycji, wartości kulturowych, promowanie spożywania zdrowej, ekologicznej żywności.

3.3.1 Warunki mieszkaniowe

Mieszkalnictwo jest ważnym elementem infrastruktury społecznej. Mieszkanie jest podstawowym dobrem człowieka spełniającym funkcję nie tylko ekonomiczną, ale również jest jednym z kluczowych czynników warunkujących stabilizację społeczną i rozwój demograficzny oraz decyduje o materialnych i społecznych warunkach życia człowieka. W tym aspekcie warunki mieszkaniowe (zasoby, powierzchnia mieszkaniowa, wyposażenie w instalacje) odgrywają kluczową rolę z punktu widzenia poziomu życia ludności.

W latach 2017-2019 w Gminie Biskupiec przekazano do użytku 447 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 16889,96 m². Szczegółowy opis lokali z podziałem na lata zawiera poniższa tabela:

Tabela 2. Liczba i rodzaj lokali mieszkalnych oddanych do użytku w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
powierzchnia	4334,59	5670,06	6885,31
miasto	47	74	89
wieś	73	82	92
komunalne	8	25	53
socjalne	112	131	128

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM.

Przeciętna powierzchnia użytkowa na jednego mieszkańca w 2019 roku wyniosła 38,04 m². Ponadto z analizy wskaźników dotyczących wyposażenia mieszkań w instalację techniczno-sanitarną wynika, że w 2019 roku 100% osób korzystało z sieci wodociągowej, dostęp do łazienki posiadało średnio 87,2% mieszkań, z czego 41,98 % w mieście i 45,30% na wsi. Z powyższych danych wynika, że w perspektywie 3 lat nastąpił znaczący wzrost przydziału mieszkań z zasobów gminy dla mieszkańców tj. o ponad 60%.

Całkowite zasoby mieszkaniowe w Biskupcu to 4 098 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 387 mieszkań. Jest to wartość większa od wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz porównywalna do średniej dla całej Polski.

3.3.2. Ochrona zdrowia

System ochrony zdrowia jest istotnym elementem struktury społecznej. Jego poziom decyduje o jakości kapitału ludzkiego i jakości życia. Kluczowym czynnikiem sprawnego funkcjonowania i adekwatności usług medycznych jest ich dostępność i możliwość uzyskania

przez każdego mieszkańca odpowiedniej jakości opieki zdrowotnej. Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opiekę zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie pacjentom opieki pielęgniarki środowiskowej oraz położnej. POZ może działać jako niepubliczny zakład opieki zdrowotnej (NZOZ) – firma prywatna; samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej (SPZOZ) – jednostka państwowa lub podległa jednostkom samorządu terytorialnego, albo jako indywidualna lub grupowa praktyka lekarska. Ponadto, w krajowym systemie opieki zdrowotnej przewiduje się szereg innych rodzajów świadczeń, np. ambulatoryjną opiekę specjalistyczną, leczenie szpitalne oraz ratownictwo medyczne.

Z danych GUS wynika, że aktualnie w Gminie Biskupiec funkcjonuje 16 przychodni lekarskich, a na przełomie ostatnich 3 lat kształtowało się następująco:

Tabela 3. Przychodnie-ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	J.m.	2017	2018	2019
Przychodnie				
ogółem	ob.	18	16	16
praktyki lekarskie w miastach	--	3	4	4
przychodnie na 10 tys. ludności	ob.	9	8	8
PRZYCHODNIE PODLEGŁE SAMORZĄDOWI TERYTORIALNEMU				
przychodnie ogółem	ob.	1	1	2
AMBULATORYJNA OPIEKA ZDROWOTNA-PORADY LEKARSKIE				
porady lekarskie ogółem				
ogółem	-	177764	187586	188175

Źródło: Bank Danych Lokalnych (stan w dniu 31 XII.2019)

Z powyższych danych wynika, że w latach 2017-2019 liczba porad udzielonych w gminie Biskupiec w ramach podstawowej opieki zdrowotnej wzrastała z roku na rok. Zwiększyła się również liczba przychodni podległych samorządowi terytorialnemu.

Opiekę medyczną mieszkańcom zapewnia także Szpital Powiatowy w Biskupcu im. Jana Mikulicza, w ramach którego funkcjonują następujące oddziały: anestezyjologii i intensywnej terapii, chirurgii ogólnej z chirurgią dziecięcą, chirurgii urazowo-ortopedycznej, ginekologiczno- położniczy z oddziałem noworodkowym, chorób wewnętrznych i kardiologii, oddział neurologii, pediatrii i alergologii, rehabilitacja, wojewódzki ośrodek rehabilitacji kardiologicznej a także izba przyjęć i zespoły ratownictwa medycznego.

Przy szpitalu funkcjonują również poradnie: chirurgii ogólnej, chirurgii urazowo-ortopedycznej, chirurgii dziecięcej, neurologiczna, preluksacyjna, urologiczno-andrologiczna, zdrowia psychicznego i leczenia uzależnień.

3.3.3. Edukacja

Edukacja posiada duże znaczenie dla zmian społecznych i gospodarczych, a w konsekwencji dla jakości życia mieszkańców. W życiu każdego człowieka odgrywa znaczącą rolę – tworzy wiedzę, kwalifikacje, wartości i postawy. Jest niezbędna do utrzymania porządku obywatelskiego, wzrostu gospodarczego oraz redukcji obszarów biedy. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji publicznej. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz ustawy z dnia 26

stycznia 1982r.- Karta Nauczyciela. Realizując zadania ustawowe Gmina Biskupiec prowadzi następujące placówki:

- 1) Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Orła Białego,
- 2) Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 w Biskupcu: Szkoła Podstawowa Nr 2 im. mjr Henryka Dobrzańskiego pseud. "Hubal", Przedszkole „5” w Biskupcu,
- 3) Szkoła Podstawowa w Czerwonce,
- 4) Szkoła Podstawowa w Kobyłtach im. Flagi Polski,
- 5) Żłobek Publiczny w Biskupcu.

Ponadto na terenie Gminy Biskupiec funkcjonują szkoły i przedszkola niepubliczne prowadzone przez osoby fizyczne i stowarzyszenia:

- 1) Niepubliczny Zespół Szkolno-Przedszkolny w Biskupcu: Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka, Przedszkole Bajka,
- 2) Społeczna Szkoła Podstawowa w Borkach Wielkich,
- 3) Punkt przedszkolny „Radosne przedszkolaki” w Borkach Wielkich,
- 4) Społeczna Szkoła Podstawowa w Bredynkach,
- 5) Punkt Przedszkolny „Słoneczko” w Bredynkach,
- 6) Społeczna Szkoła Podstawowa w Węgoju,
- 7) Niepubliczne Przedszkole „Jacek i Agatka” w Biskupcu, Punkt Przedszkolny w Nowym Marcinkowie.

Placówki te otrzymują dotację z budżetu Gminy w zakresie prowadzonej działalności oświatowej, uzupełniając tym samym system placówek publicznych.

Kształcenie młodzieży może odbywać się w szkołach prowadzonej przez Powiat Olsztyński. Jest to Zespół Szkół w Biskupcu, w którym kształcenie odbywa się na następujących poziomach:

- 1) Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Biskupcu,
- 2) Liceum Ogólnokształcące w Biskupcu im. Komisji Edukacji Narodowej,
- 3) II Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Biskupcu,
- 4) Technikum w Biskupcu.

W gminie funkcjonuje również Powiatowa Szkoła Muzyczna I stopnia w Dywitach filia w Biskupcu oraz Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II w Biskupcu. Powszechność oraz poziom kształcenia mieszkańców można mierzyć za pomocą współczynnika skolaryzacji⁴ netto dla wszystkich poziomów kształcenia.

Tabela 4. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych oraz szkołach gimnazjalnych na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Szkoły podstawowe	92,42	90,49	91,02
Gimnazja	90,53	82,29	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS.

⁴Wskaźnik skolaryzacji – jeden z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji. Stopa skolaryzacji to odsetek osób uczących się obliczany w stosunku do liczby ludności w określonym przedziale wiekowym.

W Gminie Biskupiec poziom skolaryzacji netto wynosił w szkołach podstawowych w 2017 roku 92,42%, a w 2019 roku 91,02%, co oznacza spadek o 1,4%. W gimnazjach jego wartości kształtowały się na poziomie w 2017 roku 90,53%, w 2018 roku 82,29% (spadek o 8,24%).

Obowiązek szkolny dla osób z niepełnosprawnością intelektualną umożliwia Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Biskupcu w ramach Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego (OREW).

OREW umożliwia realizację obowiązku szkolnego przez dzieci i młodzież w wieku od 3 do 25 lat z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim oraz znacznym lub umiarkowanym i współistniejącymi sprzężeniami. W ramach prowadzonej działalności Ośrodek zapewnia wczesną interwencję oraz wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w wieku od 0 do 7 roku życia, którego celem jest ustalenie wysokospecjalistycznej diagnozy i zakwalifikowanie dziecka do kompleksowego postępowania w sferze psychicznej, ruchowej i społecznej. Zadania OREW-u realizowane są w następujących formach organizacyjnych: wczesna interwencja i wczesne wspomaganie rozwoju dziecka, wychowanie przedszkolne, roczne obowiązkowe wychowanie przedszkolne, szkoła podstawowa, przysposobienie do pracy, zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, zespołowe formy działalności artystycznej i sportowej, grupowe, wyjazdowe formy edukacji, rehabilitacji, wypoczynku i rekreacji.

3.3.4. Kultura i sport

Wśród warunków życia istotnie skorelowanych z rozwojem społeczno-gospodarczym i jakością życia mieszkańców znajdują się aspekty dotyczące dostępu do kultury. Skala uczestnictwa w kulturze uzależniona jest między innymi od możliwości uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, stanu liczebności podmiotów upowszechniania kultury oraz intensywności, różnorodności i jakości oferty kulturalnej.

Na terenie Gminy Biskupiec funkcjonuje Miejska Biblioteka Publiczna, w ramach której działają 4 filie, w tym 1 miejska w Szpitalu Powiatowym w Biskupcu oraz 3 wiejskie – w Bredynkach, Czerwoncu i Kobałtach. Biblioteka służy zaspokajaniu i rozwijaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechnianiu wiedzy i rozwojowi kultury. Jako organizacja działająca dla „otwartej publiczności” w swoim zakresie ma wspieranie edukacji oraz samoedukacji, wspieranie nauki, rozpowszechnianie przekazów artystycznych, intelektualizację oraz przechowywanie wiedzy.

Do podstawowych zadań biblioteki należą:

- gromadzenie, przechowywanie i konserwacja oraz opracowywanie zgromadzonych materiałów bibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych;
- organizowanie czytelnictwa i udostępnianie materiałów bibliotecznych ludziom niepełnosprawnym, organizowanie obsługi bibliotecznej pacjentów w szpitalach;
- prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej;
- popularyzacja książki i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, innymi instytucjami kultury oraz organizacjami i towarzystwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.

Na koniec 2019 roku liczba czytelników wyniosła 2713 osób, co stanowiło 14,3% mieszkańców gminy. Odwiedziny czytelników w bibliotece wyniosły 35609 w skali roku. Oprócz wypożyczania (na zewnątrz – do domu i na miejscu –w czytelni)księgozbioru, biblioteka wraz z filiami realizuje szeroko rozumianą działalność kulturalną organizując m.in. spotkania autorskie, lekcje biblioteczne, spotkania literackie, spotkania grupy rękodzielniczej, Biblioteczny Sezon Literacki, zajęcia wprowadzające najmłodszych do odbioru wysokiej kultury: tj. teatr – opera, balet, muzyka klasyczna, Noc Bibliotek, wieczory z poezją. W 2019 roku zorganizowano 245 imprez, w których brało udział 3539 osób

Ofertę w zakresie kultury zapewnia również Centrum Kultury, Turystyki i Sportu. Do podstawowych zadań CKTiS należą: rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych, edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę, tworzenie warunków rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego i folkloru, dokumentowanie i ochrona kultury. Dodatkowymi zadaniami CKTiS są: popularyzacja rekreacji ruchowej i turystyki, tworzenie i udostępnianie bazy sportowej oraz prowadzenie informacji turystycznej. Podejmowanymi działaniami Centrum dąży do wypracowania modelu placówki, która jest wiodącym w gminie ośrodkiem działającym na rzecz aktywnego uczestnictwa mieszkańców w kulturze, sporcie i turystyce. Podejmowane inicjatywy mają także na celu promocję walorów kulturalnych, historycznych i turystycznych regionu oraz pomoc w organizacji i wypełnianiu czasu wolnego mieszkańców.

CKTiS administruje także amfiteatrem miejskim, Domem Pracy Twórczej Sorboma, Galerią Ziemi Biskupieckiej, punktem informacji turystycznej, stadionem miejskim w Biskupcu, stadionem wiejskim w Czerwonce, miejską halą sportową, dwoma boiskami Orlik oraz 26 świetlicami wiejskimi. W 2019 roku w CKTiS w Biskupcu działało wiele grup i sekcji. Ich działalność obrazuje poniższa tabela:

Tabela 5. Działalność CKTiS w 2019 roku

Lp.	Grupy i sekcje działające w CKTiS	Ilość osób uczestniczących
1	chór INNAMORATI	20 osób
2	studio wokalne Sukces	15 osób
3	pracownia artystyczna	50 dzieci
4	Pracownia ceramiczna	50 osób
5	Koło Gospodyń Miejskich,	20 osób
6	2 grupy taneczne dla dzieci,	35 dzieci
7	zumba oraz taniec dla dzieci i dorosłych	30 osób
8	grupa teatralna dla dorosłych,	18 osób
9	szachy dla dzieci	20 osób
10	fitness	20 osób
11	joga	50 osób
12	tenis ziemny	20 osób
13	zajęcia sportowe, organizowane na Orlikach przez animatorów	200 osób
14	zajęcia w świetlicach wiejskich, prowadzone przez opiekunów świetlic	400 osób
15	seanse kinowe	Brak danych
16	próby zespołów muzycznych działających przy CKTiS: Kapela u Rysia Wapniaki	15 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania merytorycznego CKTiS.

W Domu Pracy Twórczej „Sorboma” znajduje się także stała wystawa aparatów fotograficznych, która w 2017 roku uzyskała status rekordu Polski, w liczbie prezentowanych eksponatów. Na początku 2019 roku wystawa przeszła remont, zwiększając powierzchnię i co za tym idzie zwiększyła się powierzchnia ekspozycyjna. W 2019 roku wystawę odwiedziło ok. 1 800 osób.

Znajdująca się na Placu Wolności informacja turystyczna zajmuje się promocją turystyki w gminie oraz wspieraniem turystów w dostępie do potrzebnych informacji. W 2019 roku odwiedziło ją ponad 2 000 osób, a znajdującą się w wieży kościoła pw. św. Jana Chrzciciela wieżę widokową i galerię fotograficzną ok. 650 turystów.

Centrum Kultury, Turystyki i Sportu w Biskupcu wspierało w 2019 roku organizację wielu imprez, przygotowywanych przez gminne instytucje, szkoły, przedszkola, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły, sołectwa. Łącznie w 2019 roku CKTiS było organizatorem oraz współorganizatorem około 154 wydarzeń kulturalno-sportowych w Gminie Biskupiec. Były to m.in. Babskie gadanie, „Orszak Trzech Króli”, XXVII Finał WOŚP, Gala finałowa XXVII „Przekaz Misia dla Rysia”, Grand Prix Gminy Biskupiec 3. Turniej w Tenisie Stołowym Czerwonka, VII Dadajowy Złot Morsów i VI Dadajowy Bieg Morsa, XXIII Gala SUKCESY 2018, Być Kobieta – koncert Michała Milowicza Stara Kaflarnia, IV Gala Sportu, Przegląd małych form scenicznych Mała Rybka, Misterium Paschalne w Węgoju, Dzień Godności Osoby z Niepełnosprawnością Intelktualną, Piknik Rodzinny z okazji Dnia Dziecka, Bitwa o Warmię Otwarty Międzyklubowy Turniej APFN, Biskupiecki Kabareton, XXIII Dni Biskupca, Kino pod chmurką i wiele innych.

Do ważnych składników infrastruktury kulturalnej gminy Biskupiec należą także świetlice wiejskie. W 2019 roku w gminie funkcjonowało 26 świetlic, stanowiących centrum życia kulturalnego mieszkańców terenu wiejskiego. W 5 świetlicach od 2000 roku prowadzone są dziecięco-młodzieżowe grupy edukacyjne realizujące programy opiekuńczo-wychowawczy i profilaktyczne z zakresu uzależnień, w których uczestniczy około 150 osób.

3.3.5 Kapitał społeczny

W świetle dostępności usług społecznych istotna jest rola ekonomii społecznej, stanowiącej specyficzny przejaw aktywności mieszkańców. Definicja ekonomii społecznej zawarta w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku wskazuje, iż jest to „ sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwoju lokalnemu”.

Do sektora ekonomii społecznej zalicza się w szczególności organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich, spółdzielnie pracy oraz podmioty ekonomii solidarnej, tj. przedsiębiorstwa społeczne, spółdzielnie socjalne oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych, zakłady pracy chronionej, jednostki reintegracyjne aktywizujące osoby niepełnosprawne (Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej) i jednostki reintegracyjne zatrudnienia socjalnego aktywizujące osoby wykluczone społecznie (Centra Integracji Społecznej i Kluby Integracji Społecznej).

Jeżeli chodzi o podmioty reintegracyjne, na terenie Gminy funkcjonują Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ) oraz Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ) prowadzone przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Biskupcu.

WTZ jest placówką dla osób dorosłych, zakwalifikowanych do terapii na podstawie wskazań zawartych w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności. Nadrzędnym celem Warsztatu jest rehabilitacja społeczno-zawodowa osób z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności. W Warsztacie w 2019 roku funkcjonowało 9 pracowni: gospodarstwa domowego, stolarsko-ślusarska, plastyczna, krawiecko-dziwiarska, ceramiczna, komputerowa, rękodzieła, ogrodniczo-porządkowa oraz umiejętności społecznych, do których łącznie uczęszczało 49 osób z niepełnosprawnością intelektualną. Następnie WTZ powiększono o pracownię rzemiosł różnych i przyjęto kolejnych 6 osób. Uczestnicy Warsztatu objęci są kompleksowymi oddziaływaniami terapeutycznymi poprzez terapię zajęciową, zajęcia rehabilitacyjne, wsparcie psychologiczne, opiekę medyczną oraz pielęgniarstwo.

ZAZ w ramach prowadzonej działalności usługowo-wytwórczej świadczy usługi stolarskie, porządkowe, gastronomiczne oraz produkuje ekologiczne podpałki. W/w działalność jest prowadzona w następujących działach: stolarsko-rzemieślniczym, porządkowo-ogrodniczym oraz gastronomicznym. Celem ZAZ jest rehabilitacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym lub znacznym poprzez pracę. W ZAZie w 2019 roku było zatrudnionych 39 osób z niepełnosprawnością objętych indywidualnym Programem Rehabilitacji.

W Gminie Biskupiec od 2015 roku funkcjonuje inkubator przedsiębiorczości. Został on utworzony w ramach projektu pt. „Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości w Biskupcu” ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007-2013. Świadczy on wsparcie w postaci udostępnienia powierzchni biurowych dla nowo powstałych lub młodych firm nie obciążając ich dużymi kosztami utrzymania swojej działalności w zakresie lokalu użytkowego. Realizowany jest również projekt „Warmińsko Mazurski Startup Inkubator”. Program Inkubacji obejmuje 2 pakiety usług na rzecz MŚP, tj.:

- 1) Pakiet podstawowych usług niezbędnych do funkcjonowania MŚP – usługi infrastrukturalne, prawne, księgowe, ICT
- 2) Pakiet specjalistycznych usług proinnowacyjnych niezbędnych do rozwoju produktu/usługi i umacniania pozycji rynkowej firmy - opracowanie indywidualnego programu rozwoju produktu/usługi, szkolenia, indywidualny pakiet dla przedsiębiorców, mentoring grupowy, spotkania z potencjalnym inwestorem oraz networking.

W ramach projektu „Warmińsko Mazurski Startup Inkubator” z powierzchni indywidualnej korzysta 1 MŚP (1 cykl inkubacji), natomiast z 2 cyklu inkubacji przeznaczono sale konferencyjną dla 3 MŚP na spotkania biznesowe.

Na terenie Gminy Biskupiec działa kilkadziesiąt stowarzyszeń oraz organizacji społecznych i zawodowych tj. 2 spółdzielnie, 29 stowarzyszeń, 3 Uczniowskie Kluby Sportowe, 2 Biskupieckie Zespoły Sportowe, 4 Kluby Sportowe, Federacja Sportu, 5 Towarzystw, Związek Harcerstwa Polskiego, Biskupieckie Forum Biznesu, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Mniejszości Niemieckiej na Warmii i Mazurach, Klub Motocyklowy, Dzienny Dom Pobytu Senior Wigor, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych, Rejonowe Koło Pszczelarskie, Koło Gospodyń Miejskich, Koła Gospodyń Wiejskich oraz 6 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. Większość z nich funkcjonuje w obszarze działalności społeczno-kulturalnej, społeczno - kulturalno-oświatowej lub społeczno-gospodarczej, część w obszarze bezpieczeństwa

publicznego oraz kultury fizycznej i sportu. Gmina Biskupiec współpracuje z nimi na podstawie rocznych programów współpracy.

Głównym celem Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego stanowi zwiększenie efektywności realizacji polityki publicznej Gminy Biskupiec w zakresie działalności pożytku publicznego na rzecz wspólnoty mieszkańców. Cel ten jest realizowany poprzez podejmowanie i inicjowanie różnorodnych form współpracy w celu zwiększenia efektywności realizacji zadań publicznych w sferze pożytku publicznego, aktywizowanie społeczności lokalnej i podejmowanie działań zwiększających zakres partycypacji społecznej mieszkańców, podejmowanie wspólnych działań, otwarcie na nowe inicjatywy w celu poprawy jakości życia mieszkańców, promowanie idei społeczeństwa obywatelskiego oraz wspieranie aktywności mieszkańców Gminy, wspieranie organizacji w realizacji ważnych celów społecznych.

Gmina realizuje zadania publiczne we współpracy z organizacjami pozarządowymi w następujących formach: powierzenie wykonania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji, wspieranie wykonywania zadań publicznych poprzez udzielanie dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Na podstawie zdiagnozowanych potrzeb, a także dotychczasowego przebiegu współpracy z organizacjami realizowane jest wsparcie w formie:

- 1) Wspierania stowarzyszeń ubiegających się o pozyskanie funduszy ze źródeł zewnętrznych,
- 2) Powszechne zajęcia sportowe oraz rozwój bazy sportowej dla dzieci i młodzieży,
- 3) Przedsięwzięcia kulturalne,
- 4) Działalność wspomagająca technicznie, szkoleniowo i informacyjnie,
- 5) Usługi opiekuńcze
- 6) Dowożenie osób niepełnosprawnych w celu realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Powyższy program corocznie zostaje uchwalany po przeprowadzeniu konsultacji w sposób określony w uchwale nr XXVI/161/12 Rady Miejskiej w Biskupcu z dnia 4 grudnia 2012r w sprawie uchwalenia „Regulaminu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art.3 ust.3 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji”.

Kwota przeznaczona na realizację zadań publicznych w latach 2017-2019 wyniosła łącznie 3 854 503,10 zł. Były to zadania w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu, realizacja usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania oraz organizacji dowożenia osób niepełnosprawnych w celu realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Gmina Biskupiec corocznie wyodrębnia środki w budżecie na fundusz sołecki. Kwota wydatków wykonanych w ramach funduszu sołeckiego w 2019 roku wyniosła 529 887,38 zł, w tym:

- wydatki bieżące – 446 144,58 zł, m.in. są to remonty obiektów i urządzeń w sołectwach, zakup pozostałych środków trwałych m.in. urządzeń placów zabaw, kosiarek (o wartości poniżej 10.000zł),
- wydatki majątkowe – 83 742,80 zł.

Dofinansowanie z budżetu Państwa to 26,02%, co stanowi kwotę 138 851,69 zł. Gmina dokłada różnicę, czyli 391 035, 69 zł. Tym samym Gmina wspiera działania sołectw na wykonanie przedsięwzięć służących poprawie warunków ich życia.

3.3.6. Bezpieczeństwo publiczne

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w ogólnie przyjęte normy postępowania.⁵

Zadania z zakresu bezpieczeństwa publicznego w Gminie Biskupiec wykonuje Straż Miejska. W 2018 i 2019 roku pracowało w jej ramach 2 funkcjonariuszy. Straż Miejska inicjuje i uczestniczy w działaniach mających na celu zapobieganiu popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz współdziała w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi. O stan bezpieczeństwa na terenie Gminy Biskupiec dbają również: Komisariat Policji w Biskupcu (teren Gminy obsługuje 5 dzielnicowych), Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie - Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 3 w Biskupcu oraz prężnie działające jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

Służby bezpieczeństwa często współpracują ze sobą prowadząc wspólne akcje prewencyjne oraz podejmując działania na rzecz ratowania życia i mienia oraz bezpieczeństwa osób przebywających na terenie Gminy Biskupiec. Organizowane są m. in. wspólne zabezpieczenie miejsc zgromadzeń publicznych i imprez o charakterze masowym i rekreacyjnym, spotkania z mieszkańcami, pogadanki w szkołach i przedszkolach dotyczące bezpieczeństwa.

3.4. Pomoc społeczna

3.4.1. Organizacja pomocy społecznej w Gminie Biskupiec

Instytucjonalny system pomocy społecznej organizowany jest na rzecz osób i rodzin doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Na terenie Gminy Biskupiec zadania z zakresu pomocy społecznej wykonuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który jest jednostką organizacyjną gminy realizującą zadania na rzecz osób zagrożonych marginalizacją społeczną oraz wykluczonych społecznie, uregulowane przez ustawy oraz w oparciu o podejmowane uchwały Rady Miejskiej w Biskupcu, ustalenia Burmistrza Biskupca oraz zawarte porozumienia i umowy organów samorządu.

Głównym celem działalności ośrodka jest wspieranie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia się osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zapewnienie sprawnego i fachowego realizowania zadań własnych gminy oraz zadań zleconych przez administrację rządową w zakresie pomocy społecznej w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, świadczeń wychowawczych, funduszu alimentacyjnego, ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, przeciwdziałaniu narkomanii, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz innych ustaw.

MOPS ma za zadanie wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokajania niezbędnych potrzeb i umożliwić im życie w warunkach odpowiadających godności

⁵ [Encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html](https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html).

człowieka. Ustawowo zobowiązany jest także do podejmowania innych zadań, wynikających z rozeznaczonych potrzeb, w tym tworzenia i realizacji programów ośłonowych. Wypełniając swoje zadania MOPS w Biskupcu kieruje się zasadami równości, pomocniczości, solidarności oraz subsydiarności, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli.

MOPS w Biskupcu aktywnie poszukuje i stosuje różne rozwiązania służące wsparciu mieszkańców gminy w różnych obszarach życia. Służą temu projekty i przedsięwzięcia, które realizuje samodzielnie bądź w partnerstwie.

W latach 2017-2019 roku MOPS w Biskupcu, przy współpracy z Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA realizował projekty „Rozwój usług społecznych w gminach Kolno i Biskupiec” oraz „Klub Integracji Społecznej w Biskupcu i Kolnie 2017-2019”, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Celem pierwszego z wymienionych projektów było podniesienie aktywności społecznej i poprawa sytuacji rodzinnej osób z terenu Gminy Biskupiec i Kolno. Uczestniczyły w nim łącznie 53 osoby bezrobotne z terenu gminy, zagrożone wykluczeniem społecznym, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej oraz oddalone od rynku pracy i wymagające szczególnego wsparcia. W ramach projektu realizowane były działania wspierające rodziny, służące rozwiązywaniu problemów i trudności życiowych oraz rodzinnych, w tym opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu umiejętności radzenia sobie w życiu, niwelowaniu stopnia bezradności, poprzez poradnictwo specjalistyczne – prawne, mediacyjne, indywidualne i grupowe spotkania z psychologiem, usługi asystenta rodziny oraz zajęcia edukacyjne – „szkoła dla rodziców”.

Główny cel projektu „Klub Integracji Społecznej w Biskupcu i Kolnie 2017-2019” stanowiło podniesienie aktywności społecznej i zawodowej osób z terenu Gminy Biskupiec i Kolno. W działaniach projektu z terenu Gminy Biskupiec w przedsięwzięciu wzięły udział 44 osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i korzystające z pomocy społecznej. W ramach projektu realizowane były działania ukierunkowane na podniesienie umiejętności interpersonalnych i kompetencji społecznych, podniesienie poziomu motywacji do zmiany i samooceny, podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz zwiększenie gotowości do zatrudnienia.

W latach 2018-2019 MOPS realizował również projekt partnerski „Aktywni i kompetentni w Biskupcu – Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców rewitalizowanego obszaru”, współfinansowany z EFS. Liderem przedsięwzięcia był Bank Żywności w Olsztynie, uczestniczyły w nim 44 osoby, będące podopiecznymi MOPS. W ramach projektu zostały zastosowane instrumenty aktywizacji społeczno-zawodowej, które były realizowane na bazie Domu Kultury przez lidera projektu, tj: indywidualne zajęcia aktywizujące, poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, zawodowe, prawne), konsultacje brokera edukacyjnego, wsparcie socjalne (w formie zasiłków z pomocy społecznej), grupowe zajęcia aktywizujące, kursy i szkolenia zawodowe, warsztaty umiejętności społecznych, warsztaty z brokerem edukacyjnym. W ramach MOPS realizowane były Indywidualne Ścieżki Reintegracji, prowadzona była praca socjalna oraz zapewnione wsparcie w formie świadczeń pomocy społecznej.

Również od 2018 roku MOPS bierze udział w pilotażowym programie wdrażania usług telekomunikacyjnych w województwie warmińsko-mazurskim, w formie Teleopieki Domowej. Teleopieka jest nową usługą dającą możliwość wezwania pomocy w przypadku zagrożenia życia, zdrowia lub bezpieczeństwa. System skierowany do osób starszych,

niesamodzielnym, czasowo lub stale samotnym ograniczoną sprawnością ruchową lub intelektualną, które chcą lub muszą prowadzić samodzielne życie, ale wymagają stałego nadzoru. W razie pojawiającego się zagrożenia, poprzez naciśnięcie czerwonego przycisku alarmowego, połączanego z aparatem telefonicznym, system umożliwia wezwanie pomocy lub dostarcza rozwiązania niezbędnego do zażegnania zaistniałego problemu.

Programem objęto 20 osób starszych i chorych, które wymagają tego typu wsparcia. Uczestnicy programu otrzymali aparaty telefoniczne (stacjonarne i komórkowe) wyposażone w bezprzewodowe nadajniki SOS, które są bezpośrednio podłączone z Polskim Centrum Opieki w Gdyni. Na rzecz podopiecznego Centrum zapewnia całodobowy dyżur oraz gotowość do wykonania procedur po otrzymaniu sygnału za pośrednictwem przycisku SOS, tj. wezwania karetki pogotowia, straży pożarnej, policji, powiadomienia rodziny, osób bliskich, udzielanie telefonicznego wsparcia psychicznego oraz telefoniczne nadzorowanie przebiegu sytuacji, aż do przybycia służb/osób.

Wsparcie osobom bezdomnym przebywającym na terenie Gminy Biskupiec, których ostatnim miejscem zameldowania na pobyt stały była Gmina Biskupiec udzielane jest na podstawie umów. W 2019 roku MOPS podpisał umowy z następującymi schroniskami: Stowarzyszenie Monar – Schronisko dla Osób bezdomnych Markot w Garbasie, Stowarzyszenie Monar – schronisko dla osób bezdomnych Markot w Marwałdzie, Caritas Diecezji Ełckiej – Dom Św. Ojca Pio w Ełku, Stowarzyszenie Pomocni Ludziom Rucewo im. Zenona Noconia w Rucewie. Wsparcie udzielane jest również dla kobiet z dziećmi, będących w kryzysie, które na podstawie stosownych umów z MOPS zapewniają: Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej – Dom dla Matek z małoletnimi dziećmi kobiet w ciąży, Stowarzyszenie na rzecz kobiet w trudnej sytuacji życiowej „Junona” w Kwidzynie. Ze wsparcia skorzystało łącznie 21 osób.

Działania osłonowe i aktywizujące na rzecz potrzebujących są prowadzone przez MOPS w ramach Sekcji: Pomocy Środowiskowej, Domu Dziennego Pobytu, Ośrodka Wsparcia Rodziny, Klubu Integracji Społecznej oraz Sekcji Świadczeń Rodzinnych i Wychowawczych. Do zadań Sekcji Pomocy Środowiskowej należy przyznawanie i wypłacanie zasiłków pieniężnych; udzielanie pomocy rzeczowej; schronienia; posiłku; ubrania – osobom tego pozbawionym; świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych w miejscu zamieszkania; pokrywanie wydatków na świadczenia zdrowotne; opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne; sprawianie pogrzebu oraz szeroki zakres różnorodnych form pomocy pozamaterialnej w ramach pracy socjalnej, skierowanej na pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Zadania pomocy środowiskowej realizowane są przez pracowników socjalnych zatrudnionych w 10 rejonach opiekuńczych, obejmujących średnio około 1897 mieszkańców.

Sekcja Pomocy Instytucjonalnej obejmuje działalność Domu Dziennego Pobytu Senior-Wigor, który jest placówką półstacjonarną, służącą wspieraniu osób starszych i niepełnosprawnych w utrzymaniu ich w naturalnym środowisku. Celem działalności Domu jest zapewnienie wsparcia seniorom poprzez umożliwienie im korzystania z różnorodnych form zajęć w zakresie aktywności ruchowej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej, a także aktywizowanie i angażowanie seniorów do podejmowania działań na rzecz środowiska lokalnego. Placówka zapewnia podopiecznym odpowiednie warunki pobytu. Prowadzone są zajęcia stałe, w tym m.in. aktywności ruchowej, wokalne, kulinarne, nauki języka angielskiego, animacyjne, rehabilitacyjne, zdrowia i urody, technologii informacyjnej,

sportowo-rekreacyjnej, komunikacji i promocji oraz Kinoteka Seniora, a także realizowane są spotkania, imprezy integracyjne oraz okolicznościowe.

Podopieczni angażowani są w życie społeczno-kulturalne Biskupca – współuczestniczą w lokalnych imprezach (Dni Biskupca, Biskupieckie Dni Rodziny, Orkiestra Świątecznej Pomocy), gdzie wystawiają swoje prace, organizują loterie fantowe i prezentują działalność wokalnno-muzyczną zespołu „*ConVigore*”. Bardzo szeroko rozwinięta jest współpraca z tego typu placówkami z terenu powiatu olsztyńskiego i województwa warmińsko-mazurskiego – od wielu lat w ramach działalności domu odbywają się spotkania integracyjne, które skupiają około 300 seniorów. Ponadto na bazie domu prowadzone są również formy wsparcia dla osób bezdomnych, jak: posiłek, usługi kąpielowe i pralnicze – szczególnie w okresie zimowym.

Ośrodek Wsparcia Rodziny oferuje szeroką pomoc dla osób i rodzin z problemem uzależnień oraz przemocy w rodzinie w formie poradnictwa psychologicznego, prawnego i terapeutycznego. Zapewnia wsparcie ofiarom przemocy na bazie Punktu Interwencji Kryzysowej, prowadzonego przy współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie. Za pośrednictwem Ośrodka prowadzone są również dziecięco-młodzieżowe grupy edukacyjne na bazie świetlic wiejskich i szkolnych. W 2019 roku funkcjonowało 5 grup zlokalizowanych w Kobańcach, Czerwonce, Stryjewie oraz Borkach Wielkich. Łącznie programem zajęć objętych było 81 dzieci, na rzecz których prowadzone są popołudniowe zajęcia z zakresu edukacji uzależnień, ogólnorozwojowe i rekreacyjno-sportowe. W świetlicach zapewniana jest pomoc w wyrównywaniu braków edukacyjnych, rozwiązywaniu problemów szkolnych i rodzinnych, a także dożywianie w formie podwieczorku. Ponadto przy współpracy z placówkami oświatowymi realizowane są programy i kampanie edukacyjne ukierunkowane na rozwiązywanie problemów wychowawczych związanych z używaniem przez uczniów środków uzależniających, stosowaniem przemocy i zachowaniami agresywnymi.

Sekcja ta realizuje również działania wynikające z Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, ustalanego co roku przez Radę Miejską w Biskupcu oraz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przy Ośrodku funkcjonuje również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przemocy w Rodzinie.

W strukturach MOPS działa Klub Integracji Społecznej (KIS). Świadczone w jego ramach działania (zajęcia aktywizacji społeczno-zawodowej, warsztaty aktywnego poszukiwania pracy, poradnictwo indywidualne, grupy wsparcia,) zmierzają do rozszerzenia zakresu aktywnych form służących wsparciu uczestników w odzyskaniu poczucia własnej wartości, wiary we własne siły potrzebne w pokonywaniu barier fizycznych i psychologicznych, a następnie możliwości podniesienia umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Są to działania wspierające uczestników Klubu w dążeniu do niezależności, kształtujące postawy i umiejętności ułatwiające podejmowanie zatrudnienia. KIS prowadzi szeroko rozwiniętą współpracę z UPPO – filia w Biskupcu, Urzędem Miejskim w Biskupcu oraz instytucjami i organizacjami społecznymi na rzecz wspólnego wdrażania i organizowania aktywnych form, wspierających osoby bezrobotne i rodziny, takich jak: Targi Pracy, Dni Rodziny, prace społecznie użyteczne, programy aktywizacji i integracji.

Ponadto w ramach sekcji KIS realizowane są usługi Asystenta Rodziny. Jest to wsparcie rodzin w problemach wynikających z bezradności w sprawach opiekuńczych. W 2019 roku na

stanowisku asystenta rodziny w Klubie Integracji Społecznej pracowało 2 asystentów. Wsparciem asystenta rodziny objęto 27 rodzin.

Praca asystenta rodziny koncentrowała się na:

- pedagogizacji rodziców w zakresie prawidłowego wychowywania i opieki nad dziećmi (postawy rodzicielskie, metody wychowawcze, przemoc rodziców wobec dzieci, dbanie o higienę osobistą, przygotowywanie posiłków, towarzyszenie rodzicom u lekarza, pomoc w realizacji zaleceń lekarskich, kontakty rodziców ze szkołą, nauka racjonalnego spędzania czasu wolnego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci),
- wsparciu w odbudowywaniu prawidłowych relacji w rodzinie (pomoc w rozwiązywaniu konfliktów i problemów rodzinnych, pomoc w nawiązywaniu satysfakcjonujących relacji w rodzinie (okazywanie uczuć, zrozumienia, umiejętność słuchania),
- poradnictwie i treningach w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (nauka dbania o czystość, ład i porządek w mieszkaniu, gospodarowania budżetem domowym, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, udzielanie informacji o możliwościach skorzystania z dodatku mieszkaniowego, pomoc w eliminowaniu zaległości finansowych),
- organizowaniu sieci wsparcia rodziny, ukierunkowanego na rozwiązywanie problemów rodziny, przy współpracy z pracownikami socjalnymi, specjalistami Ośrodka Wsparcia Rodziny, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Lekarzem Rodzinnym oraz bliższą i dalszą rodziną, kuratorami sądowymi.

Istotnym elementem działalności MOPS w Biskupcu jest Sekcja Świadczeń Rodzinnych i Wychowawczych, która realizuje zadania i prowadzi postępowania wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, a także ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, a także odpowiada za realizację Programu „Dobry Start” oraz Karty Dużej Rodziny.

Od 2015 roku ośrodek pomocy społecznej prowadzi postępowania w zakresie realizacji pomocy materialnej dla uczniów, wynikającej z ustawy o systemie oświaty oraz realizuje zadania dotyczące udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i przyborów szkolnych. Od 2020 roku natomiast MOPS prowadzi postępowania w zakresie realizacji dodatków mieszkaniowych i energetycznych.

Według stanu na dzień 31.12.2019 w MOPS w Biskupcu zatrudnionych było 36 osób na umowę o pracę oraz 10 osób w ramach umowy zlecenia, w tym 5 specjalistów udzielających pomocy specjalistycznej w Ośrodku Wsparcia Rodziny oraz 5 pedagogów prowadzących dziecięco-młodzieżowe grupy profilaktyczno-edukacyjne na bazie 5 świetlic wiejskich.

Systematyczne rozszerzanie działań sprawiło, że MOPS stał się centralnym ośrodkiem realizacji zadań polityki społecznej na terenie Gminy Biskupiec. Ścisłe współpracuje z wieloma funkcjonującymi w gminie publicznymi i niepublicznymi instytucjami, placówkami oraz partnerami społecznymi poruszającymi się w obszarze pomocy społecznej, w tym w szczególności z:

- Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną – Koło w Biskupcu, realizującym szereg oddziaływań pomocowych, edukacyjnych, medycznych, rehabilitacyjnych oraz aktywizujących osoby z niepełnosprawnością intelektualną,

- Stowarzyszeniem Pomocy Dziecku i Rodzinie „Barka” w Biskupcu, które na zlecenie MOPS realizuje usługi opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych. Świadczy również pomoc na rzecz najuboższych mieszkańców gminy w formie żywności pozyskiwanej w ramach współpracy z Bankiem Żywności w Olsztynie.
- Poradnią Zdrowia Psychicznego i leczenia uzależnień, zapewniającą wsparcie i pomoc na rzecz osób i rodzin z problemem uzależnień.
- Urzędem Pracy Powiatu Olsztyńskiego – filia w Biskupcu – na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych, klientów pomocy społecznej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Biskupcu realizuje zadania własne Gminy oraz zadania zlecone przez administrację rządową. Pomoc społeczna jest finansowana z budżetu gminy, budżetu państwa w części dotacji na realizację zadań własnych gminy oraz budżetu państwa na realizację i obsługę zadań zleconych. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych i zleconych w latach 2017-2019 przedstawia poniższa tabela:

Tabela 6. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych i zleconych w latach 2017-2019

Lp.	Rok	2017	2018	2019
1	Ogólny koszt wydatków MOPS	29 887 149,51	30 048 830,70	33 037 996,86
2	Środki własne Gminy	3 997 495,82	4 612 343,97	4 671 816,49
3	Środki wojewody, w tym:	25 881 122,63	25 404 884,79	28 338 809,70
	1) Środki na realizację zadań zleconych	22 686 376,47	22 391 930,84	25 397 115,99
	2) Dotacje na realizację zadań własnych	3 187 872,16	3 012 953,95	2 916 553,71
	3) Dotacja na realizację programów rządowych	6 874,00	-	25 140,00
4	Środki Urzędu Marszałkowskiego	-	5 990,84	-
5	Środki Federacji Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA	8531,06	25 610,47	21 370,67
6	Środki Bank Żywności w Olsztynie	-	-	6 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Z przedstawionych danych wynika, że następuje systematyczny wzrost środków finansowych na realizację ustawowych zadań własnych gminy z zakresu polityki społecznej.

3.4.2. Główne powody udzielania świadczeń z systemu pomocy społecznej

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, zasadniczym celem pomocy społecznej jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. W Gminie Biskupiec, zgodnie z danymi Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, pomocą społeczną w 2019 roku objęto wsparciem 10,96% mieszkańców. Bez względu na rodzaj, formę oraz źródło finansowania z pomocy społecznej skorzystało 922 rodzin, w których zamieszkuje 2081 osób. W stosunku do 2018 roku nastąpił spadek liczby osób korzystających z pomocy o około 1%. Analizując procentowy wskaźnik liczby osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców gminy, można zauważyć, że na przestrzeni lat 2017-2019 tendencje te były malejące.

Tabela 7. Liczba rodzin i osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania) w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019

Lata	Liczba ludności w Gminie ogółem	Liczba rodzin objętych pomocą	Liczba osób w rodzinach objętych pomocą	% mieszkańców pobierających świadczenie w stosunku do ogólnej liczby ludności w Gminie
2017	19036	1040	2344	12,31
2018	19066	961	2272	11,92
2019	18977	922	2081	10,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Zmienne tendencje można zaobserwować w strukturze osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej. Wśród ogólnej liczby rodzin korzystających z pomocy, najliczniejszą grupę stanowiły rodziny wychowujące dzieci. Wśród tych rodzin, na przestrzeni 3 lat spadła o 15,2% liczba rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej. Zmniejszeniu uległa również liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających ze wsparcia. Strukturę gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną na przestrzeni 2017-2019 przedstawia poniższa tabela:

Tabela 8. Struktura gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną na przestrzeni lat 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba rodzin ogółem, w tym:	1040	961	922
Rodziny z dziećmi	374	339	370
w tym: rodziny niepełne	138	125	117
Rodziny emerytów i rencistów	173	169	158
Pozostałe osoby i rodziny	493	453	394

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Powody udzielania osobom i rodzinom świadczeń z pomocy społecznej określone zostały w art. 7 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004. Poniższa tabela przedstawia procentową wartość osób, którym udzielono pomocy do ogólnej liczby mieszkańców Gminy Biskupiec w latach 2017-2019 z podziałem na powody przyznania.

Tabela 9. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy Biskupiec w latach 2017-2019 z podziałem na powody przyznawania

Powody przyznawania pomocy	2017	2018	2019
Bezdomność	40	42	41
Potrzeba ochrony macierzyństwa	90	96	104
Bezrobocie	541	498	456
Niepełnosprawność	337	315	271
Długotrwała choroba	125	155	107
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	151	135	160

Przemoc w rodzinie	77	63	64
Alkoholizm	135	119	122
Narkomania	4	5	7
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	14	11	19
Zdarzenia losowe	7	4	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03

Do najważniejszych przyczyn korzystania z pomocy społecznej należy bezrobocie. W badanym okresie problem ten utrzymywał się na wysokim poziomie i dotyczył przeciętnie ponad 50% rodzin objętych pomocą. Osoby bezrobotne korzystające z pomocy stanowiły też największy wskaźnik w stosunku do mieszkańców gminy, wynoszący ponad 2,5%. Problem bezrobocia jest zjawiskiem szczególnie niepokojącym, ma bowiem bezpośredni wpływ na poziom bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców gminy Biskupiec. Do dominujących powodów przyznawania pomocy społecznej należy także niepełnosprawność, długotrwała choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Tabela 10. Realizacja świadczeń pomocy społecznej w latach 2017-2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin	1040	961	922
Liczba osób w rodzinach	2344	2272	2081
Koszt świadczeń	4 898 060,68	5 007 881,06	5 089 577,86
Środki Gminy	2 266 461,99	2 509 010,07	2 694 398,44
Środki wojewody (dotacja)	2 631 461,99	2 498 870,99	2 395 179,42
Liczba rodzin objętych pracą socjalną	844	755	736

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Z powyższych danych wynika, że nastąpił systematyczny wzrost nakładów finansowych na realizację świadczeń z pomocy społecznej – na przestrzeni lat 2017-2019 wzrost ten wynosi 191 517,18 zł, co stanowi 3,91%, z czego środki własne gminy uległy zwiększeniu o 18,88%, natomiast środki budżetu państwa uległy zmniejszeniu o 8,97%. Strukturę wydatków na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych w odniesieniu do zrealizowanych zadań ustawowych, na przestrzeni lat 2017-2019 przedstawia poniższa tabela:

Tabela 11. Struktura wydatków na świadczenia realizowane w odniesieniu do zrealizowanych zadań ustawowych, na przestrzeni lat 2017-2019

Lp.	Rodzaj świadczeń	2017		2018		2019	
		Liczba os. z decyzją	Kwota	Liczba os. z decyzją	Kwota	Liczba os. z decyzją	Kwota
1	Zasiłki stałe	180	852 227,36	152	792 259,41	144	733 175,60
2	Zasiłki okresowe	610	1 407 793,00	535	1 313 74,00	503	1 257 040,00
3	Posiłki w tym w szkołach	557	231 558,00	496	218 606,00	514	234 880,00
4	Zasiłki celowe na zakup żywności	336	169 390,00	377	207 774,00	670	212 962,00

5.	Schronienie	26	74 283,00	32	145 890,00	24	145 317,00
6.	Ubranie	13	1 690,00	10	1300	5	650,00
7.	Usługi opiekuńcze	92	1 005 221,60	104	1 028 208,20	101	991 380, 50
8.	Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	7	8 762,00	4	3 300,00	2	640
9	Sprawienie pogrzebu	3	5 650,00	3	3 308,00	3	2 819,00
10.	Inne zasiłki celowe i pomoc w naturze	249	34 615,00	217	30 792,00	203	26 448,45
11	Odpłatność za Domy Pomocy Społecznej	48	1 035 292,39	47	1 195 263,87	55	1 420 675,49
12	Składki zdrowotne	158	71 578,33	138	67 705,58	138	63 859,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03

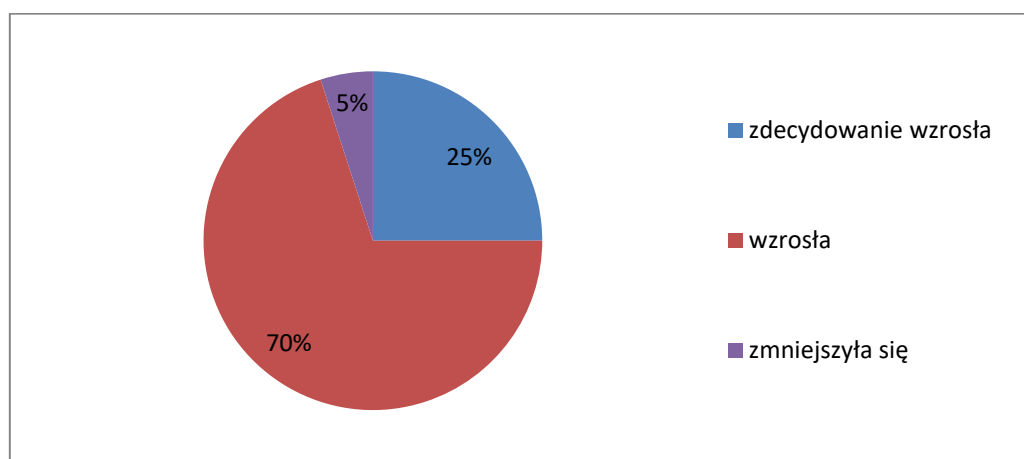
Z przedstawionych danych wynika, że największe wydatki Gmina Biskupiec przeznacza na wypłaty zasiłków okresowych (z powodu bezrobocia, niepełnosprawności i długotrwałej choroby), realizację usług opiekuńczych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, zasiłków stałych, pokrywania kosztów pobytu w Domach Pomocy Społecznej oraz pokrywania kosztów posiłków w większości (99%) w szkołach na rzecz dzieci i młodzieży.

4. Jakość życia w Gminie Biskupiec w opinii przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji pozarządowych

Istotnym elementem procesu opracowywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026*, były badania ankietowe przeprowadzone wśród przedstawicieli kluczowych obszarów życia społecznego, w tym pomocy społecznej, bezpieczeństwa publicznego, oświaty, kultury, sportu i rekreacji oraz aktywności społecznej. Respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny jakości życia w gminie, a także określenie kluczowych obszarów wymagających wsparcia. Badania zostały przeprowadzone w okresie od 01.12.2020 do 31.12.2020 roku za pomocą ankiety internetowej. Wzięło w nich udział 20 przedstawicieli instytucji działających na terenie gminy Biskupiec.

W opinii przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji jakość życia w Gminie Biskupiec w ostatnich pięciu latach wzrosła. Twierdzi tak 95% respondentów, przy czym 25% deklaruje, iż wzrosła w sposób zdecydowany. W opinii 5% jakość życia mieszkańców zmniejszyła się.

Wykres 3. Ocena czynników wpływających na jakość życia mieszkańców Gminy Biskupiec w opinii przedstawicieli lokalnych instytucji

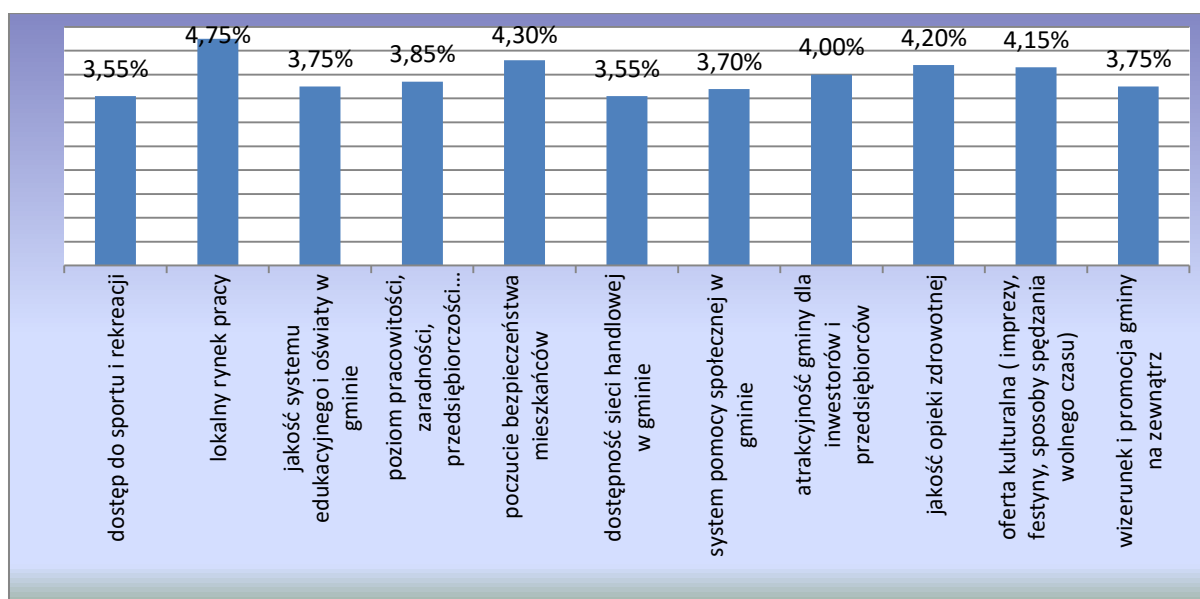

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Dane te wskazują, że wieloletnie działania podejmowane przez gminę nastawione na rozwój, inwestycje, rewitalizację mają pozytywne odzwierciedlenie w życiu i funkcjonowaniu mieszkańców.

Ankietowani zostali poproszeni o dokonanie czynników wpływających na jakość życia mieszkańców Gminy Biskupiec na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo źle, a 5 bardzo dobrze. Na podstawie ich odpowiedzi wyliczona została średnia, wskazana przy każdym czynniku na poniższym wykresie:

Wykres 4. Ocena czynników wpływających na jakość życia mieszkańców Gminy Biskupiec w opinii przedstawicieli lokalnych instytucji

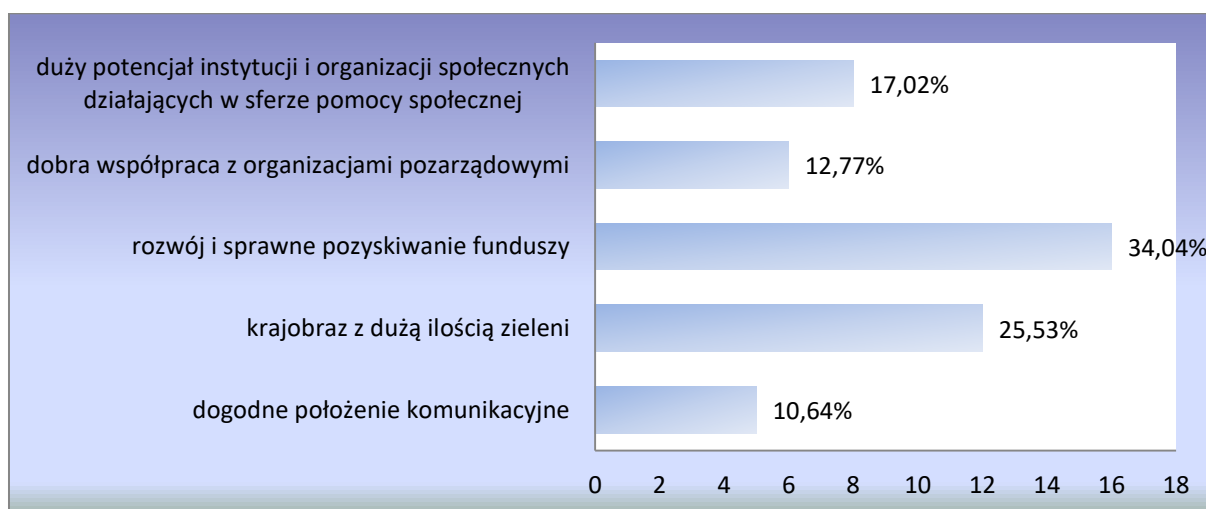

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W świetle uzyskanych odpowiedzi najwyżej został oceniony lokalny rynek pracy (4,75), w drugiej kolejności jakość opieki zdrowotnej (4,5). Na trzecim miejscu należy wskazać poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (4,30). Istotnym jest również oferta kulturalna (4,15) oraz atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców (4,0). Nieco niżej oceniany jest poziom pracowitości, zaradności, przedsiębiorczości mieszkańców (3,85), jakość systemu edukacyjnego i systemu oświaty w gminie oraz wizerunek i promocja gminy na zewnątrz (3,75), system pomocy społecznej w gminie (3,70). Najniżej oceniana jest dostępność sieci handlowych w gminie (3,55) i dostęp do sportu i rekreacji (2,95).

Respondenci wskazali również mocne strony Gminy Biskupiec. Opinię badanych przedstawia poniższy wykres:

Wykres 5. Mocne strony Gminy Biskupiec

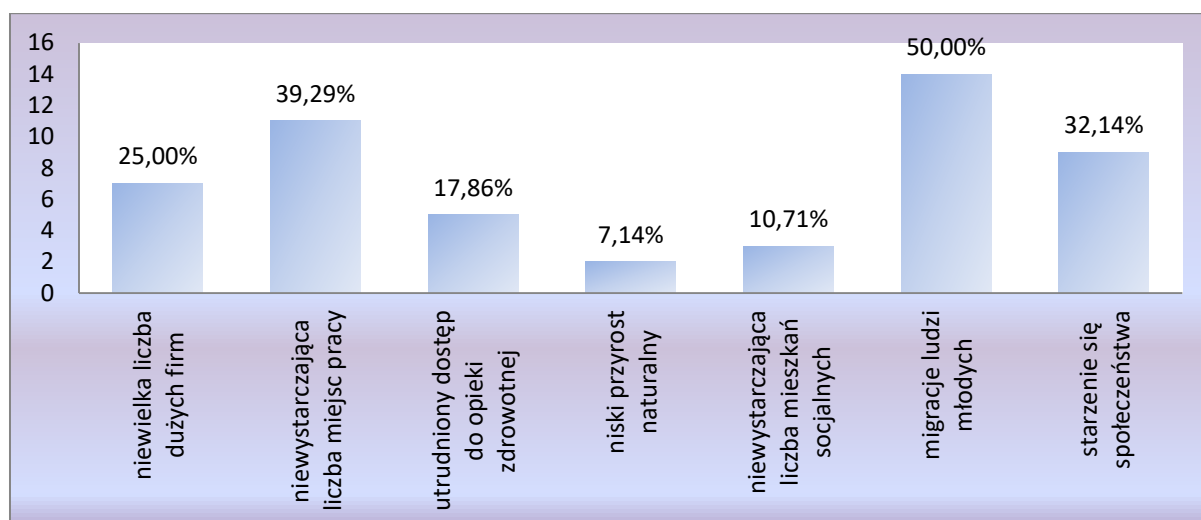
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Na podstawie powyższych danych można przypuszczać, że ankietowani doceniają starania władz gminy w pozyskiwaniu zewnętrznych funduszy (34,04%). Mocną stroną gminy jest

również krajobraz z dużą ilością zieleni (25,53%). Ankietowani zwrócili uwagę na duży potencjał instytucji i organizacji działających w sferze pomocy społecznej (17,02%), dobrą współpracę z organizacjami pozarządowymi (12,77%) oraz dogodne położenie komunikacyjne (10,64%). Wszystkie te czynniki służą rozwojowi gminy i budowaniu pozytywnego wizerunku.

Ankietowani zostali także zapytani o aspekty, które można zaliczyć do wyzwań, jakie stoją przed gminą w najbliższych latach. Czynniki, które mogą mieć negatywny wpływ na rozwój gminy przedstawia poniższy wykres:

Wykres 6. Czynniki, które mogą mieć negatywny wpływ na rozwój gminy

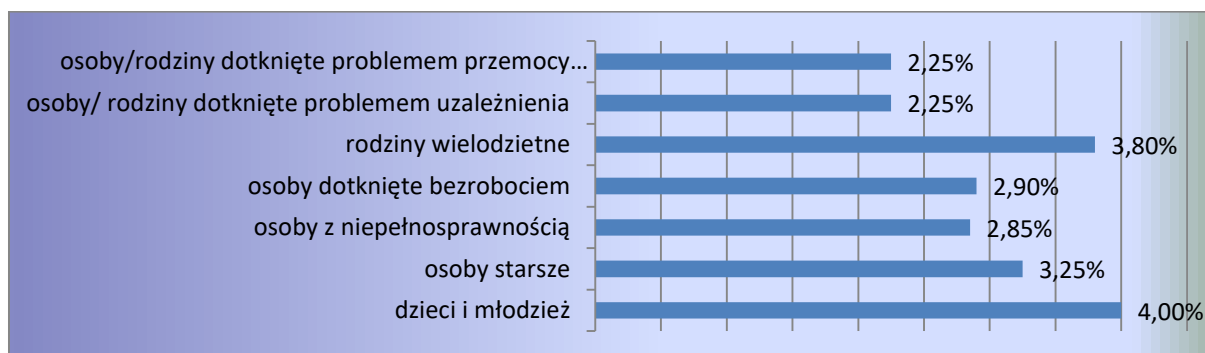

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wśród czynników, które mogą mieć negatywny wpływ na rozwój gminy najczęściej wymieniane przez ankietowanych są migracje ludzi młodych (50%). Badani widzą zagrożenie również w niewystarczającej liczbie miejsc pracy (39,29%) i starzeniu się społeczeństwa (32,14%). Na dalszych pozycjach znajdują się również czynniki związane z niewielką ilością dużych firm (25%), utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej (17,86%), niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych (10,71%) oraz niski przyrost naturalny (7,14%). Z powyższych danych można wnioskować, że polityka gminy powinna skupiać się m.in. na stwarzaniu takich warunków, aby młodzi mieszkańcy po ukończeniu szkoły, mogli znaleźć zatrudnienie pozwalające na godne utrzymanie a co za tym idzie pozostaniu w miejscu swojego zameldowania. Dlatego też istotne jest pozyskiwanie nowych inwestorów i tworzenie nowych miejsc pracy.

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie jakim osobom/grupom najtrudniej żyje się w Gminie na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najtrudniej, a 5 najlepiej. Na podstawie ich odpowiedzi wyliczona została średnia, wskazana przy każdym czynniku na poniższym wykresie:

Wykres 7. Osoby/grupy, którym najtrudniej żyje się w Gminie Biskupiec

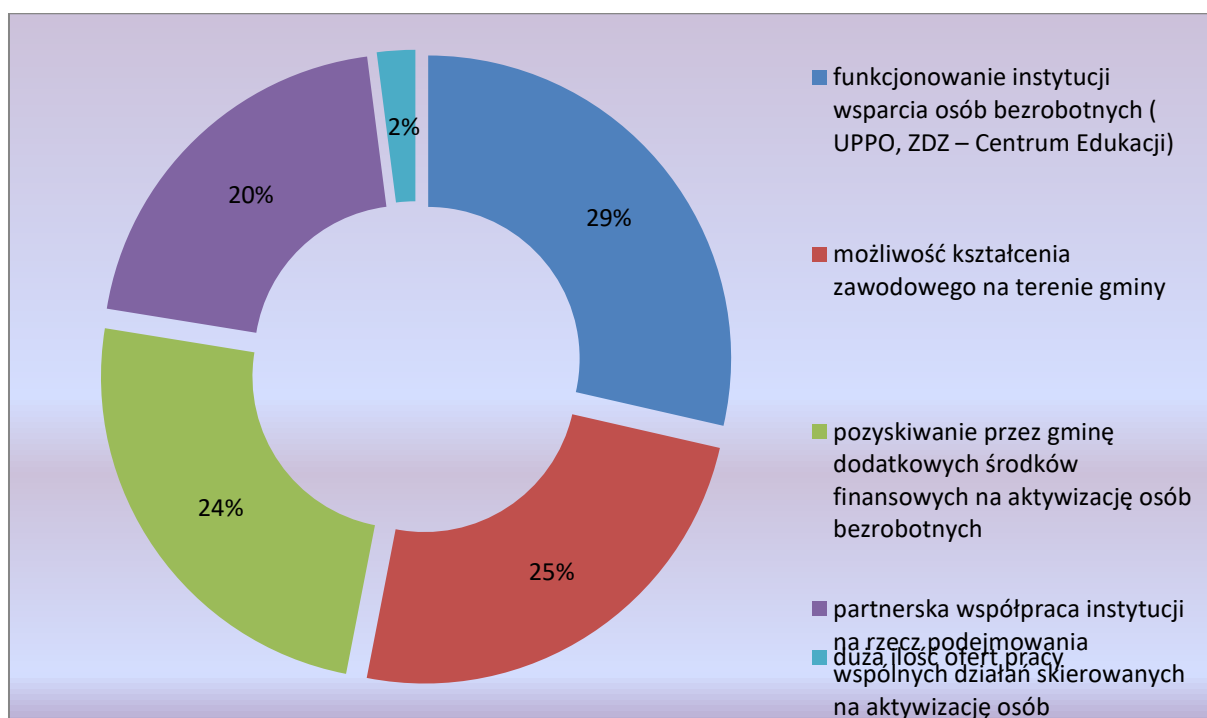

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowani wskazali, że najtrudniej żyje się mieszkańcom dotkniętym problemem przemocy domowej oraz uzależnienia (po 2,25%). Kolejną grupą wskazywaną przez badanych są osoby z niepełnosprawnością (2,85%) i osoby bezrobotne (2,90%), a następnie się osoby starsze (3,25%) i rodziny wielodzietne (3,80%). Według badanych w najlepszej sytuacji są dzieci i młodzież (4,00%).

Przedstawiciele instytucji biorący udział w badaniu ankietowym przedstawili swoją opinie dotyczącą czynników sprzyjających aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców gminy. Wyniki badania przedstawiają się następująco:

Wykres 8. Czynniki sprzyjające aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Gminy Biskupiec

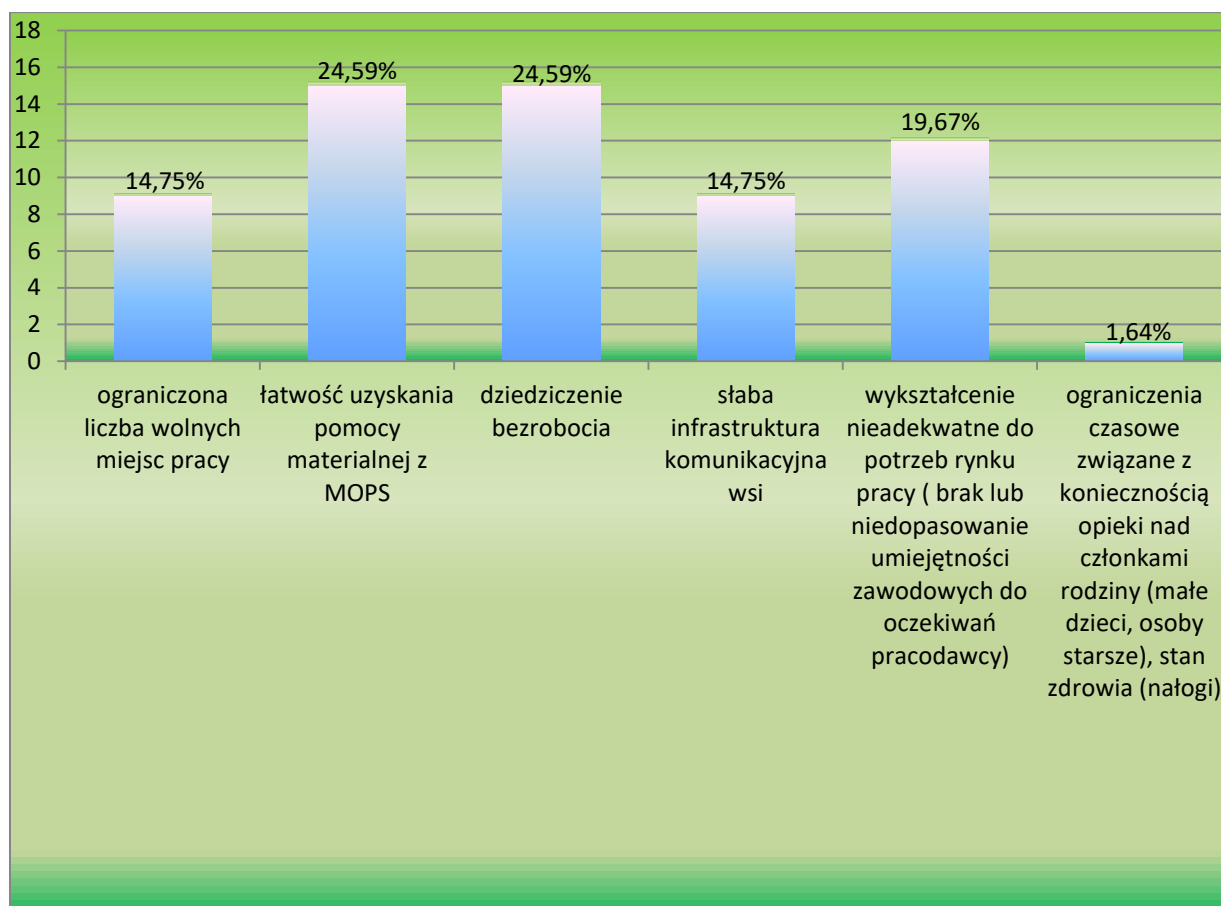
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowani uznali, że najbardziej sprzyjającym czynnikiem aktywności społeczno-zawodowej jest funkcjonowanie instytucji wsparcia osób bezrobotnych takich jak: UPPO, ZDZ – Centrum Edukacji (29%). Duża część respondentów za istotną uważa również możliwość kształcenia zawodowego na terenie gminy (25%) oraz pozyskiwanie przez gminę dodatkowych środków finansowych na aktywizację osób bezrobotnych (24%). 10% badanych osób zwraca uwagę na partnerską współpracę instytucji na rzecz podejmowania wspólnych działań skierowanych na aktywizację osób bezrobotnych. Jena osoba do sprzyjających

czynników zalicza dużą ilość ofert pracy. Analizując powyższe dane można przypuszczać, że instytucje wspierające osoby zagrożone wykluczeniem społecznym mają duży wpływ na ich aktywizację. Interdyscyplinarność podejmowanych działań przez instytucje sprzyja skuteczności oddziaływań, a co za tym idzie realizację zaplanowanych celów.

Osoby biorące udział w badaniu wskazały czynniki wpływające na sytuację osób bezrobotnych, które mają wpływ na ich funkcjonowanie w życiu społecznym. Wyniki badań przedstawia wykres numer 9.

Wykres 9. Czynniki wpływające na sytuację osób bezrobotnych w Gminie Biskupiec

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowani wskazali, że głównymi czynnikami mającymi wpływ na sytuację osób bezrobotnych w gminie jest łatwość uzyskania pomocy materialnej z MOPS oraz dziedziczenie bezrobocia (24,59%). Na kolejnym miejscu znalazło się wykształcenie nieadekwatne do potrzeb rynku pracy (19,67%). Kolejne wskazanie dotyczyło ograniczonej liczby wolnych miejsc pracy oraz słabej infrastruktury komunikacyjnej wsi (14,75%). Tylko 1,64% ankietowanych wskazało, że na wpływ sytuacji osób bezrobotnych mają ograniczenia czasowe związane z koniecznością opieki nad członkami rodziny (małe dzieci, osoby starsze) i stan zdrowia (nałogi). Odnosząc się do czynników wpływających na sytuację osób bezrobotnych ankietowani wskazali działania jakie ich zdaniem należałoby podjąć, aby zwiększyć skuteczność pomocy osobom bezrobotnym.

Respondenci w swoich odpowiedziach wskazywali na konieczność aktywizacji osób bezrobotnych poprzez ograniczenie świadczeń z pomocy społecznej dla tych, którzy są bierni w zakresie rozwiązywania swojej trudnej sytuacji finansowej, na rzecz organizowania

alternatywnych form zatrudnienia tj. prac społeczno-użytecznych, robót publicznych. Wskazywano również, że aktywizacja osób bezrobotnych powinna być realizowana poprzez programy społeczno-zawodowe wpływające na zmianę mentalności, budowania zaradności życiowej, nabywania nowych kompetencji, kwalifikacji i programy stażowe gwarantujące zatrudnienie, w tym programy unijne oraz skierowane do osób z niepełnosprawnością. Badani wskazywali również na konieczność wzmocnienia działań w sferze ekonomii społecznej oraz wsparcie chronionego rynku pracy.

Ważną kwestią według badanych jest współpraca z przedsiębiorcami oraz pozyskiwanie nowych inwestorów, a co za tym idzie zwiększenie miejsc pracy na terenie Gminy przy jednoczesnym umożliwieniu zdobycia lub podniesienia kwalifikacji adekwatnym do zapotrzebowania rynku pracy osób w różnym wieku produkcyjnym zwłaszcza 50+ .

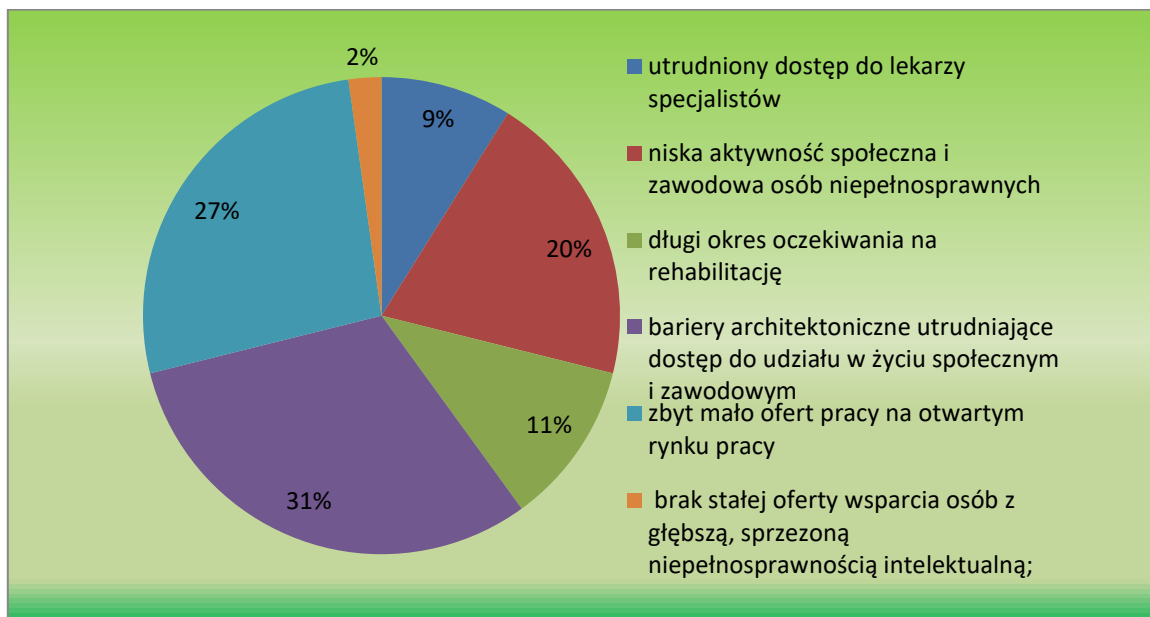
Istotne są również działania zmierzające do poprawy infrastruktury komunikacyjnej wsi (remonty dróg, przywrócenie połączeń komunikacyjnych), zwiększenie ilości miejsc w żłobku, przedszkolu, możliwość uzupełnienia wykształcenia zawodowego na terenie gminy. Ankietowani wśród działań wskazywali również na problemy osób chcących rozpocząć własną działalność gospodarczą. Wskazują w tej kwestii na umożliwienie dofinansowania do rozpoczęcia działalności oraz stosowania ulg dla młodych przedsiębiorców szczególnie dla tych zatrudniających osoby długotrwale bezrobotne.

Analizując powyższe badania można przypuszczać, że skuteczność pomocy osobom bezrobotnym jest kwestią złożoną, wymagającą interdyscyplinarnych działań wielu instytucji i osób. Należy dążyć do zmiany mentalności osób długotrwale bezrobotnych poprzez udostępnianie szeregu działań, skierowanych indywidualnie do każdej osoby. Osoba poszukująca pracy czy też chcąca rozpocząć własną działalność gospodarczą musi mieć wypracowane zaplecze psychologiczne, same złożenie CV i czekanie na odzew pracodawcy nie czyni z niej osoby aktywnej. Musi znać swoje możliwości, zasoby a przede wszystkim musi chcieć zmienić swoją sytuację.

Oferta pomocowa dla osób bezrobotnych jest w dużej części realizowana przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Biskupcu, Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego oraz Centrum Aktywności Zawodowej. Powyższe instytucje realizują samodzielnie lub w partnerstwie projekty dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w których szereg specjalistów w zakresie różnych dziedzin służy pomocą i wsparciem dla osób, które są gotowe do zmian własnej sytuacji zawodowej, społecznej i życiowej.

Kolejną grupą społeczną wymagającą szczególnego wsparcia są osoby niepełnosprawne. Ankietowani zostali zapytani o trudności z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne zamieszkujące Gminę Biskupiec. Mogli wskazać 3 czynniki, które ich zdaniem są najistotniejsze. Wynik badań przedstawia poniższy wykres:

Wykres 10. Trudności z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne zamieszkujące w Gminie Biskupiec

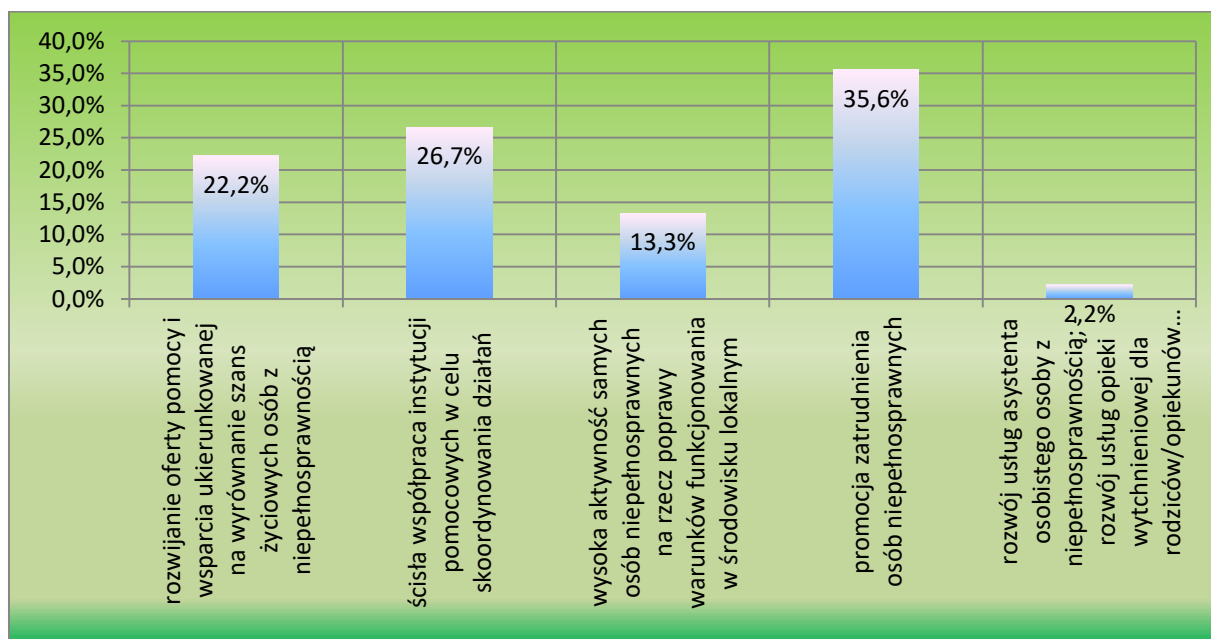

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z badań, największa liczba respondentów (31%) uznała, że osoby niepełnosprawne zmagają się z barierami architektonicznymi, które utrudniają dostęp do udziału w życiu społecznym i zawodowym. Wśród badanych, 27% wskazało na zbyt małą liczbę ofert pracy na otwartym rynku pracy, 20% ankietowanych wymieniło niską aktywność społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych, 11% długi okres oczekiwania na rehabilitację. Nieco mniej, bo 9% wskazało na utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów, natomiast 2% - brak stałej oferty wsparcia osób z głębszą, sprzężoną niepełnosprawnością intelektualną. Analizując powyższe badania, można dojść do wniosku, że osoby niepełnosprawne borykają się z wieloma problemami zarówno w sferze zdrowotnej, jak i czysto technicznej, która w wielu przypadkach uniemożliwia im włączenie się w życie społeczne lokalnej społeczności. Obecna polityka społeczna dotycząca osób niepełnosprawnych stawia przed wszystkimi instytucjami duże wyzwanie. Coraz częściej programy pomocowe uwzględniają powyższe problemy, jednak ich realizacja wymaga czasu i znacznych nakładów środków finansowych dlatego działania te muszą być wdrażane stopniowo ale efektywnie z korzyścią dla osób niepełnosprawnych.

Mówiąc o trudnościach z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne ważne było również określenie czynników, które mogą mieć wpływ na poprawę sytuacji tej grupy osób. Odpowiedzi przedstawia poniższy wykres:

Wykres 11. Czynniki, które mogą mieć wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z powyższego wykresu najwięcej, bo 35,6% ankietowanych, do czynników jakie mogą mieć wpływ na poprawę sytuacji życiowej, zalicza promocję zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Nieco mniej, bo 26,7%, uważa że istotna jest współpraca instytucji pomocowych w celu skoordynowania działań, 22,2% wskazuje na rozwijanie ofert pomocy i wsparcia ukierunkowanego na wyrównanie szans życiowych osób z niepełnosprawnością, natomiast 13,3% na wysoką aktywność samych osób niepełnosprawnych na rzecz poprawy warunków funkcjonowania w środowisku lokalnym. Ponadto 2% uważa, że ważnym jest rozwój usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, opieki wytchnieniowej dla rodziców/opiekunów osób z niepełnosprawnością, utrzymanie usług rehabilitacyjnych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością oraz zagrożonych niepełnosprawnością, a także rozwój działań edukacyjnych na rzecz przygotowania do pracy asystentów i opiekunów osób niepełnosprawnych.

Analizując powyższe badania można przypuszczać, że wiele czynników ma wpływ na poprawę funkcjonowania osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym. Wiele z nich w mniejszym bądź większym stopniu realizowana jest na terenie gminy poprzez instytucje pomocowe oraz organizację pozarządowe. Ważnym jest jednak, by zintensyfikować działania wobec osób niepełnosprawnych, aby efekty były odczuwalne przez same osoby zainteresowane. W tym celu niezbędna jest interdyscyplinarne działanie instytucji i organizacji pozarządowych.

Przedstawiciele instytucji zostali również zapytani o działania, które mogą się przyczynić do lepszego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym. W ich opinii, na lepsze funkcjonowanie osób niepełnosprawnych ma wpływ odkrycie indywidualnego potencjału osób niepełnosprawnych intelektualnie poprzez wzmocnienie działań mających na celu podnoszenie świadomości pracodawców na temat potrzeby aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością oraz zwiększenie zatrudnienia tych osób na terenie gminy. Ważna jest również promocja działań osób niepełnosprawnych pracujących w ZAZ – pokazanie możliwości tych osób, umożliwienie realizacji stażów i praktyk zawodowych

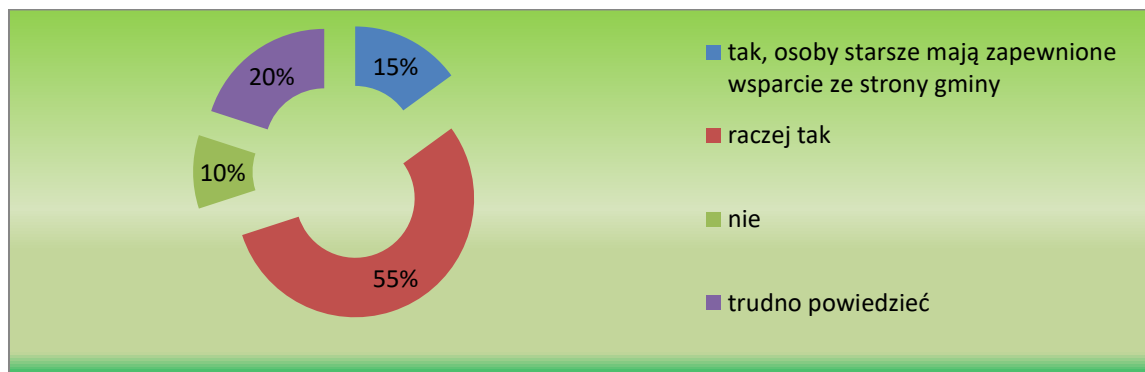
w instytucjach zewnętrznych i przedsiębiorstwach prywatnych; oraz stworzenie miejsc otwartych i przyjaznych dla osób niepełnosprawnych, gdzie będą mogły spędzać czas wolny. Badani zwracają uwagę na konieczność rozwoju mieszkalnictwa osób z niepełnosprawnością (mieszkania chronione) oraz organizacji całodobowego mieszkalnictwa osób z niepełnosprawnością (DPS/COM dla osób z niepełnosprawnością). Ankietowani zwrócili również uwagę na konieczność zapewnienia trwałej realizacji usług kręgów wsparcia, które mają na celu zabezpieczenie przyszłości dorosłych osób z niepełnosprawnością, w celu pozostania w środowisku, w którym funkcjonują.

Ważne jest również promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz przysposabianie ich do zawodów, w których mogliby znaleźć zatrudnienie, zachęcanie do podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz niwelowanie barier architektonicznych. Osoby badane zwróciły również uwagę na działania mające na celu edukację środowiska lokalnego w kierunku możliwości zapoznania się z problemami osób niepełnosprawnych, tolerancji wobec nich, okazywania empatii i wsparcia. Wskazały również na współdziałanie służb pomocowych w celu skoordynowania działań.

Reasumując, należy przypuszczać, że działania gminy wobec osób niepełnosprawnych wymagają zaangażowania wielu służb i instytucji. Są to szczególne jednostki, które bez wsparcia innych nie odnajdą swojego miejsca w lokalnej społeczności. Dlatego też działania te powinny się opierać na szeroko rozumianej współpracy instytucjonalnej i wzbudzaniu lokalnej aktywności polegającej na edukacji, wsparciu i pomocy osobom tej grupy społecznej.

Kolejną grupą społeczną, o którą zostali zapytani ankietowani to osoby starsze. Przedstawiciele lokalnych instytucji udzielili odpowiedzi na pytanie czy Gmina Biskupiec zapewnia odpowiednią pomoc dla osób starszych? Wyniki badań przedstawiają się następująco:

Wykres 12. Czy Gmina zapewnia odpowiednią pomoc dla osób starszych?

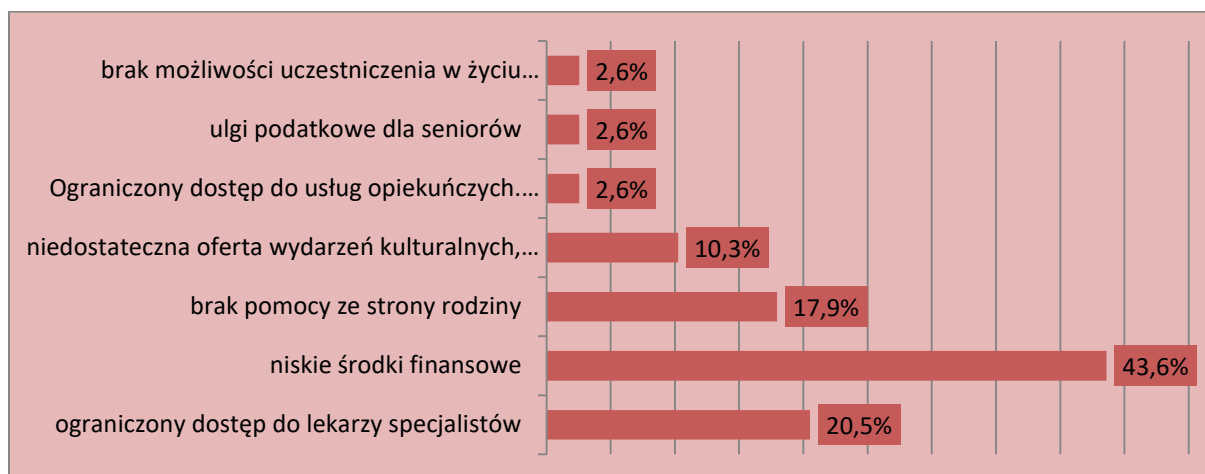

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Badania wykazują na to, że zdecydowana większość ankietowanych – 70% uważa, że Gmina Biskupiec zapewnia wsparcie dla osób starszych (55% twierdzi, że raczej tak, a 15% że tak), natomiast 20% badanych trudno było określić odpowiedź na to pytanie, a 10% stwierdziło, że osoby starsze nie mają zapewnionej odpowiedniej pomocy. Z badań wynika, że osoby ankietowane mogą nie być zaznajomione z ofertą pomocową kierowaną do osób starszych, dlatego też istotna jest kwestia informowania społeczności lokalnych o działaniach podejmowanych przez gminę w stosunku do seniorów i możliwości skorzystania z niej.

Ankietowani zostali zapytani z jakimi trudnościami ich zdaniem zmagają się osoby starsze zamieszkujące gminę Biskupiec. Odpowiedzi przedstawia poniższy wykres:

Wykres 13. Trudności z jakimi zmagają się osoby starsze zamieszkujące Gminę Biskupiec

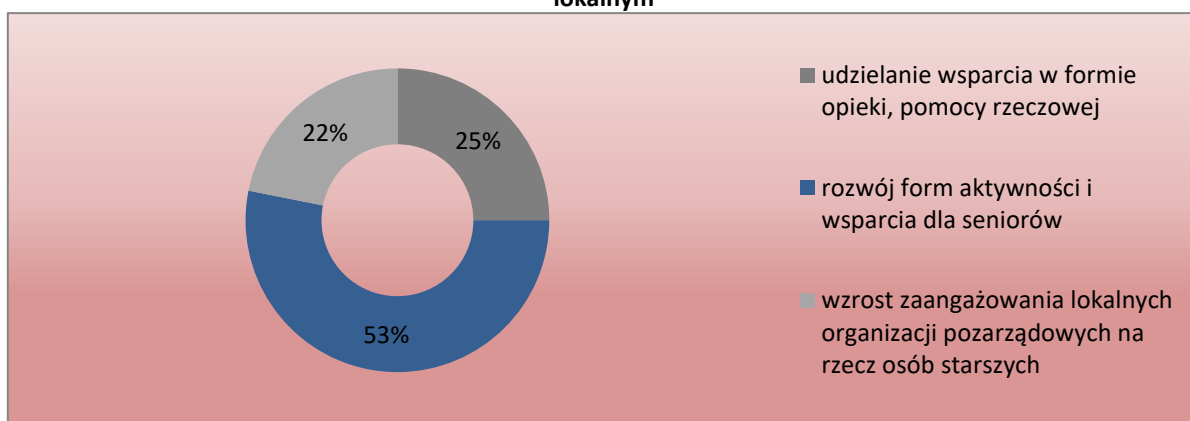
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Większość ankietowanych, bo 43,6% wskazało, że osoby starsze zmagają się z trudnościami jakimi są niskie środki finansowe, 20,5% wskazało na ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów, natomiast 17,9% na brak pomocy ze strony rodziny. 10,3% ankietowanych wskazało na niedostateczną ofertę wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych dla seniorów. Niski odsetek stanowiły osoby, które wskazały na brak możliwości uczestniczenia w życiu społecznym, bierność, życie na marginesie, ulgi podatkowe dla seniorów oraz ograniczony dostęp do usług opiekuńczych i znikomą możliwość zatrudnienia na lokalnym rynku pracy po uzyskaniu wieku emerytalnego-konieczność wyjazdów zagranicznych w celu zarobkowym (po 2,6%).

Analizując powyższe dane można zaobserwować, że głównym problemem ludzi starszych jest ich sytuacja finansowa. Świadczenia emerytalne, które otrzymują nie zaspokajają ich potrzeb bytowych, zwłaszcza przy wydatkach związanych z zakupem leków czy leczeniem. Niepokojący jest fakt, że duża część ankietowanych jako trudności wskazywała na brak pomocy ze strony rodziny, która niejako jest w pierwszej kolejności zobligowana do wsparcia swoich bliskich. W przypadku braku takiego wsparcia ogromne znaczenie mają instytucje pomocowe, które w ramach swoich kompetencji realizują stosowną pomoc.

Poruszając się w tematyce pomocy osób starszym zapytano ankietowanych jakie działania mogłyby przyczynić się do lepszego funkcjonowania osób starszych w środowisku lokalnym. Wynik badania przedstawia poniższy wykres:

Wykres 14. Działania, które mogą przyczynić się do lepszego funkcjonowania osób starszych w środowisku lokalnym

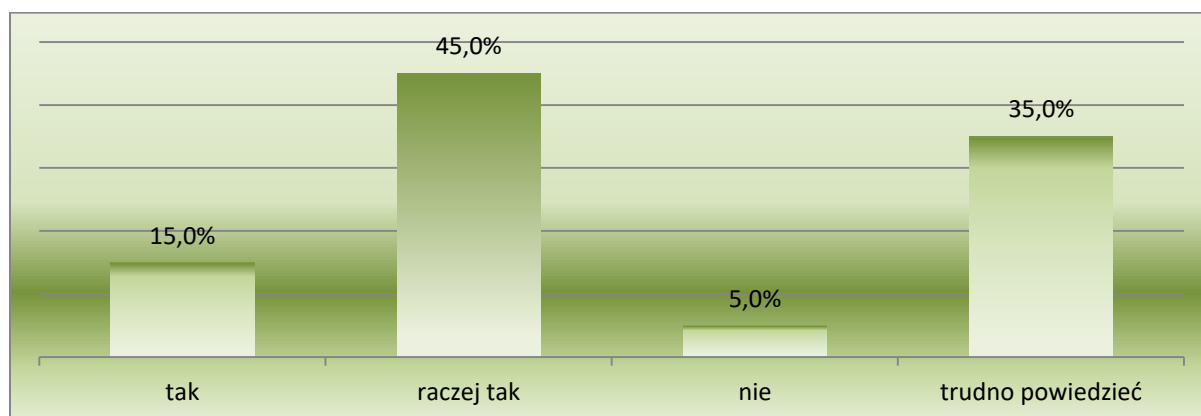
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Z badań wynika, że ponad połowa ankietowanych (53%) dla lepszego funkcjonowania osób starszych w środowisku lokalnym uznała konieczność rozwoju form aktywności i wsparcia dla seniorów; 25% uznało, że lepsze funkcjonowanie w środowisku umożliwi udzielanie wsparcia w formie opieki i pomocy rzeczowej, a 22% respondentów twierdzi, że konieczny jest wzrost zaangażowania lokalnych organizacji pozarządowych na rzecz osób starszych.

Reasumując powyższe można zauważyć, że seniorzy to grupa wymagająca wszechstronnego wsparcia i opieki. Do działań priorytetowych na ich rzecz należy zaliczyć dbałość o ich zdrowie, dobro, wzmacnianie aktywności społecznej, umożliwienie samorealizacji oraz opieka i pomoc w codziennym funkcjonowaniu.

Aby w pełni zobrazować sytuację mieszkańców gminy i możliwości pomocy respondenci zostali poproszeni o opinię dotyczącą oferty wsparcia dla osób dotkniętych problemem alkoholowym i przemocą. Na pytanie czy gmina zapewnia odpowiednią pomoc dla rodzin/osób dotkniętych problemem alkoholowym i przemocą odpowiedzi kształtowały się następująco:

Wykres 15. Czy gmina zapewnia odpowiednią pomoc dla rodzin/osób dotkniętych problemem alkoholowym i przemocą?

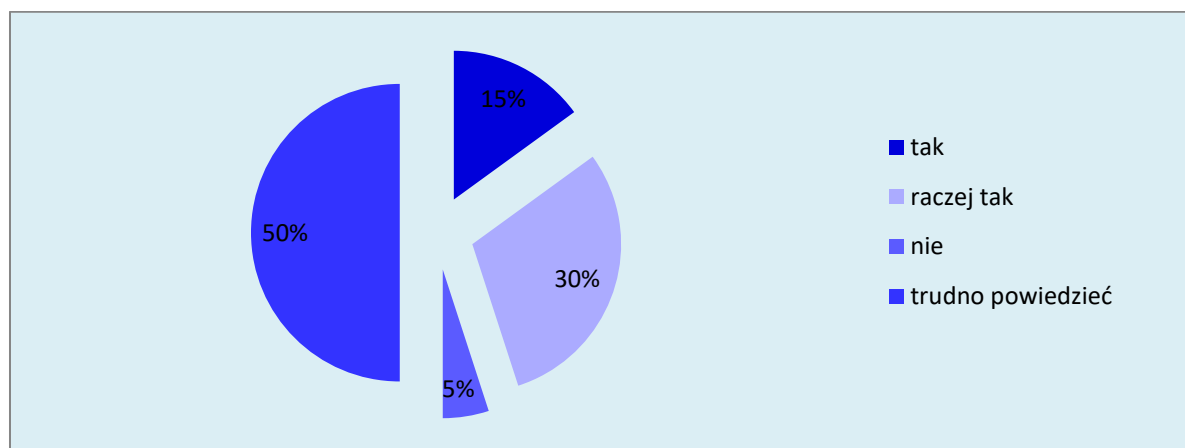
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowani, w 60%, uznali, że gmina zapewnia odpowiednią pomoc dla osób dotkniętych problemem alkoholowym i przemocą (45% raczej tak, 15% tak). 35% ankietowanych nie potrafiło określić odpowiedzi na to pytanie, natomiast 5% stwierdziło, że pomoc ta jest niewystarczająca. Analizując te dane można przypuszczać, że oferta pomocowa kierowana

do osób dotkniętych problemem alkoholowym i przemocą jest niewystarczająco promowana w lokalnej społeczności. 35% badanych nie wie, gdzie można szukać pomocy i wsparcia dla osób borykających się z problemem alkoholowym i przemocą. Jest to kwestia wymagająca przeanalizowania i uzupełnienia, aby wsparcie mogło dotrzeć do jak największej liczby osób potrzebujących.

Uzupełnieniem danych dotyczących oferty pomocowej była odpowiedź ankietowanych dotycząca dostępności i czytelności działań kierowanych do mieszkańców gminy Biskupiec będących w kryzysie. Wyniki badań przedstawia poniższy wykres:

Wykres 16. Dostępność i czytelność oferty pomocowej realizowanej przez gminę skierowanej do mieszkańców gminy będących w kryzysie

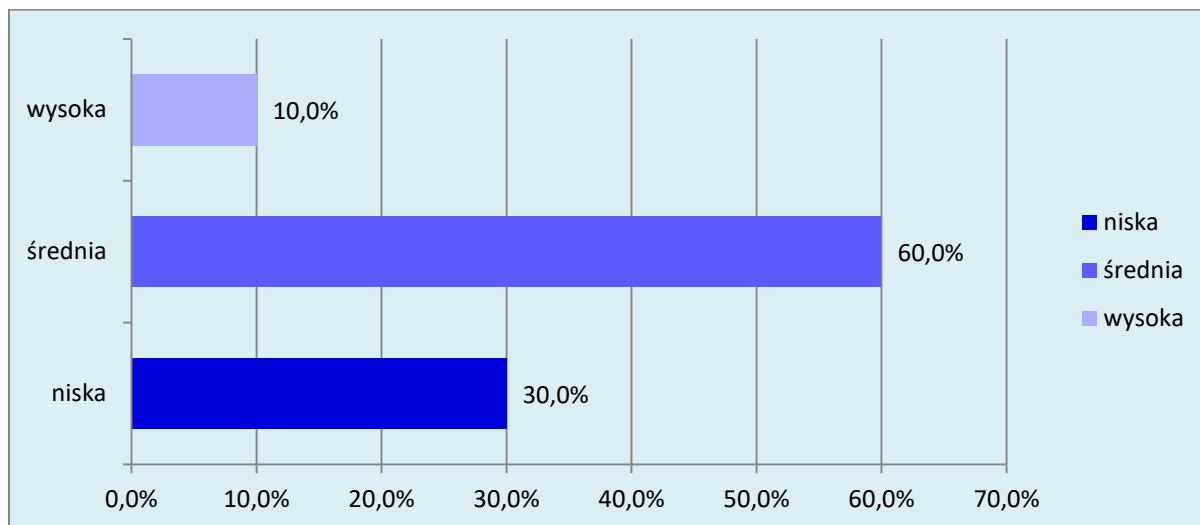
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Połowa ankietowanych nie potrafiła udzielić odpowiedzi na to pytanie. Według 45% badanych oferta pomocowa realizowana przez gminę jest dostępna i czytelna dla większości mieszkańców (30% raczej tak, 15% tak), natomiast dla 5% badanych oferta jest niedostępna i nieczytelna. Powyższe badania utwierdzają w przeświadczeniu, że zadaniem dla gminy jest promocja podejmowanych działań, realizowanych projektów, która umożliwi dotarcie do jak największej liczby osób potrzebujących.

Oferta pomocowa na terenie gminy jest realizowana przez szereg instytucji m.in. takich jak Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną, Poradnię Zdrowia Psychicznego. Jest ona dostosowana do różnych problemów społecznych, a także wieku osób potrzebujących wsparcia. Jednak jak wynika z badań jest za mało rozpowszechniana i nie trafia do osób będących w kryzysie wymagających wsparcia.

Ankietowani odnieśli się do tej w kwestii sugerując działania jakie należałoby zwiększyć, aby odnosiły skuteczność oferowanej pomocy. Oprócz rozpowszechniania oferty pomocowej osoby badane wskazują na konieczność realizowania kampanii społecznych dotyczących rodzin w kryzysie, przemocy, depresji, świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa. Wskazywano również na stworzenie punktu mobilnego psychologa/mediatora w celu spotkań i interwencji w środowisku lokalnym. Ankietowani wskazywali również na kooperacyjny model wsparcia osób będących w kryzysie (zaangażowanie różnych grup, podmiotów i społeczności we wsparcie), na zwiększenie działań interwencyjnych, umożliwienia wsparcia specjalistów, doradców, wsparcie edukacyjne oraz uruchomienie telefonu wsparcia. Aby realizacja działań podejmowanych przez Gminę była skuteczna ważny jest w niej udział społeczności lokalnej. Ankietowani ocenili aktywność społeczną i obywatelską mieszkańców w następujący sposób:

Wykres 17. Aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców Gminy Biskupiec

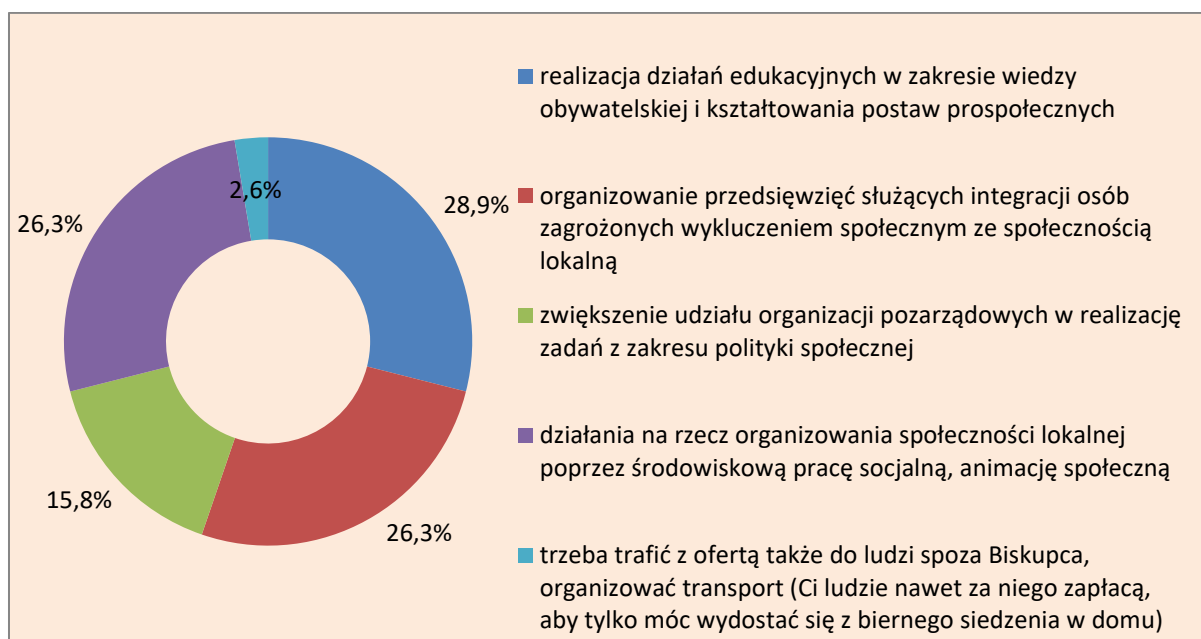

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z powyższych badań 60% ankietowanych oceniło aktywność społeczno-obywatelską mieszkańców Gminy Biskupiec jako średnią, 30% jako niską, natomiast 10% uważa, że aktywność mieszkańców jest wysoka. Analizując powyższe dane należy stwierdzić, że w opinii badanych zdecydowana część mieszkańców w średni lub wysoki sposób jest zaangażowana w życie społeczności lokalnej, co jest dobrym wskaźnikiem w dalszym planowaniu działań pomocowych przez gminę. Jednakże, aby mieszkańcy czuli, że mają wpływ na tworzenie lokalnej rzeczywistości konieczna jest ich dalsza motywacja.

Przedstawiciele instytucji wskazali na działania, które są niezbędne do motywacji mieszkańców do czynnego udziału w życiu społecznym. Wyniki badań przedstawiają się następująco:

Wykres 18. Działania jakie należałoby podjąć, aby zmotywować mieszkańców do czynnego udziału w życiu społecznym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Z powyższych danych wynika, że 28,9% ankietowanych uznało, iż w celu motywacji mieszkańców do czynnego udziału w życiu społecznym powinno się realizować działania edukacyjne w zakresie wiedzy obywatelskiej i kształtowania postaw prospołecznych, po 26,3% badanych uważa, że cel ten osiągnie się poprzez organizowanie przedsięwzięć służących integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze społecznością lokalną oraz organizowania społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną. 15,8% ankietowanych wskazało na konieczność zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w realizację zadań z zakresu polityki społecznej. 2,6% ankietowanych wyraża opinię, że należałoby trafić z ofertą także do ludzi spoza miasta, aby „móc wydostać się z biernego siedzenia w domu”. Analizując powyższe badania, należy przypuszczać, że aby zaktywizować społeczność lokalną do czynnego udziału w życiu społecznym należy wzbudzać w nich poczucie sprawczości, odpowiedzialności za miejsce w którym mieszkają. Są to działania niezbędne dla uzyskania motywacji i zaangażowania mieszkańców. Jak wynika z przeprowadzonej analizy ważnym czynnikiem jest edukacja, środowiskowa praca socjalna i podejmowanie wspólnych działań na rzecz integracji społecznej.

Podsumowując badania przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji lokalnych należy zauważyć, że Gmina Biskupiec wspiera swoich mieszkańców w różnych sferach życia społecznego. Podejmowane działania i inicjatywy na rzecz rozwoju i integracji społecznej wymagają udoskonalenia i skoordynowania różnych służb i instytucji pomocowych jednakże pozytywnie wpływają na poziom życia mieszkańców w gminie. Budowany przez wiele lat system ochrony i wsparcia osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej tj. osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, starszych, doświadczających przemocy, problemu alkoholowego czy rodzin przejawiających trudności opiekuńczo wychowawcze bądź będących w kryzysie jest zbudowany na trwałych fundamentach. Wymaga jednak ciągłej modyfikacji i dostosowania do zmieniającej się rzeczywistości. Prowadzona w gminie polityka prorodzinna i prospołeczna wpływa na komfort życia mieszkańców, a interdyscyplinarność instytucji działających na terenie gminy pozwala na korektę, doskonalenie i wprowadzanie innowacji w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

5. Główne problemy społeczne Gminy Biskupiec w ujęciu polityki społecznej

5.1. Bezrobocie i bierność zawodowa

Analiza statystyk pomocy społecznej oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Biskupcu wskazuje na to, że pomimo odnotowanego w ostatnich latach spadku skali bezrobocia rejestrowanego, nadal to właśnie bezrobocie stanowi główny powód korzystania z pomocy społecznej. W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, gotową i zdolną do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy. Za bezrobotną więc można uznać osobę, która zatrudnienia nie ma, jednak jest gotowa i chętna do tego, aby je podjąć, a także poczynić w tym zakresie odpowiednie kroki, takie jak zdobycie kwalifikacji adekwatnych do potrzeb rynku pracy czy odbycie stażu zawodowego.

Mówiąc o bezrobociu rejestrowanym, trzeba mieć na myśli osoby zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne. Zjawisko to można zanalizować w oparciu o statystyki PUP, jednak analiza nie oddaje do końca skali szerszego zjawiska, czyli braku płatnego zatrudnienia. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby, które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie”, z drugiej strony natomiast poza rejestrami PUP są osoby bierne zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im kompetencji życiowych, bądź nie chcą podejmować zatrudnienia, ponieważ wystarcza im otrzymywane świadczenia. Ze względu na to, że zjawisko bierności zawodowej nie jest zjawiskiem dostatecznie zbadanym, szczególnie na poziomie gmin, poniższa analiza odnosi się do bezrobocia wśród osób korzystających z pomocy społecznej oraz bezrobocia rejestrowanego w PUP, ze względu na dostępność danych w tym zakresie.

Według danych MOPS w Biskupcu w latach 2017-2019 bezrobocie stanowiło główny powód korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej. Jego skala wykazywała tendencję spadkową i w 2019 roku ze wsparcia z tego tytułu skorzystało o 85 rodzin mniej niż w 2017 roku. Jest to jednak związane z ogólną tendencją spadku liczby środowisk korzystających z pomocy społecznej. Dodatkowych informacji dostarczają dane na temat zasiłku okresowego. W 2019 roku taki zasiłek z tytułu bezrobocia otrzymały 403 osoby, które stanowiły 80,12% wszystkich osób, którym przyznano zasiłek okresowy. W 2018 roku było to 421 osób (78,69%), natomiast w 2017 roku 474 osoby (77,70%).Warto zatem zauważyć, że odsetek osób, które pobierały zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia w stosunku do osób korzystających ze wsparcia w postaci zasiłku okresowego kształtuje się na wysokim poziomie.

Z analizy dokumentów wynika, że liczba osób zarejestrowanych w PUP jako bezrobotne na koniec 2019 roku zmniejszyła się w porównaniu do lat ubiegłych i ukształtowała się na poziomie 657 osób. Przyczyn powstania bezrobocia można upatrywać się w różnych źródłach – do podstawowych zalicza się jednak trzy grupy czynników:

- 1) indywidualne - to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji, a także związane z jego charakterystyką, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna;

- 2) koniunkturalne – wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii;
- 3) instytucjonalne - to system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm pracy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych⁶.

Z punktu widzenia strategii rozwiązywania problemów społecznych szczególne znaczenie mają czynniki indywidualne, ponieważ pewne cechy osób bezrobotnych – wykształcenie, wiek czy postawy warunkują to, jak szybko znajdą one zatrudnienie.

Analizując dane PUP odzwierciedlające powyższe cechy bezrobotnych, należy wskazać, że struktura wiekowa bezrobotnych jest bardzo zróżnicowana, jednak dość duży odsetek stanowią w niej osoby w wieku 25-34 lata (25,65%) i w wieku 35-44 lata (21,09%) oraz osoby w wieku 55+ , które stanowią 20,03% ogółu osób bezrobotnych. Osoby w wieku 45-54 lata stanowią 17,60%, a w wieku 18-24 stanowią 15,33%.

Ponadto bezrobotni z terenu gminy charakteryzują się dość niskim poziomem wykształcenia, ponieważ 33,38% to osoby z wykształceniem gimnazjalnym albo niższym, 28,83% posiada wykształcenie zawodowe. Wykształceniem policealnym lub średnim zawodowym legitymuje się 16,08% bezrobotnych, 11,99% wykształceniem średnim ogólnokształcącym, natomiast 9,40% osób posiada wykształcenie wyższe.

Przedłużający się czas bezrobocia uwypukla bariery, które przyczyniają się do trudności w znalezieniu i utrzymaniu zatrudnienia. Są one szczególnie widoczne w strukturze grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Istotnym problemem jest tu długotrwałe bezrobocie⁷. Przedłużający się czas pozostawania bez zatrudnienia zwiększa bowiem zagrożenie wykluczeniem społecznym. W grudniu 2019 roku w rejestrze PUP pozostawało 146 osób tej kategorii, które stanowiły 22,15% ogółu osób bezrobotnych. Ich odsetek w analizowanym okresie zmniejszył się, ponieważ jeszcze w 2017 roku wynosił 36,57 %. Jednakże jest to grupa osób, które wymagają zintensyfikowanych działań w celu zapobiegania marginalizacji społecznej.

Dane wskazują również na trudniejszą sytuację kobiet na rynku pracy. W 2019 roku stanowiły one 59,66% wszystkich osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Istotne jest to, że ich odsetek w strukturze lokalnego bezrobocia wzrósł w porównaniu do roku 2017, kiedy wynosił 57,54%. Oznacza to, że pomimo odnotowanego spadku liczby bezrobotnych, nadal niejako łatwiej jest znaleźć zatrudnienie mężczyznom. W ostatnich latach widoczne są zmiany w tym zakresie, polegające na większym zaangażowaniu mężczyzn w obowiązki domowe, w tym opiekę nad dziećmi, jednak nadal mogą funkcjonować stereotypy, w świetle których kobiety mogą wykazywać się częstszą absencją w pracy z uwagi na choroby dzieci.

Brak zatrudnienia nie tylko negatywnie wpływa na ekonomiczną kondycję rodzin, ale także powoduje pozamaterialne, psychospołeczne skutki. Z doświadczeń pracowników MOPS wynika, że wraz z wydłużającym się okresem pozostawania bez pracy i korzystania z pomocy społecznej spada ich mobilność, wzrasta natomiast apatia, pasywność, nasila się ubóstwo,

⁶ Bezrobocie - między diagnozą a działaniem, red. naukowa dr J. Staręga - Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16

⁷ Osobą długotrwale bezrobotną to osoba bezrobotna pozostająca w rejestrze PUP łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

bieda i marginalizacja społeczna. Osoby te uzależniają się od zasiłków pomocy społecznej. Styl ten zaczyna dominować w cyklu życia tych osób i przekazywany jest pokoleniowo. Pozostawienie tych rodzin osób bez pomocy i wsparcia jeszcze bardziej rozwinie i utrwali styl życia zależnego od zasiłków pomocy społecznej, o dużym natężeniu zachowań patologicznych i koncentracją problemów społecznych.

Tabela 12. Wybrane kategorie bezrobotnych w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019

Wybrane kategorie bezrobotnych	2017	2018	2019
Liczba osób bezrobotnych w gminie Biskupiec	902	765	657
- w tym kobiety	519	466	392
- w tym na wsi	529	428	366
Długotrwale bezrobotni	241	227	146
- w tym kobiety	147	155	99
Bezrobotni 18-24 lata	138	103	101
Bezrobotni 25-34 lata	219	189	169
Bezrobotni 35-44 lata	208	186	139
Bezrobotni 45- 54 lata	173	126	116
Bezrobotni 55+	164	161	132
Wykształcenie gimnazjalne i poniżej	312	255	220

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Biskupcu.

Osoby te są negatywnie też postrzegane przez pracodawców, co również utrudnia im znalezienie zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Dlatego potrzebują kompleksowego wsparcia, stworzenia warunków do integracji ze społeczeństwem i pomocy w przezwyciężeniu problemów, którymi są obarczone. Konieczne jest więc udzielenie im wsparcia w polepszeniu kondycji psychicznej, pobudzaniu do współuczestnictwa w rozwiązywaniu własnych problemów, samodzielnym kreowaniu własnej drogi życiowej oraz zdobyciu nowych kwalifikacji, nabyciu umiejętności poruszania się na rynku pracy oraz zatrudnienia.

5.2. Sytuacja rodzin

Rodzina jest podstawowym środowiskiem gwarantującym prawidłowy rozwój oraz zaspokajanie potrzeb jej członków. Coraz więcej rodzin ma trudności w prawidłowym wypełnianiu podstawowych funkcji. Trudna sytuacja mieszkaniowa, brak stałych źródeł utrzymania ogranicza i uniemożliwia prawidłowe zaspokajanie potrzeb biologicznych, rozwojowych i wychowawczych. Niemożność zaspokajania podstawowych potrzeb, często jest przyczyną konfliktów rodzinnych i zachowań patologicznych co w konsekwencji skutkuje załamaniem się funkcjonowania rodziny i jej kryzysem. Nie stwarza to właściwego klimatu dla prawidłowego wychowywania dzieci oraz tworzenia im warunków wszechstronnego rozwoju, kształtowania pozytywnego systemu wartości, wzorców i norm postępowania, co w konsekwencji obniża ich szanse rozwoju intelektualnego i osiągnięcia odpowiedniego poziomu wykształcenia.

W 2019 roku z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych ze świadczeń MOPS skorzystało 160 rodzin, co stanowiło 43,24% liczby rodzin wychowujących dzieci i korzystających z pomocy społecznej oraz 17,35% ogólnej liczby rodzin objętych pomocą społeczną. Wśród rodzin wychowujących dzieci i korzystających z pomocy społecznej – 11,89% to rodziny wielodzietne wychowujące od trójki dzieci oraz 31,62% to rodziny niepełne. Na przestrzeni lat 2017-2019, rodziny wychowujące dzieci, mające problemy opiekuńczo-wychowawcze stanowiły znaczącą część klientów pomocy społecznej.

Tabela 13. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019

Lata	2017	2018	2019
Liczba rodzin wychowujących dzieci korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	374	339	370
Liczba rodzin wychowujących dzieci korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,	151	135	160
% rodzin którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, w stosunku do ogólnej liczby rodzin wychowujących dzieci korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	40,37%	39,82 %	43,24%
% rodzin którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, w stosunku do ogólnej liczby rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej	18,75%	14,04%	17,35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Z doświadczeń pracowników socjalnych MOPS wynika, że głównym źródłem niewydolności opiekuńczo-wychowawczej rodzin są różnego rodzaju zaburzenia w funkcjonowaniu rodzin, których źródłem i przyczyną są między innymi:

- bezrobocie – powodujące obniżenie standardu materialnego rodziny, uzależnienie od pomocy społecznej, wzrost konfliktów wewnątrzrodzinnych i zachowań patologicznych, izolację społeczną, bezradność, apatię rodziców oraz niechęć do podejmowania starań kierunku zmiany sytuacji życiowej;
- uzależnienia rodziców od środków psychoaktywnych (alkoholu i narkotyków) – skutkiem czego jest kryzys wartości rodzinnych, przemoc w rodzinie oraz zaniedbywanie obowiązków wobec dzieci;
- młody wiek i niedoświadczenie życiowe rodziców –często będący przyczyną niesamodzielności i niezaradności życiowej rodziców, w wyniku czego następuje przejmowanie przez dziadków i starsze rodzeństwo obowiązków opiekuńczo-wychowawczych;
- rodziny niepełne – fakt rodziny niepełnej powoduje duże obciążenie obowiązkami opiekuńczo-wychowawczymi oraz ogranicza możliwości w zabezpieczaniu potrzeb socjalno-bytowych rodziny;
- wielodzietność rodziny – rodzice wykazują niezaradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Wsparcie rodzinom przeżywającym trudności w sferze opiekuńczo-wychowawczej oraz w sferach innego funkcjonowania udzielane jest przez asystenta rodziny, który podejmując współpracę z rodziną, dokonuje wraz z innymi specjalistami, m.in. pracownikami socjalnymi, pedagogami, diagnozy problemów w rodzinie, a następnie wspólnie z rodziną ustala plan pracy, mający na celu poprawę jej sytuacji. Plan ten jest dalej wspólnie monitorowany, oceniany, a w przypadku potrzeb również zmieniany. Asystent rodziny jako osoba wspierająca w czasie współpracy z rodziną uczy jej członków prawidłowych postaw

rodzicielskich, podejmuje działania edukacyjno- wychowawcze, wzmacnia i motywuje. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin " Za życiem", poszerzył się obszar działań asystenta rodziny poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano " ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu".

Liczbę rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019 przedstawia poniższa tabela:

Tabela 14. Rodziny objęte pomocą w formie wsparcia asystenta rodziny w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin	28	23	27
Liczba osób w rodzinach	114	83	103
Liczba dzieci	61	42	62

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w ramach MOPS realizowane są zadania dotyczące współfinansowania pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

Zgodnie z art. 191 ust. 9 cytowanej ustawy – w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 10% wydatków na opiekę i wychowanie – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 30% wydatków na opiekę i wychowanie – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 50% wydatków na opiekę i wychowanie – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Tabela 15. Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej z terenu Gminy Biskupiec w latach 2017-2019

Lata	2017	2018	2019
Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej po raz pierwszy	9	5	21
Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej	45	44	55
Koszty pobytu dzieci w pieczy zastępczej w zł	281 509,38	350 746,29	346 217,96
Ogólny koszt pobytu dzieci w pieczy zastępczej	978 473,63		

Źródło: opracowanie własne MOPS.

Z powyższych danych wynika, że stale zwiększa się liczba dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, które są umieszczane w zastępczych formach opieki. Dlatego też istotnym zadaniem stojącym przed pomocą społeczną jest rozwijanie różnorodnych form wspierających rodziców w wychowaniu i opiece nad dziećmi.

5.3.Sytuacja osób niepełnosprawnych i długotrwale chorujących

Niepełnosprawność stanowi bardzo istotny czynnik wykluczenia społecznego, choć nie zawsze związanego z ubóstwem. Zgodnie z przepisami ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Niepełnosprawność, zgodnie z kryterium ustawowym, to niemożność efektywnego pełnienia ról społecznych tj. wypełniania zobowiązania wynikającego z zajmowanej pozycji społecznej przy korzystaniu przez osobę z przysługujących jej przywilejów i praw według bardziej lub mniej określonego wzoru, a więc niemożność bądź trudności w codziennej aktywności i uczestnictwie wynikające z naruszenia sprawności organizmu.

Zgodnie z obowiązującym prawem ocena stanu zdrowia nie jest jedynym wyznacznikiem niepełnosprawności, bowiem orzecznictwo o niepełnosprawności uwzględnia zarówno fizyczne, psychiczne jak i społeczne aspekty funkcjonowania człowieka. Wystąpienie tylko jednego z elementów np. naruszenia sprawności organizmu (potocznie utożsamianego z chorobą) nie musi zatem oznaczać, że mamy do czynienia z niepełnosprawnością. Natomiast intensywność tego czynnika nie wpływa bezpośrednio na ustaloną niepełnosprawność lub stopień niepełnosprawności, jeżeli w następstwie jego występowania nie dochodzi do istotnych ograniczeń w sferze społecznej lub zawodowej⁸.

Obserwacje pracowników Ośrodka pozwalają stwierdzić, że sytuacja tej grupy osób jest bardzo trudna. Problemy osób niepełnosprawnych wiążą się głównie z ograniczonymi możliwościami oprotezowania i zakupu sprzętu ułatwiającego komunikowanie się i samoobsługę, kosztowną i trudno dostępną rehabilitacją. Dużym problemem są także bariery architektoniczne w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej oraz w budynkach użyteczności publicznej, co uniemożliwia prawidłowe funkcjonowanie oraz ogranicza dostęp do różnorodnych usług. Nie bez znaczenia jest również problematyka edukacji osób niepełnosprawnych od chwili urodzenia do ukończenia nauki w ramach posiadanych predyspozycji i możliwości. Niepełnosprawni spotykają się także z problemami psychologicznymi i społecznymi, które wiążą się z trudnościami akceptacji samego siebie, swoich schorzeń oraz z brakiem zrozumienia ze strony ludzi zdrowych.

Niepełnosprawność uderza najbardziej w finansową i emocjonalną stronę rodziny. Rodzina w takiej sytuacji wymaga zwłaszcza nieinstytucjonalnych form pomocy, maksymalnie zindywidualizowanych i dostosowanych do jej potrzeb. Wzmocnienia wymaga sama rodzina – w zetknięciu z niepełnosprawnością jednego ze swych członków często nie jest w stanie poradzić sobie z zaistniałą sytuacją.

Problemem osób niepełnosprawnych są trudności w uczestniczeniu w życiu społecznym, zawodowym, kulturalnym a przede wszystkim edukacyjnym – dostępnym dla każdego mieszkańca. Osoby niepełnosprawne są zdecydowanie gorzej wykształcone, co wynika

⁸<https://empatia.mpips.gov.pl/-/orzekanie-o-niepelnosprawnosci>

z barier architektonicznych w szkołach, barier w komunikowaniu się z resztą środowiska, problemów związanych z dojazdem do miejsca kształcenia, wyposażeniem w sprzęt rehabilitacyjny oraz pomoce dydaktyczne, a przede wszystkim z barier psychologicznych.

Osoby niepełnosprawne odczuwają brak zainteresowania nimi w społeczeństwie. Najczęściej z wyjątkiem najbliższej rodziny, kontaktują się z nimi pracownicy służby zdrowia, pracownicy ośrodków pomocy społecznej i dalsza rodzina. Tylko nieliczna grupa ma regularne kontakty sąsiedzkie i przyjacielskie oraz niewielki odsetek osób niepełnosprawnych należy do organizacji, stowarzyszeń i fundacji działających na ich rzecz. Większość osób niepełnosprawnych spędza czas wolny biernie, rzadko korzysta z życia kulturalnego i sportowego.

W statystykach pomocy społecznej skala problemów niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby jest znacząca.

Tabela 16. Liczba osób objętych świadczeniami pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019

LATA	2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych świadczeniami z powodu niepełnosprawności	337	315	271
% rodzin którym udzielono świadczeń z powodu niepełnosprawności, w stosunku do ogólnej liczby osób objętych świadczeniami w danym roku	32,40%	32,77%	29,39%
% mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności, w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców gminy	1,77%	1,65%	1,43%
Liczba rodzin objętych świadczeniami z powodu długotrwałej choroby	125	155	107
% osób objętych świadczeniami z powodu długotrwałej choroby, w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w danym roku	12,01%	16,13%	11,60%
% mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby, w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców gminy	0,66%	0,81%	0,56%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Skala problemów niepełnosprawności oraz długotrwałej choroby w statystykach pomocy społecznej maleje, jednak są to nadal poważne czynniki mogące powodować ubóstwo rodzin nimi dotkniętych.

Problemy zdrowotne zaburzają bowiem prawidłowe funkcjonowanie osób w wielu aspektach życia, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jego jakości i doprowadzając do trudnych sytuacji życiowych, takich jak utrata pracy lub niemożność podjęcia zatrudnienia. Ich konsekwencją mogą być trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja. Niepełnosprawność natomiast nadal stanowi istotną barierę m.in. w podejmowaniu zatrudnienia czy aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym.

5.4. Sytuacja osób starszych

Starość i starzenie się – to pojęcia, które nie zostały jeszcze jednoznacznie zdefiniowane, zarówno przez nauki biologiczne jak i społeczne. Światowa Organizacja zdrowia (WHO), za początek starości uznaje 60 rok życia i wyróżnia w niej trzy zasadnicze etapy: od 60 do 75 r. ż.

– wiek podeszły (tzw. wczesna starość); od 75 do 90 r. ż. – wiek starczy (tzw. późna starość); 90 r. ż. i powyżej – wiek sędziwy (tzw. długowieczność).

Postępujące zmiany społeczno-ekonomiczne, coraz szybszy postęp techniczno-informatyczny, wzrost stopy życiowej ludności, rozwój i osiągnięcia medycyny w znacznym stopniu przyczyniają się do wydłużania życia ludzkiego. Konsekwencją tego jest szybszy wzrost liczby osób w podeszłym wieku, niż liczby osób nowo narodzonych. I z tych też powodów pomoc społeczna coraz częściej spotyka się i będzie się spotykać z sytuacją człowieka starszego. Wieloletnie doświadczenia pracowników MOPS związane z pracą w środowisku osób starszych pozwalają na wyodrębnienie istotnych problemów, do których można zaliczyć samotność, chorobę, inwalidztwo, poczucie nieprzydatności, a często także życie w ubóstwie. Wszystkie te problemy wskazują na istniejącą marginalizację osób starszych jako zbiorowości, czego przykładem może być stopniowe eliminowanie ich z aktywnego życia zawodowego i społecznego w momencie przekroczenia granicy wieku emerytalnego. Rodzina mimo chęci i starań, nie zawsze sama jest w stanie zapewnić pełną pomoc seniorom. Dlatego, aby skuteczniej pomagać, ułatwić tym ludziom życie należy wspierać rodzinę w jej funkcjach opiekuńczych.

Dużym zainteresowaniem cieszy się funkcjonujący w strukturach MOPS Dzienny Dom Pobytu Senior-Wigor, z wsparcia którego korzysta 96 seniorów. Z programu „Teleopieka” natomiast korzysta 20 osób starszych. W ramach działalności MOPS, na rzecz osób starszych, chorych i niepełnosprawnych, realizowane są usługi opiekuńcze. Obejmują one pomoc w zaspokajaniu potrzeb życiowych, opiekę higieniczno-sanitarną, pomoc w podtrzymywaniu sprawności psychofizycznej oraz zapewnienie kontaktu z otoczeniem. W 2019 roku pomocą w formie usług opiekuńczych było objętych 101 osób. W przypadku braku możliwości rozwiązania problemów w środowisku zamieszkania, osoby kierowane są do domów pomocy społecznej, świadczących usługi opiekuńcze, bytowe, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, osobom wymagającym całodobowej opieki. W 2019 roku w DPS-ach przebywało 55 mieszkańców gminy. Z uwagi na postępujące starzenie się społeczeństwa, należy prognozować, że w najbliższych latach coraz więcej osób będzie wymagało tego typu wsparcia.

5.5. Problem uzależnień

Światowa Organizacja Zdrowia definiuje uzależnienie jako stan psychiczny i fizyczny, wynikający z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy również rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów⁹. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

⁹ Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i nie chemicznych, red. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.go.pl/portaal?id=112184>

W świetle statystyk MOPS w Biskupcu, w 2019 roku alkoholizm stanowił czwarty w kolejności powód otrzymywania przez mieszkańców pomocy społecznej. Z tego powodu wsparcie otrzymały 122 rodziny. W badanym okresie 2017-2019 dane przedstawiały się następująco:

Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019

Lata	2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych świadczeniami z powodu alkoholizmu	135	119	122
% rodzin objętych świadczeniami z powodu alkoholizmu, w stosunku do ogólnej liczby rodzin objętych pomocą społeczną w danym roku	12,98	12,38	13,23

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03.

Z powyższych danych wynika, że liczba rodzin objętych świadczeniami z powodu alkoholizmu w porównaniu do 2017 roku zwiększyła się o 0,25%. Wprawdzie nie jest to wskaźnik wysoki, jednakże znaczący i sygnalizujący o konieczności zwiększenia interdyscyplinarności działań wspierających w stosunku do rodzin, w których występuje problem alkoholowy. W 2019 roku z pomocy specjalistów ds. uzależnień i współuzależnień w Ośrodku Wsparcia skorzystało 696 osób, na rzecz których udzielono 1169 konsultacji. Z danych GKRPA w Biskupcu wynika natomiast, że w 2019 roku Komisja podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu wobec 49 osób.

Z uwagi na konsekwencje zdrowotne, prawne i społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, powodującym uzależnienia należy stale podejmować działania profilaktyczne i wspierające, szczególnie w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień oraz Przeciwdziałania Narkomanii.

5.6. Przemoc w rodzinie

Przemoc w rodzinie jest istotnym obszarem dysfunkcji. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiowana jest jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym i psychicznym, a także wywołujące cierpienie i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Przemoc w rodzinie może przyjmować różnorodne formy. Są to w szczególności:

- Przemoc fizyczna – zwrócona przeciwko fizyczności człowieka, niosąca ryzyko uszkodzenia ciała poprzez takie zachowania jak np.: popychanie, potrząsanie, policzkowanie, kopanie, duszenie bicie, rzucanie w kogoś przedmiotami, przypalanie, topienie;
- Przemoc psychiczna – zmierzająca do poniżenia ofiary, zastraszania, pozbawienia wiary we własne możliwości; obejmuje wszystkie działania (z wyjątkiem siły fizycznej), służące obniżeniu poczucia wartości, wywoła stanów lękowych i zaburzeń osobowości oraz zahamowania procesu własnego rozwoju, takie jak np. szantaż emocjonalny manipulacja, śledzenie, nękanie telefonami, wysyłanie anonimów, nagabywanie.
- Przemoc seksualna – polega na zmuszaniu ofiary do jakiegokolwiek form aktywności seksualnej, a także na zachowaniach sprowadzających ją do roli obiektu seksualnego

poprzez np. niechciane dotykanie, szczypienia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;

- Przemoc ekonomiczna – obejmuje działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowania pieniędzmi i własnymi dobrami bądź dostępu do dóbr wspólnych; może polegać np. na odbieraniu pieniędzy, kontrolowaniu wydatków, zmuszaniu do proszenia o pieniądze czy uniemożliwieniu podjęcia pracy¹⁰.

Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jej skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, że jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwości zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw. Główne źródło na temat przemocy w rodzinach w Gminie Biskupiec stanowią dane Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Dane ilustrujące skalę przemocy na terenie Gminy Biskupiec przedstawia poniższa tabela:

Tabela 18. Dane dotyczące skali przemocy w rodzinie na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba rodzin objęta procedurą Niebieskiej Karty	153	102	98
Liczba posiedzeń Grup Roboczych	256	154	200
Liczba złożonych wniosków do prokuratury o ściganie z art. 207 kk	11	12	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przemocy w Rodzinie.

Z powyższych danych wynika, że przemoc w rodzinie w badanym okresie na terenie Gminy Biskupiec ma tendencję malejącą. Świadczyć to może o tym, że działania pomocowe wobec osób doświadczających przemocy i osób stosujących przemoc oraz interdyscyplinarność podejmowanych działań przynoszą oczekiwane rezultaty. Wzrasta również świadomość osób doświadczających przemocy, które wiedzą gdzie mogą szukać pomocy.

Jedną z form wsparcia dla rodzin dotkniętych przemocą jest realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy. W 2019 roku w ramach programu utworzono 2 grupy męskie – ogółem uczestniczyły w nim 23 osoby przez okres czterech miesięcy zajęć z każdą z grup. Celem realizowanego programu jest powstrzymanie/ograniczenie przemocy w rodzinie. Uczestnicy uświadamiają sobie czym jest przemoc, uczą się rozpoznawać własne zachowania agresywne wobec bliskich oraz sygnały ostrzegawcze. Nabywają nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów i sporów w rodzinie bez użycia siły i agresji oraz kształtowaniu postaw partnerskich i szacunku wobec kobiet jak również odpowiedzialności za popełniane czyny.

Przemoc w rodzinie jest problemem trudnym i złożonym. Zdaniem specjalistów, rozmiary i szkodliwość zjawisk związanych z przemocą w rodzinie wskazują, że jest to jeden ze szczególnie ważnych problemów społecznych w Polsce.

¹⁰ J. Mellibruda, Charakterystyka przemocy w rodzinie,
http://www.niebieskalinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_eksperci_radza/01_Jerzy_Mellibruda.pdf.

6. Główne wnioski i prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

W świetle przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, Gmina Biskupiec przedstawia się jako jednostka ze znacznym potencjałem rozwojowym. Korzystne położenie, a także zasoby gospodarcze i naturalne stwarzają dobre warunki do życia oraz rozwoju zarówno w perspektywie pojedynczego mieszkańca, jak i całej społeczności lokalnej. Gmina nie funkcjonuje jednak w próżni, jest bowiem silnie zależna z jednej strony od uwarunkowań zewnętrznych, na które często nie ma wpływu bądź ten wpływ jest ograniczony – mogą to być np. zmiany prawne, ruchy społeczne, zjawiska przyrodnicze czy tendencje demograficzne; a z drugiej strony tworzą ją ludzie o różnych kompetencjach, stosunku do życia, przedsiębiorczości czy stopniu roszczeniowości wobec instytucji. Czynniki te powodują, że w najbliższych latach przed Gminą Biskupiec będą pojawiając się wyzwania, a zmierzenie się z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego oraz prognozy zmian w zakresie objętym Strategią.

Społeczeństwo Gminy Biskupiec wykazuje cechy starzenia się – obecnie około 28,5% jej mieszkańców to osoby w poprodukcyjnym okresie życia, a kierunki i dynamika zmian wskaźników obciążenia demograficznego pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska starzenia się społeczeństwa w najbliższych latach. Jest to tendencja coraz bardziej widoczna w krajach rozwiniętych, w tym także w Polsce. I choć starzenie się i starość są wpisane w cykl życia, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużenie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować wzrost liczby osób w wieku powyżej 60 roku życia. Jeżeli nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby dzieci, głównie ze względu na to, że decyzje o posiadaniu potomstwa podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń, to strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział.

Postępowanie zjawiska starzenia się społeczeństwa będzie w przyszłości wpływać na kierunki rozwoju gminy, a także strukturę jego budżetu. Ze względu na wchodzenie coraz większej liczby osób w wiek emerytalny, wpływy do budżetu mogą się zmniejszać, natomiast rosnąć będą potrzeby, głównie w sferze pomocy społecznej i opieki zdrowotnej – zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, medyczne, pielęgnacyjne, edukacyjne czy aktywizacyjne. Istotne będzie zatem m.in. funkcjonowanie i dostosowywanie do potrzeb społecznych, instytucjonalnego i organizacyjnego systemu wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności, a także zwiększenia dostępności form i usług sprzyjających wzrostowi ich aktywności społecznej oraz zawodowej.

Jednym z priorytetowych obszarów polityki społecznej w najbliższych latach będzie zdrowie. W związku ze starzeniem się społeczeństwa, a także trybem życia nie sprzyjającym dobrej kondycji fizycznej i psychicznej, ze względu m.in. na brak lub małą aktywność fizyczną, niewłaściwe odżywianie czy niewystarczającą dbałość o higienę, może zwiększyć się liczba osób, które będą wymagały wsparcia z tytułu niepełnosprawności czy chorób przewlekłych, zwłaszcza tzw. chorób cywilizacyjnych. Nie mniejsze znaczenie mają tu również aspekty środowiskowe, w szczególności zmiany klimatu oraz zanieczyszczenie środowiska, które wpływają na pogorszenie stanu zdrowotności społeczeństwa. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia, a także rozwijanie usług opiekuńczych i instytucjonalnych form wsparcia, a z drugiej strony o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im

zwiększenie kontroli nad własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększenie potencjału zdrowia.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie Gminy Biskupiec należy zaliczyć bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm oraz długotrwałą chorobę. Przewyciężenie tych problemów jest trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jedna może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań w zakresie promocji i ochrony zdrowia.

Jednym z dominujących problemów jest też alkoholizm, a jego powagę potwierdzają statystyki różnych instytucji. Do wyzwań lokalnej polityki społecznej należy też zaliczyć inne rodzaje uzależnień, w tym behawioralne np. od internetu, komputera czy hazardu. Są one trudne do wykrycia i zdiagnozowania, a często mają nieuświadomiony charakter bądź nie zostają ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu nawet na poczucie wstydu czy brak wiary w możliwość uzyskania skutecznej pomocy. Oba rodzaje uzależnień są niebezpieczne ze względu na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne i społeczne osób i ich rodzin. Niejednokrotnie prowadzą nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Program „Rodzina 500+” przyczynił się do zmniejszenia skali ich ubóstwa, jednak trzeba wspierać je w innych obszarach, w tym przede wszystkim kompetencji opiekuńczo- wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin czy przewyciężenia trudności życiowych

Ważne jest, aby dążyć do rozwiązań, które nie uzależniają wsparcia od dochodu rodziny, natomiast sprzyjają skorzystania z niego rodzinom, które przekraczają tzw. Próg dochodowy, co nie oznacza, że nie doświadczają żadnych trudności czy problemów.

Sprostaniu wyzwaniom lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać wysoko oceniana dostępność usług społecznych w Gminie Biskupiec, w tym w zakresie edukacji, kultury, sportu, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu. Ważna jest także współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców. Dostępność usług społecznych może być zwiększona poprzez aktywność organizacji obywatelskich, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowania się obywateli oraz tworzonych przez nich organizacji w kształtowanie polityk publicznych, we współdecydowanie w sprawach lokalnych, a także sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą i mieszkańcami.

Rozwiązywanie problemów społecznych stanowi długotrwały i wieloaspektowy proces. Warto, aby oprócz działań podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, uwzględnił dążenie do zmiany mentalności osób, rodzin i całych społeczności, ponieważ bez ich chęci i zaangażowania działania te nie przyniosą skutków. Dodatkowym utrudnieniem może być dziedziczność problemów i dysfunkcji, która powoduje, że czerpanie przez kolejne pokolenia

poglądów i wzorców zachowań od swoich rodzin, ma wymiar negatywny. Pozwala też prognozować pogłębianie się obszarów wykluczenia społecznego.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu objawów dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem miasta, uwzględniającym, obok kierunków gospodarczych nastawionych na wzrost liczby miejsc pracy oraz atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną, również kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego – aktywnego i świadomego. Jeżeli te warunki będą spełnione, to w najbliższych latach w zakresie objętym strategią można prognozować, że wizja rozwoju społecznego gminy zawarta w niniejszym dokumencie zostanie zrealizowana. Zagrożenie może natomiast stanowić nieprzewidywalna obecnie sytuacja epidemiologiczna związana z pandemią koronawirusa w Polsce. Trudno obecnie określić jakie przyniesie skutki w perspektywie długoterminowej, natomiast według wstępnych prognoz efektem zamrożenia gospodarki i izolacji społecznej, może być w najbliższych latach kryzys gospodarczy, rosnące bezrobocie oraz pogłębiające się problemy i dysfunkcje rodzin. Dlatego strategia powinna uwzględniać skuteczne zarządzanie w sytuacjach kryzysowych oraz innowacyjne metody pracy, a także elastyczność i reagowanie na zmiany.

7. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną służącą uporządkowaniu posiadanych informacji. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje, oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej. Analizę SWOT przeprowadzoną na potrzeby niniejszego dokumentu przedstawiono poniżej.

Mocne strony	Słabe strony
- Wypracowane i stosowane mechanizmy współpracy interdyscyplinarnej i międzyinstytucjonalnej. - Oferta działań w zakresie wsparcia rodzin i osób doświadczających trudności życiowych, w tym m.in. poradnictwo specjalistyczne, działania terapeutyczne, aktywizacja, działania profilaktyczne, efektywna praca socjalna. - Polityka prorodzinna gminy m.in. poprzez realizację Karty Dużej Rodziny. - Rozwinięta baza oświatowa na różnych poziomach kształcenia, w tym specjalnego oraz zawodowego. - Funkcjonowanie na terenie gminy instytucji wspierających tj. Klubu Integracji Społecznej, Inkubatora Przedsiębiorczości, UPPO, ZDZ – Centrum Edukacji, Dom Dziennego Pobytu Senior – Wigor, Centrum Kultury Turystyki i Sportu. - Doświadczenie samorządu lokalnego oraz organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu dodatkowych środków finansowych na aktywizację społeczno-zawodową. - Funkcjonowanie specjalnej strefy ekonomicznej. - Aktywne organizacje pozarządowe, realizujące usługi społeczne, organizujące placówki oraz włączające się w rozwój gminy. - Wysoka aktywność osób niepełnosprawnych intelektualnie na rzecz poprawy warunków funkcjonowania w środowisku lokalnym. - Dostępność usług opiekuńczych na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i długotrwale chorych. - Dobrze wykształcona i podnosząca kwalifikacje kadra MOPS-u. - Cykliczne organizowanie lokalnych imprez o charakterze integracyjnym, kulturalnym mających na celu promocję aktywności	- Problemy finansowe i ubóstwo części rodzin. - Roszczeniowość niektórych środowisk korzystających z pomocy społecznej, nierzadko w sposób długotrwały. - Występowanie problemów związanych z uzależnieniami, i przemocą. - Trudny dostęp do lekarzy specjalistów np.: psychiatrów dziecięcych. - Trudne warunki lokalowe części rodzin. - Bezrobocie nieadekwatne do potrzeb rynku pracy oraz dziedziczone w rodzinach. - Słaba infrastruktura komunikacyjna wsi. - Bariery w tym architektoniczne utrudniające dostęp do udziału w życiu społecznym i zawodowym osób niepełnosprawnych. - Niewystarczające wykorzystanie doświadczenia i kapitału społecznego osób starszych. - Brak mieszkalnictwa chronionego - Niski poziom życia osób starszych oraz ograniczone możliwości działań w zakresie zapobiegania problemowi pogłębiającego się ubóstwa osób starszych, chorych i niepełnosprawnych. - Niewystarczający dostęp do terapii i rehabilitacji oraz zbyt długi okres oczekiwania na nią. - Niski poziom świadomości społecznej związanej z uzależnieniami i przemocą w rodzinie. - Przeciążenie obowiązkami służb pomocy społecznej. - Ograniczone możliwości finansowe gminy na aktywizację społeczności lokalnej. - Niskie zaufanie do instytucji publicznych. - Nierozwinięty wolontariat m.in. brak wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu.

lokalnej. Świadomość potrzeby nawiązywania partnerstw na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów społecznych.	
Szanse	Zagrożenia
- Możliwość aplikowania o środki finansowe europejskie i krajowe związane z pomocą i integracją społeczną. - Rosnąca rola inicjatyw organizacji pozarządowych. - Dostępność środków przeznaczonych na rozwój ekonomii społecznej. - Dobre rozeznanie środowiska w zakresie istniejących problemów społecznych, co umożliwia niezwłoczne podejmowanie inicjatyw i właściwe przygotowanie odpowiednich działań. - Wdrażanie rozwiązań oferowanych w ramach programów krajowych np. „Programu 500+”. - Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy Biskupiec. - Korzystne zmiany społeczne takie jak wzrost kreatywności, wykształcenia, wykorzystania technologii cyfrowych, przedsiębiorczości, mobilności, obywatelskości, - Współdziałanie wielu podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej w celu rozszerzenia ofert, form i środków pomocy, co stwarza możliwość lepszego docierania do różnych grup i środowisk, jak również finansowania działalności z różnych źródeł.	- Dziedziczenie biedy i niezaradności życiowej, - Niskie świadczenia emerytalno-rentowe, których wysokość nie pozwala zabezpieczyć podstawowych potrzeb osób starszych, szczególnie samotnych. - Rozluźnienie więzi rodzinnych, pogłębiający się kryzys rodziny. - Niska dzietność w rodzinach, - Alienacja (wycofanie społeczne) osób starszych i niepełnosprawnych, - Starzenie się społeczności, wzrost liczby osób starszych, wymagających wsparcia w okresie obniżonej sprawności funkcjonalnej, - Częste zmiany przepisów prawa wpływające na stanowienie norm prawa lokalnego, utrudniające długofalowe planowanie przedsięwzięć. - Niska dostępność komunikacyjna Gminy, brak połączeń komunikacyjnych pomiędzy większością miejscowości w gminie - Migracje zarobkowe osób wykształconych.

8. Wizja, misja i cel główny Strategii

Wizja stanowi pozytywny i pożądaný obraz funkcjonowania mieszkańców gminy jako indywidualnych osób, członków rodzin oraz lokalnej społeczności w określonej przyszłości. Wizja rozwiązywania problemów społecznych dla Gminy Biskupiec została opracowana w oparciu o analizę sytuacji społecznej oraz identyfikację obszarów strategicznych. Została sformułowana następująco:

Gmina Biskupiec jest miejscem dynamicznie rozwijającym się, o wysokim poziomie jakości życia, przyjaznym mieszkańcom, z dostępnością do wysokiej jakości usług społecznych oraz warunkami sprzyjającymi podnoszeniu poziomu lokalnego kapitału społecznego.

Kluczowym elementem niniejszej strategii jest misja, będąca naczelnym celem polityki społecznej Gminy Biskupiec, wokół której powinny koncentrować się działania różnych lokalnych instytucji publicznych, środowisk i organizacji społecznych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych gminy i jej mieszkańców. Misja precyzuje jaki powinien być wizerunek gminy w perspektywie następnych kilku lat i jakie są priorytety w działaniach na rzecz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców. W procesie prac nad Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Biskupiec na lata 2021-2026 misję określono następująco:

Misją gminy Biskupiec jest przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób korzystających z różnych form zabezpieczenia społecznego poprzez udostępnianie im istniejących oraz rozwijanie nowych form wsparcia społecznego realizowanych przez podmioty publiczne i niepubliczne, grupy samopomocy i wolontariat.

Z tak nakreślonej wizji oraz misji samorządu wynikają cele i kierunki działań, których realizacja przyczyni się do wprowadzenia oczekiwanych zmian w sferze społecznej.

Celem głównym Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026 jest:

„Zapewnienie mieszkańcom Gminy Biskupiec dogodnych warunków w celu poprawy funkcjonowania w środowisku społecznym, rodzinnym i zawodowym z uwzględnieniem ich potrzeb oraz przy ich aktywnym udziale.”

Realizacja celu głównego opiera się na wytyczonych 6 celach strategicznych, którym przypisano cele operacyjne oraz działania. Cele strategii będą osiągane poprzez realizację działań przez samorząd gminy, podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej, aktywnie zaangażowane środowiska lokalne oraz partnerów społecznych.

9. Cele strategiczne, cele operacyjne i działania

9.1.Cel strategiczny 1. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu ich podstawowych funkcji w szczególności opiekuńczo- wychowawczych.

Rodzina, jako grupa społeczna, pełni określone funkcje a więc zadania, które realizuje i spełnia na rzecz swoich członków oraz wobec społeczeństwa. Rodzina wywiera istotny wpływ na kształtowanie się postaw, aspiracji i systemów wartości. Nieprawidłowe funkcjonowanie rodziny, błędne lub złe wypełnianie ról społecznych powoduje jej destrukcję a następnie przekazanie złych wzorców, z którymi identyfikują i utożsamiają się dzieci. W rodzinach dotkniętych dysfunkcją często występują u dzieci kłopoty z nauką, problemy wychowawcze, często prowadzące aż do konfliktu z prawem. Działania na rzecz osiągnięcia przez rodzinę podstawowego poziomu stabilizacji życiowej, która umożliwi jej prawidłowe wychowanie dzieci poprzez zmianę stosunku osób w rodzinie do własnej sprawności, podniesienie samooceny, wzbudzenie wiary we własne siły, a także indywidualne podejście do rodziny i jej problemów, w celu rozwijania kompetencji wszystkich jej członków – rodziców i dzieci stanowi ważne i trudne wyzwanie dla pomocy społecznej.

Aby rodzina mogła prawidłowo spełniać swoją rolę musi mieć warunki i możliwości właściwego funkcjonowania. Przyjęte do realizacji działania nastawione są na aktywne wspomaganie i ochronę rodzin oraz na pobudzenie ich aktywności i odpowiedzialności. Celem tych działań nie jest zastępowanie ale wspomaganie rodzin w wypełnianiu przez nich podstawowych funkcji, zapobieganie zagrożeniom a także wspieranie rodzin zagrożonych.

Grupa docelowa: Rodziny, w tym dzieci i młodzież, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej, dotknięte przemocą.

Okres realizacji : 2021- 2026

Cele operacyjne	Działania na rzecz grup docelowych
1.Wzrost kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci.	1) Zapewnienie opieki asystenta rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. 2) Prowadzenie akcji, programów profilaktycznych, kampanii, spotkań, prelekcji, konferencji dotyczących różnorodnych zagrożeń społecznych m.in.: alkohol, narkotyki, cyberprzemoc, handel ludźmi, sponsoring, inne. 3) Zwiększanie dostępności i skuteczności form pomocy środowiskowej i socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży 4) Zapewnienie rodzinom dostępu do różnych form poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, mediacji, terapii indywidualnej i rodzinnej). 5) Kształtowanie pozytywnego klimatu wobec rodziny poprzez propagowanie w mediach pozytywnego wizerunku rodziny; organizowanie różnych przedsięwzięć (np. Dni Rodziny, konkursy, konferencje, warsztaty itp.) 6) Inicjowanie skutecznych oddziaływań pomocowych na rzecz rodzin, szczególnie zagrożonych odebraniem dzieci

	i umieszczeniem w pieczy zastępczej poprzez: — zintensyfikowanie działań w ramach pracy socjalnej, — zapewnienie specjalistycznego poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego — realizację zajęć/ warsztatów edukacyjnych ukierunkowanych na podniesienie umiejętności w zakresie opieki i wychowania, — organizację pomocy ze strony rodziny wspierającej, grup samopomocowych oraz wolontariatu na rzecz rodzin.
2. Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju młodego pokolenia.	1) Rozwój usług społecznych dla dzieci i młodzieży (edukacyjnych, rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych), umożliwiających aktywne spędzanie czasu wolnego z wykorzystaniem dostępnej bazy (Orliki, place zabaw, świetlice, szkoły, biblioteki, dom kultury) oraz organizację pozalekcyjnych zajęć dla dzieci i młodzieży zwłaszcza na terenach wiejskich, organizację wypoczynku letniego i zimowego; 2) Tworzenie warunków dla rozwoju własnej aktywności młodego pokolenia ramach np.: wolontariatu, udziału w organizacjach pozarządowych, grupach nieformalnych i innych; 3) Przeciwdziałanie przestępczości, demoralizacji, nadużywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież poprzez : — zapewnienie pomocy psychologicznej oraz terapeutycznej, — prowadzenie działalności informacyjno-edukacyjnej o szkodliwości używania alkoholu, narkotyków, dopalaczy, w również na terenie szkół, — podejmowanie działań promujących zdrowy styl życia).
3. Poprawa warunków społeczno-instytucjonalnych wzmacniających prawidłowe funkcjonowanie rodziny	1) Rozwój wsparcia rzeczowego na rzecz dzieci i młodzieży z rodzin najuboższych (dożywianie w szkołach, pomoc materialna (stypendia, wyprawka szkolna, zasiłki pomocy społecznej), 2) Upowszechnianie wiedzy dotyczącej problemu przemocy w rodzinie, uzależnień oraz możliwości korzystania z pomocy poprzez realizację działań informacyjnych i kampanii społecznych, 3) Wspieranie rodzinnych form opieki zastępczej, 4) Podejmowanie działań na rzecz poprawy warunków mieszkaniowych rodzin oraz zapobiegania eksmisjom; 5) Opracowywanie programów, projektów przy współpracy podmiotów działających na rzecz rodziny.
Przewidywane efekty działań	Wskaźniki realizacji działań
1) Poprawa funkcjonowania rodzin poprzez wielopłaszczyznowe wsparcie w prawidłowym	1) Liczba rodzin objętych pracą socjalną. 2) Liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem.

wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych.	3) Liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad.
2) Zapewnienie opieki dzieciom i młodzieży w czasie wolnym od nauki poprzez rozwijanie zainteresowań i zdobywanie nowych umiejętności	4) Liczba opracowywanych i realizowanych programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka oraz liczba osób nimi objętych.
3) Podniesienie poziomu wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich.	5) Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących aktywność.
	6) Liczba podejmowanych w szkołach działań profilaktyczno-edukacyjnych oraz liczba uczestników.
	7) Liczba dzieci umieszczonych w opiece zastępczej.
	8) Liczba rodzin zagrożonych eksmisją.

Podmioty zaangażowane: Samorząd Gminy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe, Kluby Sportowe, Centrum Kultury, Turystyki i Sportu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Organizacje pozarządowe.

9.2.Cel strategiczny 2. Wspieranie aktywności zawodowej i społecznej osób bezrobotnych

Bezrobocie, od wielu lat jest dominującą przyczyną udzielania świadczeń z pomocy społecznej. Dlatego też z uwagi na skalę problemu oraz jego konsekwencje dla funkcjonowania społecznego uznano za kluczowe podejmowanie wszelkich działań związanych z podniesieniem ich potencjału zawodowego.

Konsekwencjami w funkcjonowaniu osób bezrobotnych i ich rodzin są przede wszystkim obniżenie własnej wartości, poczucie bezsilności i beznadziejności oraz niepewności statusu społecznego, pogorszenie standardu życia, ubóstwo, izolacja społeczna, ograniczenie lub zaniechanie uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym, problem z zagospodarowaniem czasu wolnego. W ramach rozwiązań przyczyniających się do ograniczania skali bezrobocia wskazane jest podejmowanie działań aktywizujących i integrujących społecznie i zawodowo wskazane grupy społeczne.

Grupa docelowa: Osoby bezrobotne i rodziny osób bezrobotnych, które mają trudności w odnalezieniu się na lokalnym rynku pracy, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej

Okres realizacji : 2021-2026

Cele operacyjne	Działania na rzecz grup docelowych
1. Zwiększenie aktywności, mobilności oraz zdolności osób bezrobotnych do podejmowania zatrudnienia	1) Opracowywanie i realizacja lokalnych programów/projektów aktywizacji społeczno-zawodowej zwiększających szansę na podejmowanie zatrudnienia, w szczególności dla osób długotrwale bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej i osób niepełnosprawnych. 2) Organizowanie szkoleń dla osób bezrobotnych w celu podniesienia lub zdobycia nowych kwalifikacji zwiększających szansę na

	podejmowanie różnych form zatrudnienia , w tym samozatrudnienia.
2. Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy w tym również w sektorze ekonomii społecznej	1) Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez: — rozwijanie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, — wsparcie finansowe (dotacje, refundacja części kosztów wynagrodzenia) lokalnych pracodawców tworzących nowe miejsca pracy 2) Działania na rzecz promocji i upowszechniania wiedzy z zakresu ekonomii społecznej (szkolenia, wizyty studyjne). 3) Promocja elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy jako elementu ułatwiającego godzenie obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych oraz pracę w warunkach kryzysu (np. stan epidemii)
3. Ułatwienie dostępu do rynku pracy osobom z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.	1) Wsparcie aktywności zawodowej w sytuacjach konieczności zapewnienia opieki nad ciężko chorym lub niepełnosprawnym członkiem rodziny poprzez rozwój i zapewnienie usług opiekuńczych. 2) Wsparcie usług opieki nad dzieckiem (żłobki, kluby dziecięce i inne) ułatwiających rodzicom powrót do pracy. 3) Organizacja robót publicznych i prac interwencyjnych ze szczególnym uwzględnieniem osób bezrobotnych klientów pomocy społecznej. 4) Działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach Klubu Integracji Społecznej (poradnictwo zawodowe, warsztaty, organizacja prac społecznie użytecznych i inne).
4. Doskonalenie współpracy lokalnych podmiotów na rzecz wzrostu zatrudnienia	1) Działania na rzecz wspierania lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców gminy w ramach funkcjonującego Inkubatora Przedsiębiorczości. 2) Tworzenie sieci współpracy oraz podejmowanie partnerstwa lokalnych (MOPS, Urząd Pracy, instytucje szkoleniowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, podmioty ekonomii społecznej) na rzecz wymiany informacji o problemach i potrzebach rynku pracy oraz eliminowania barier w podejmowaniu aktywności zawodowej mieszkańców.

Przewidywane efekty działań	Wskaźniki realizacji działań
1) Włączanie społeczne osób, rodzin i środowisk znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych 2) Możliwość nabycia nowych umiejętności zawodowych lub/i doświadczenia zawodowego, podjęcia zatrudnienia, przekwalifikowania, umiejętności poruszania się po rynku pracy osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo. 3) Poprawa sytuacji materialno-bytowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	1) Liczba projektów/programów oraz liczba uczestników 2) Liczba nowopowstałych form opieki nad dziećmi. 3) Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy podjęli pracę niesubsydiowaną. 4) Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej.

Podmioty zaangażowane: Samorząd Gminy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki edukacyjne i szkoleniowe, organizacje pozarządowe, UPPO – filia w Biskupcu, Biskupiński Inkubator Przedsiębiorczości, lokalni przedsiębiorcy.

9.3. Cel strategiczny 3. Wyrównywanie szans oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością

Niepełnosprawność jest jednym z bardzo istotnych czynników wykluczenia społecznego, choć nie zawsze związanego z ubóstwem. Dlatego też istotne znaczenie ma ciągłe rozwijanie oferty pomocy i wsparcia ukierunkowanej na wyrównywaniu szans życiowych tych osób. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych zawarte w strategii mają charakter interdyscyplinarny, dotyczą wszystkich dziedzin życia i zmierzają do osiągnięcia przez te osoby, przy ich aktywnym uczestnictwie, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

W społeczeństwie występują tendencje do izolacji i ograniczania udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, i mimo poprawy w tej dziedzinie, niektóre formy dyskryminacji osób niepełnosprawnych stanowią nadal poważny problem. Stworzenie spójnego programu pomocy osobom niepełnosprawnym poprawi ich sytuację. W związku z tym, należy skoncentrować szczególną uwagę na przeciwdziałaniu izolacji, osamotnieniu osób niepełnosprawnych.

Grupa docelowa: osoby niepełnosprawne, które mają problemy z długotrwałą i przewlekłą chorobą, mają problemy z zagospodarowaniem czasu wolnego, z poruszaniem się po rynku pracy, znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej, a także ich rodziny.

Okres realizacji: 2021-2026

Cele operacyjne	Działania na rzecz grup docelowych
1. Integracja osób niepełnosprawnych i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym.	1) Organizacja wydarzeń służących podnoszeniu świadomości mieszkańców na temat niepełnosprawności, promocji aktywności osób niepełnosprawnych oraz upowszechnianiu informacji o funkcjonujących formach wsparcia (lokalne akcje, kampanie społeczne, konferencje, seminaria, szkolenia i inne).

	2) Upowszechnienie i promocja idei wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych. 3) Budowanie kręgów wsparcia wokół osób z niepełnosprawnością, umożliwiające im, jak najlepsze funkcjonowanie w środowisku lokalnym 4) Aktywizowanie osób niepełnosprawnych do udziału w różnych formach życia społecznego z wykorzystaniem bazy Domu Dziennego Pobytu. 5) Podejmowanie działań aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne poprzez organizację warsztatów aktywizacji zawodowej, poradnictwa zawodowego, tworzenie różnych form aktywności zawodowej (WTZ, ZAZ i inne), promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych 6) Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do kultury, sportu, turystyki i rekreacji poprzez organizowanie imprez, olimpiad, aukcji, wystaw, spartakiad i przeglądów artystycznych z udziałem osób niepełnosprawnych.
2. Rozwój usług rehabilitacyjnych oraz kompensujących w zakresie niepełnosprawności	1) Realizowanie w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych wysokiej jakości usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych. 2) Wspieranie działania placówek rehabilitacyjnych, punktów zaopatrzenia i wypożyczania sprzętu ułatwiającego funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym. 3) Rozwój usług opieki wytchnieniowej dla rodziców/opiekunów osób z niepełnosprawnością, asystenta osoby z niepełnosprawnością, rehabilitacyjnych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością oraz zagrożonych niepełnosprawnością 4) Rozwój działań edukacyjnych na rzecz przygotowania do pracy asystentów i opiekunów osób niepełnosprawnych. 5) Zapewnienie kompleksowego i specjalistycznego wsparcia rozwoju dzieci poprzez zapewnienie wczesnej interwencji w ramach funkcjonującego OREW-u.

3. Eliminowanie barier utrudniających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych.	1) Likwidacja barier architektonicznych komunikacyjnych (budowa miejsc parkingowych, podjazdów, przejść dla pieszych itp.) 2) Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb i ograniczeń osób niepełnosprawnych. 3) Tworzenie form mieszkalnictwa chronionego (hostele, mieszkania treningowe, wspierane, terapeutyczne).
Przewidywane efekty działań	Wskaźniki realizacji działań
1) Integracja osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem. 2) Wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy. 3) Organizacja dziennej i całodobowej opieki dla osób wymagających wsparcia. Pobudzanie aktywności osób niepełnosprawnych. 4) Podniesienie jakości życia osób z niepełnosprawnością oraz ich rodzin. 5) Wzrost świadomości społeczeństwa lokalnego na temat funkcjonowania osób z niepełnosprawnością.	1) Liczba realizowanych działań edukacyjnych, kampanii, akcji informacyjnych. 2) Liczba zorganizowanych form aktywności osób z niepełnosprawnością, liczba uczestników. 3) Liczba osób korzystających ze środowiskowych form pomocy, w tym usług opiekuńczych, opieki wytchnieniowej, asystenta osoby niepełnosprawnej, kręgów wsparcia 4) Liczba wolontariuszy świadczących pomoc na rzecz osób z niepełnosprawnością. 5) Liczba utworzonych form mieszkalnictwa oraz liczba uczestników.

Podmioty zaangażowane: Samorząd Gminy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, UPPO – filia w Biskupcu, S towarzyszenie Pomocy Dziecku i Rodzinie „Barka” w Biskupcu, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną – Koło w Biskupcu, organizacje pozarządowe.

9.4. Cel strategiczny 4. Poprawa standardu życia osób starszych

Starzenie się jest nierozzerwalnie związane z okresem życia każdego człowieka. Statystyki wykazują, że w Polsce ze względu na malejący współczynnik dzietności i wydłużającą się przeciętną długość życia następuje proces starzenia się ludności. Dotyczy to również miasta i gminy Biskupiec, gdzie na przestrzeni lat 2017-2019 zwiększył się udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze wiekowej mieszkańców. Sytuacja ludzi starszych uwarunkowana jest znacznym spadkiem zdolności adaptacyjnych w wymiarze biologicznym i psychospołecznym, postępującym ograniczeniem samodzielności życiowej oraz stopniowym nasileniem się zależności od otoczenia.

Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć samotność, chorobę, inwalidztwo, życie w ubóstwie i poczucie nieprzydatności i osamotnienia. Wszystkie te problemy wskazują na istniejącą marginalizację osób starszych jako zbiorowości. Uwzględniając specyfikę środowiska osób starszych istnieje potrzeba stworzenia właściwego

modelu pomocy uwzględniającego ich najważniejsze potrzeby oraz umożliwiającego wyjście z izolacji społecznej i integrację z otoczeniem

Grupa docelowa: osoby starsze, które mają problemy z długotrwałą i przewlekłą chorobą, znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej oraz nie mają wsparcia ze strony rodziny.

Okres realizacji: 2021-2026

Cele operacyjne	Działania na rzecz grup docelowych
1. Rozwój form opieki i wsparcia w miejscu zamieszkania.	1) Świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych na rzecz osób starszych i chorych w miejscu ich zamieszkania. 2) Udzielanie wsparcia rodzinie w opiece nad osobą starszą poprzez zwiększenie dostępności i rozwój usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych). 3) Zwiększenie dostępności wsparcia instytucjonalnego poprzez utworzenie domu pomocy społecznej oraz mieszkań chronionych. 4) Udzielanie wsparcia w formie teleopieki domowej.
2. Zwiększenie aktywności osób starszych w różnych sferach życia oraz ich integracja ze środowiskiem lokalnym.	1) Organizowanie na bazie Domu Dziennego Pobytu różnorodnych form aktywności seniorów – społecznej, edukacyjnej, kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej. 2) Upowszechnianie wśród seniorów świadomego i aktywnego stylu życia ukierunkowanego na samoorganizację oraz zachowanie dobrej kondycji psychicznej i fizycznej. 3) Rozwój lokalnych form aktywności i wsparcia seniorów (kluby seniora) szczególnie w środowisku wiejskim. 4) Opracowanie i realizacja projektów i programów na rzecz aktywizacji osób starszych 5) Angażowanie osób starszych w inicjatywy sprzyjające wymianie międzypokoleniowej oraz kultywowaniu tradycji i zwyczajów.
3. Wzrost zaangażowania lokalnych organizacji pozarządowych na rzecz osób starszych	1) Zlecanie organizacjom pozarządowym zadań i usług z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych. 2) Upowszechnianie i promocja idei wolontariatu na rzecz osób starszych oraz wśród osób starszych. 3) Współpraca samorządu Gminy, organizacji pozarządowych oraz środowisk seniorów na rzecz rozwiązywania problemów osób starszych

Przewidywane efekty działań	Wskaźniki realizacji działań
1) Integracja osób starszych ze społecznością lokalną. 2) Organizacja dziennej i całodobowej opieki dla osób wymagających wsparcia. 3) Pobudzanie aktywności osób starszych. 4) Współpraca instytucjonalna w zakresie pomocy osobom starszym.	1) Liczba działających na terenie gminy instytucjonalnych form opieki i wsparcia dla osób starszych, liczba miejsc, liczba osób korzystających. 2) Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych, kampanii, wydarzeń, liczba uczestników. 3) Liczba zorganizowanych form aktywności osób starszych, liczba uczestników. 4) Liczba osób korzystających ze środowiskowych form wsparcia, w tym usług opiekuńczych (również specjalistycznych) i teleopieki. 5) Liczba zrealizowanych programów/ projektów, liczba osób uczestnicząca.

Podmioty zaangażowane: Samorząd Gminy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Stowarzyszenie Pomocy Dziecku i Rodzinie „Barka” w Biskupcu, Centrum Kultury, Turystyki i Sportu, Placówki Oświatowe, Dom Pracy Twórczej Sorboma, organizacje pozarządowe.

9.5. Cel strategiczny 5. Przeciwdziałanie problemom uzależnień, przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji

Spośród licznych problemów społecznym, jakie występują w Gminie Biskupiec, problemy związane z uzależnieniami oraz przemocą w rodzinie mają szczególne znaczenie. Wynika to przede wszystkim z rozmiaru ich szkód związanych ze zdrowiem fizycznym i psychicznym zarówno jednostki, jak i rodziny, co rodzi poważne konsekwencje dla funkcjonowania społecznego i ekonomicznego lokalnej społeczności. Dlatego też działania w zakresie zapobiegania problemom uzależnień i przemocy w rodzinie powinny być przedmiotem szczególnej troski ze strony organów administracji samorządowej, jak i lokalnych podmiotów działających w tym obszarze.

Grupa docelowa: osoby wymagające wsparcia, które doświadczają problemu przemocy, uzależnień i innych dysfunkcji oraz wymagają interdyscyplinarnej pomocy w celu poprawy sytuacji życiowej.

Okres realizacji: 2021-2026

Cele operacyjne	Działania na rzecz grup docelowych
1. Zwiększenie świadomości szkód wynikających z używania substancji uzależniających oraz przemocy w rodzinie.	1) Propagowanie w środowisku lokalnym wiedzy na temat form uzależnień oraz ich negatywnych skutków poprzez organizowanie i prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych oraz środowiskowych programów profilaktycznych. 2) Prowadzenie lokalnych i regionalnych kampanii społecznych związanych z przemocą w rodzinie. 3) Organizowanie i wspieranie działań służących promocji zdrowego stylu życia z uwzględnieniem aktywności społecznej,

	kulturalnej i sportowej. 4) Realizacja działań profilaktycznych dot. szkodliwości używania substancji uzależniających oraz konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie.
2. Poprawa stanu psychicznego i funkcjonowania społecznego osób z problemem uzależnień.	1) Zapewnienie dostępności pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej i psychologicznej dla osób z problemem uzależnień. 2) Tworzenie warunków do integracji osób uzależnionych w ramach działalności KIS i Ośrodka Wsparcia. 3) Zapewnienie rodzinom pomocy psychologicznej, terapeutycznej, prawnej i samopomocy w rozwiązywaniu problemów wynikających z uzależnień oraz przemocy w rodzinie.
3. Ograniczenie zaburzeń życia rodzinnego wynikających z uzależnień i przemocy w rodzinie.	1) Wspieranie istniejących oraz tworzenie nowych miejsc wsparcia dla dzieci i młodzieży. 2) Upowszechnianie i realizacja programów adresowanych do rodziców, zwiększających ich kompetencje wychowawcze w obszarze wychowywania dzieci bez przemocy oraz profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci. 3) Realizacja działań interwencyjnych, psychologicznych oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc
4. Zwiększenie kompetencji, spójności i efektywności służb działających w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie.	1) Opracowywanie i realizacja programów i projektów w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie. 2) Wspieranie działalności środowisk abstynenckich. 3) Doskonalenie funkcjonowania interdyscyplinarnej współpracy na rzecz osób uzależnionych, współuzależnionych oraz osób doświadczających przemocy. 4) Organizowanie szkoleń, konferencji, wizyt studyjnych dla przedstawicieli służb w obszarze uzależnień i przemocy w rodzinie 5) Doskonalenie metod interwencji i pomocy osobom doświadczającym przemocy w oparciu o procedury Niebieskiej Karty. 6) Budowanie lokalnych partnerstw pomiędzy instytucjami, organizacjami pozarządowymi, kościołami i innymi w zakresie zwiększenia zaangażowania na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów wynikających z uzależnień i przemocy w rodzinie.

Przewidywane efekty działań	Wskaźniki realizacji działań
1) Poprawa funkcjonowania rodzin poprzez wielopłaszczyznowe wsparcie. 2) Zapewnienie wsparcia dzieciom i młodzieży w czasie wolnym od nauki poprzez rozwijanie zainteresowań i zdobywanie nowych umiejętności. 3) Wzrost świadomości społecznej na temat występowania zjawiska przemocy w rodzinie oraz reagowania na zjawisko przemocy. 4) Zwiększenie oferty wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin.	1) Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych i profilaktycznych, służących wzrostowi wiedzy i świadomości społecznej. 2) Liczba osób i rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego. 3) Liczba założonych i zakończonych procedur Niebieskiej Karty w ciągu roku. 4) Liczba sprawców przemocy w rodzinie, którzy wzięli udział w programie korekcyjno-edukacyjnym. 5) Liczba projektów/programów, liczba uczestników 6) Liczba świetlic, liczba uczestników 7) Liczba innych miejsc wsparcia dzieci, liczba uczestników. 8) liczba osób objętych wsparciem

Podmioty zaangażowane: Samorząd Gminy, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Poradnia Leczenia Uzależnień, Powiatowa Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Kultury, Turystyki i Sportu, Placówki Oświatowe, Organizacje pozarządowe.

9.6. Cel strategiczny 6. Poprawa warunków na rzecz rozwoju kapitału społecznego

Dla rozwoju Gminy Biskupiec szczególnego znaczenia nabierają różnorodne formy aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców, w tym również organizacji pozarządowych. Świadomi i aktywni obywatele stanowią potencjał dla budowania lokalnej wspólnoty – są zdolni do realizowania zadań służących zaspokajaniu potrzeb społecznych oraz prowadzenia działalności pożytku publicznego we współpracy z instytucjami administracji publicznej. Wymaga to jednak działań ukierunkowanych na wzmocnienie postaw prospołecznych, rozwoju kompetencji społecznych i umiejętności współpracy poszczególnych jednostek i grup na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców.

Dlatego też, dla osiągnięcia długofalowych przedsięwzięć objętych niniejszą strategią, inicjatywy społeczne oparte na wspólnych działaniach winno być motywem przewodnim dla osiągania zbiorowych porozumień w zakresie rozwiązywania wspólnych problemów społecznych.

Grupa docelowa: wszyscy mieszkańcy gminy Biskupiec, w szczególności ci, którzy aktywnie włączają się w życie społeczne gminy, realizując zadania z zakresu ekonomii społecznej.

Okres realizacji : 2021-2026

Cele operacyjne	Działania na rzecz grup docelowych
1. Tworzenie warunków do rozwoju aktywności społecznej mieszkańców.	1) Działania edukacyjne w zakresie wiedzy obywatelskiej i kształtowania postaw prospołecznych i obywatelskich. 2) Organizowanie przedsięwzięć służących integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze społecznością lokalną. 3) Promowanie dobrych praktyk, działań oraz postaw prospołecznych mieszkańców na rzecz społeczności lokalnej.
2. Wzmocnienie współpracy organizacji pozarządowych z jednostkami samorządu terytorialnego w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.	1) Zapewnienie dostępu do informacji o lokalnych organizacjach pozarządowych i realizowanych zadaniach. 2) Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizację zadań z zakresu polityki społecznej zleczanych przez samorząd gminy. 3) Wzmocnienie organizacji pozarządowych w zakresie wzrostu umiejętności aplikowania o środki zewnętrzne, zarządzania zasobami ludzkimi, finansami organizacji oraz innych umiejętności sprzyjających ich aktywności i profesjonalizacji (szkolenia, kursy, pomoc merytoryczna, wymiana doświadczeń) 4) Inicjowanie działań sprzyjających powstawaniu partnerstw pomiędzy organizacjami pozarządowymi i instytucjami publicznymi na rzecz rozwiązywania problemów społecznych
3. Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.	1) Wspieranie zaangażowania mieszkańców na rzecz uczestnictwa w działaniach prospołecznych - rozwój wolontariatu, filantropii, grup samopomocowych. 2) Tworzenie warunków do aktywnego udziału mieszkańców w kształtowaniu warunków życia i rozwoju poprzez organizowanie wspólnych inicjatyw. 3) Prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami, w formie m.in. spotkań otwartych, debat, warsztatów obywatelskich, badań ankietowych, przy podejmowaniu decyzji w ważnych sprawach dla społeczności w sposób stwarzający warunki do powszechnego uczestnictwa osób fizycznych i organizacji pozarządowych.
Przewidywane efekty działań	Wskaźniki realizacji działań
1) Wzrost aktywności społeczności lokalnej. 2) Wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych w działania służące zaspokajaniu potrzeb społecznych.	1) Liczba zorganizowanych działań edukacyjnych dla lokalnych liderów, liczba uczestników. 2) Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami, liczba

3) Lepsza współpraca instytucji oraz podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań pomocowych na rzecz mieszkańców gminy.	mieszkańców, którzy wzięli udział w konsultacjach. 3) Liczba zadań z zakresu polityki społecznej zleczanych przez samorząd gminy dla organizacji pozarządowych. 4) Liczba zawartych partnerstw pomiędzy organizacjami pozarządowymi i instytucjami publicznymi.
---	--

Podmioty zaangażowane: Samorząd Gminy, Organizacje pozarządowe, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Kultury, Turystyki i Sportu, Miejska Biblioteka Publiczna, Placówki Oświatowe, Rady sołeckie

9. Wdrażanie, monitoring oraz finansowanie realizacji Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Biskupiec na lata 2021-2026 obejmuje okres 6 lat. Cele wyznaczone w niniejszym dokumencie dotyczą najistotniejszych problemów występujących na terenie Gminy Biskupiec.

Za wdrażanie strategii odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Biskupcu, który jest jednocześnie koordynatorem realizacji strategii. Jednak kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze gminy oraz Rada Miejska w Biskupcu. Natomiast działania praktyczne, wdrażające podjęte decyzje i zaplanowane kierunki działań, będą przede wszystkim domeną jednostek organizacyjnych gminy. Istotna będzie też współpraca z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego, z administracją rządową (w szczególności z Warmińsko-Mazurskim Urzędem Wojewódzkim oraz ministrem właściwym ds. polityki społecznej), lokalnymi przedsiębiorcami, podmiotami ekonomii społecznej oraz ze społecznością lokalną.

Warunkiem skuteczności oraz efektywności w osiąganiu zaplanowanych celów strategii jest realne zaangażowanie lokalnych partnerów – podmiotów działających w sferze rynku pracy, edukacji, kultury i sportu, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, a także wspierania rodzin i innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Realizacja strategii wpisuje się w dużej mierze w statutowe zadania placówek i organizacji funkcjonujących na terenie Gminy, pomiędzy którymi istnieją liczne powiązania kompetencyjne i funkcjonalne.

Zapisy Strategii będą realizowane poprzez między innymi roczne i wieloletnie programy (gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy, program wspierania rodziny, program współpracy z organizacjami pozarządowymi) uchwalanie przez Radę Miejską w Biskupcu.

Monitorowanie strategii odbywać się będzie na podstawie zebranych danych od instytucji i organizacji pozarządowych uczestniczących w realizacji strategii oraz informacji dotyczących efektów wdrażania strategii. W tym obszarze istotną rolę odgrywać będzie współpraca międzyinstytucjonalna. Nie chodzi tylko o pozyskanie danych niezbędnych do określenia poziomu realizacji poszczególnych wskaźników, ale również o wspólną ocenę wartości i jakości podejmowanych działań. Ocena realizacji strategii dokonywana będzie w okresach 1-rocznych i przedkładana Radzie Miejskiej wraz z rocznym sprawozdaniem z działalności MOPS.

Zakres realizacji działań ujętych w Strategii w znacznej części uzależniony będzie od wielkości środków finansowych. Przewidywane źródła finansowania to:

- 1) środki własne gminy,
- 2) środki samorządu województwa,
- 3) środki budżetu państwa,
- 4) środki powiatu
- 5) środki własne partnerów uczestniczących w realizacji celów strategii (organizacje pozarządowe, podmioty prywatne),
- 6) środki funduszy krajowych pozyskiwane w ramach realizacji programów krajowych (np.: program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Program Asystent Rodziny i Koordynator Pieczy zastępczej, Program wieloletni „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” i inne),
- 7) środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach realizacji Programów Operacyjnych.

Rozwiązywanie problemów społecznych powinno być elementem zintegrowanego systemu i mieć charakter partnerski w stosunku do administracji, szczególnie na poziomie lokalnym. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej jest aktywnie zaangażowany w rozwiązywanie problemów społecznych na terenie Gminy Biskupiec, współpracuje z różnymi podmiotami z obszaru pomocy społecznej, a często koordynuje działania w tym zakresie.

Odgórnie kształtowana polityka w zakresie pomocy społecznej określa kierunki działania, przygotowuje koncepcje, opracowuje mechanizmy, wskazuje narzędzia, kolejno monitoruje ich wdrażanie. Jednak charakterystyka problemów społecznych jest różna na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, jak i samo podejście do ich rozwiązywania. Każde miasto ma swoje specyficzne uwarunkowania.

Koniecznością jest ciągle przystosowywanie się do zmieniającego się otoczenia, przepisów prawnych, jak i do ciągle rosnących potrzeb i oczekiwań ze strony potencjalnych odbiorców wsparcia. Obecnie kluczowym czynnikiem warunkującym sprawne i skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych jest jakość świadczonych usług. Efekt często jest niewymierny, trudny do sprawdzenia, uzależniony od wielu aspektów. Nie zmienia to faktu, iż rozwiązywanie problemów społecznych wymaga zaangażowania wielu podmiotów oraz działania kompleksowego i interdyscyplinarnego.

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące zmian demograficznych w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019	12
Tabela 2. Liczba i rodzaj lokali mieszkalnych oddanych do użytku w latach 2017-2019.....	16
Tabela 3. Przychodnie-ambulatoryjna opieka zdrowotna w latach 2017-2019.....	17
Tabela 4. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych oraz szkołach gimnazjalnych na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019	18
Tabela 5. Działalność CKTiS w 2019 roku	20
Tabela 6. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych i zleconych w latach 2017-2019.....	29
Tabela 7. Liczba rodzin i osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania) w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019	30
Tabela 8. Struktura gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną na przestrzeni lat 2017-2019.....	30
Tabela 9. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy Biskupiec w latach 2017-2019 z podziałem na powody przyznawania.....	30
Tabela 10. Realizacja świadczeń pomocy społecznej w latach 2017-2019	31
Tabela 11. Struktura wydatków na świadczenia realizowane w odniesieniu do zrealizowanych zadań ustawowych, na przestrzeni lat 2017-2019.....	31
Tabela 12. Wybrane kategorie bezrobotnych w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019.....	49
Tabela 13. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019	50
Tabela 14. Rodziny objęte pomocą w formie wsparcia asystenta rodziny w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019	51
Tabela 15. Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej z terenu Gminy Biskupiec w latach 2017-2019 ...	51
Tabela 16. Liczba osób objętych świadczeniami pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019.....	53
Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019	55
Tabela 18. Dane dotyczące skali przemocy w rodzinie na terenie Gminy Biskupiec w latach 2017-2019	56

Spis wykresów

Wykres 1. Ludność gminy Biskupiec według ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2019	13
Wykres 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Biskupiec w latach 2017-2019	13
Wykres 3. Ocena czynników wpływających na jakość życia mieszkańców Gminy Biskupiec w opinii przedstawicieli lokalnych instytucji.....	33
Wykres 4. Ocena czynników wpływających na jakość życia mieszkańców Gminy Biskupiec w opinii przedstawicieli lokalnych instytucji.....	34
Wykres 5. Mocne strony Gminy Biskupiec.....	344
Wykres 6. Czynniki, które mogą mieć negatywny wpływ na rozwój gminy	355
Wykres 7. Osoby/grupy, którym najtrudniej żyje się w Gminie Biskupiec	36
Wykres 8. Czynniki sprzyjające aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Gminy Biskupiec.....	36
Wykres 9. Czynniki wpływające na sytuację osób bezrobotnych w Gminie Biskupiec.....	37
Wykres 10. Trudności z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne zamieszkujące w Gminie Biskupiec.....	39

Wykres 11. Czynniki, które mogą mieć wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych	40
Wykres 12. Czy Gmina zapewnia odpowiednią pomoc dla osób starszych?	41
Wykres 13. Trudności z jakimi zmagają się osoby starsze zamieszkujące Gminę Biskupiec ...	42
Wykres 14. Działania, które mogą przyczynić się do lepszego funkcjonowania osób z starszych w środowisku lokalnym	43
Wykres 15. Czy gmina zapewnia odpowiednią pomoc dla rodzin/osób dotkniętych problemem alkoholowym i przemocą?	43
Wykres 16. Dostępność i czytelność oferty pomocowej realizowanej przez gminę skierowaną do mieszkańców gminy będących w kryzysie	44
Wykres 17. Aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców Gminy Biskupiec	45
Wykres 18. Działania jakie należałoby podjąć, aby zmotywować mieszkańców do czynnego udziału w życiu społecznym.	45